

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર

ચિંતન

સપ્ટેમ્બર - ૨૦૧૨
૧૧૫ વર્ષના યુગ જ્યોતે

શ્રી રઘુવીરવાડી-વડવાડને આંગણે પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી ગજેન્દ્રપ્રભાદર મહારજશ્રીના ઉગ્રા આશીર્વાદ સહ આશાથી પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુજદદાર શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રભાદર મહારજશ્રીના દિવ્ય સંનિધિમાં યોજાયેલ

અખંડ અધિક માસ શ્રીહરિયાગ યજ્ઞાનુષ્ઠાન

તારીખ :- ૧૮-૮-૨૦૧૨, અધિક ભાદરવા સુદ - ૧ થી તા. ૧૬-૫-૨૦૧૨ અધિક ભાદરવા વદ - ૩૦ સુધી

માણાવદર

સોરઠ પ્રદેશના માણાવદર શહેરને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાશ્રી પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના અધ્યક્ષપદે તથા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે યોજાયેલ તૃતીય 'શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ શિબિર' (તા. ૧૫ થી ૧૮-૮-૨૦૧૨)

સન્માનપત્રમ્

અત્રનમસ્તઃ પરમાવદરનીચઃ વેદસાહચાર્યપૂજ્યઃ શ્રીમન્મહાઃ
શ્રી ભગવતલાલ મનુપ્રસાદ પુલત મહોદયઃ ।

આવરં સંશિબરં વ નિવેષદે ચ્દ મનવતઃ
સંસ્કૃતરોવાયશે સ્વીયં મહત્કર્ણ યોગબળં કલ્પવતઃ ।
ભીર્ભગ્નપ્રાપ્તઃ છતાં રોવા મુર્ચ્છિતઃશ્ચ નિવરં
સમુલ્લખી પ્રથિયં વ પ્રાપ્નોવ્ । સંસ્કૃતપુનરાશિષ્ઠ્યં ।
સંસ્કૃત-ભિન્નભિન્ન મવતાં સત્કરત્રીયુષ્મન્ હવં પરમં
મોદં હવં પ્રિયભોષિ । તાન્ન દુઃખાં મવતાં ઋત્વદેવે વિશિષ્ટાં
રોવાં સમીરિય 'મગમુખિતમ્' રાજ્યપુરુષસ્વકારણં સહર્ષ
પ્રવીચતે સન્માનપત્રમ્ દયન્ ।

સ્વાતન્, ગાંધીનગરમ્
ષિ. ૨૦-૬-૨૦૧૨

નરેન્દ્રભાઈ
(નરેન્દ્ર મોદી)
મુજરામંત્રી
મુજરાત રાજ્યમ્

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય અને ધર્મકુળના કુલ પુરોહિત તેમજ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ ગાદી પીઠાધિપતિ પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના કૃપાપાત્ર બ્રહ્મપુત્ર પ.ભ. શ્રી ભગવતભાઈ ભનુભાઈ શુક્લ (ઉમરેદવાળા)નું 'ગુજરાત રાજ્ય સંસ્કૃત સાહિત્ય અકાદમી - ગાંધીનગર' દ્વારા રાજ્યના મુખ્યમંત્રી માન. શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના વરદ્ હસ્તે બહુમાન.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન, સપ્ટેમ્બર - ૨૦૧૨ (૨)

આવો આપણે સહુ
સાથે મળીને ઉજવીએ...

:: સંસ્થાપક ::

:: અધ્યક્ષ ::

શ્રી સ્વામિનારાયણ
ચિંતન

વર્ષ :- ૮, અંક :- ૨, તા. ૨૦-૦૬-૧૨

:: પ્રયોજક ::

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

:: પ્રકાશક ::

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્ય શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ
પીઠસ્થાન સંસ્થાન - વડતાલ વતી
શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર
તા.જ. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫.

તંત્રી : સાધુ પતિતપાવનદાસજી

:: સંપાદક ::

સ્વામી આનંદસ્વરૂપદાસજી (વેદાંતાચાર્ય)

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર -
સરધારનું રજિસ્ટર્ડ મુખપત્ર ઈ.સ. ૨૦૦૫ના જૂન માસથી
પ્રારંભાયેલું, દર માસની ૨૦ તારીખે પ્રકાશિત થતું, આપના
સમગ્ર કુટુંબ-પરિવારમાં આનંદ અને સંસ્કારની સૌરભ
પ્રસારવે અને જીવનનું અનરૂંઘડતર કરતું સામયિક.

:: લવાજમના દર ::

બે વર્ષ : ₹. ૧૬૦/-
પંચવાર્ષિક : ₹. ૩૫૦/-
પચ્ચીસ વર્ષ : ₹. ૭૫૦/-
પરદેશમાં લવાજમ : \$ 200 U.S.A.
: £ 100 U.K.

:: લવાજમદર અંગે ગ્રાહક પત્ર વ્યવહાર ::

‘ચિંતન કાર્યાલય’

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર
તા.જ. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫. ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧

Visit us : www.sardhardham.org
www.swaminarayanvadtalgadi.org
E-mail : chintansardhar@yahoo.in
sardharmandir@gmail.com

વડતાલ પ્રદેશ....

નોંધ :- ‘શ્રી સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર મહિમા’ ગ્રંથની
વિશેષ લેખમાળા સ્વરૂપે આગામી અંકોમાં પ્રસિદ્ધ થશે.

અનુક્રમણિકા

૧	હિન્દુ સંસ્કૃતિનો એક દિવ્ય : મેરા ભારત મહાન....	૦૪
	- સાધુ યોગેશ્વરદાસજી, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૨	છતે દેહે અક્ષરધામ...	૧૬
	- પાર્ષદ સંદિપ ભગત, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૩	તમે પણ છો મુમુક્ષુ.....!!	૨૧
	- પાર્ષદ સંદિપ ભગત, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૪	શ્રી સ્વામિનારાયણીય આદર્શ સંતગાથા...	૨૭
	- પાર્ષદ ઉત્તમ ભગત, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૫	સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા...	૨૬
	- સ્વામી ઘનશ્યામદાસજી - રઘુવીરવીરી તથા સાધુ ધર્મવલ્લભદાસજી - સરધાર	

४ यिंतन

સ્મરણ અને વિસ્મરણ જિંદગીના એવા રહસ્યમય ઘટનાક્રમ છે કે, દેખાયા વિના એનો સિલસિલો સતત ચાલુ રહે છે. જિંદગીમાં શું યાદ રાખવું અને શું ભૂલી જવું? ક્યારેક જેમ કશુંક યાદ કરવા માટે માથું ખંજવાળવું પડે છે તેમ ક્યારેક કંઈક ભૂલી જવા માટે પણ માથું પછાડવું પડે છે. ક્યારેક ભૂલાયેલું બધું અચાનક એક સામટું યાદ આવી જાય છે. ક્યારેક યાદશક્તિ અભિશાપ લાગે છે અને વિસ્મરણ આશીર્વાદ લાગે છે. તો ક્યારેક જેને ભૂલવા મથીએ એ વધુને વધુ યાદ આવે છે અને જેને યાદ રાખવા પ્રયત્ન કરીએ એ ભૂલાઈ જાય છે.

આપણે આપણી અસ્મિતાને ભૂલ્યા છીએ, આપણે આપણા ગૌરવને ભૂલ્યા છીએ. એ પણ ખોટી અને બનાવટી વાતોમાં આકર્ષાઈને, કસ્તુરીની સુગંધથી આકર્ષાઈને કસ્તુરી મૃગ દોડ્યા જ કરે છે પણ એ કસ્તુરી એની પોતાની ડૂંટીમાં જ છે એનું ભાન એને થતું નથી.

આવું કંઈક આપણા માટે બની રહ્યું છે. જગતના બધા રાષ્ટ્રોમાં ભારત અતિ પ્રાચીન રાષ્ટ્ર. એનો આદિ કે અંત નથી. એ અનાદિ છે, અનંત છે. સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ પછી જ્યારે પણ સર્વ પ્રથમ મનુષ્યજીવનનો પ્રારંભ થયો ત્યારે સર્વપ્રથમ ચેતનાનો અનુભવ પણ ભારતે કર્યો. સિંધુના તીરે વેદોની ઉત્પત્તિ થઈ, ઉત્કૃષ્ટ જીવન ભારતભૂમિમાં પાંગર્યું. જીવનને વિશિષ્ટ રીતે જોવાની, જાણવાની અને સમજવાની દૃષ્ટિ અહીં વિકસી.

અમેરિકન કવિ અને પત્રકાર જેમિલર કહે છે :- “જ્યારે યુરોપ ગાઢ નિદ્રામાં સૂતું હતું, ચીને પોતાનું જ્ઞાન હજુ વ્યવહારમાં નહોતું મૂક્યું, ઈજિપ્તે પણ હજુ ભારત પાસેથી જ્ઞાન નહોતું મેળવ્યું અને ગ્રીસને નહોતું પહોંચાડ્યું એ પ્રાચીન દિવસોમાં ભારતે પોતાની સુવિકસિત સભ્યતાની હથેળી તેની આસપાસના પ્રદેશમાં પ્રસારાવી દીધી હતી.” અને યજુર્વેદમાં પણ લખ્યું છે કે, ‘સા પ્રથમા સંસ્કૃતિ વિશ્વવારા ૧’ - વિશ્વના સમગ્ર માનવોએ વરવા યોગ્ય (સ્વીકાર્ય) આ સર્વપ્રથમ શ્રેષ્ઠ સંસ્કૃતિ છે. (૭/૧૪)

જ્યારે જગતમાં અન્યત્ર કાંઈ નહોતું ત્યારે અહીં (ભારતમાં) બધું જ હતું. દેવભૂમિ ભારતભૂમિના ગૌરવ અને ગરિમા ભારતના સપૂતોએ જાણવા જોઈએ. એ નહીં જાણે તો કોણ જાણશે? અમેરિકન ઈતિહાસકાર વિલ ડ્યુરા ભારતની ગરિમાનું વર્ણન કરતા કહે છે : “ભારત આપણી બધી જ જાતિઓની માતૃભૂમિ અને સંસ્કૃત યુરોપની બધી જ ભાષાઓની માતૃભાષા છે. ભારતમાતા અનેક રીતે આપણા સૌની માતા છે.” એ જ રીતે ભારતની સંસ્કૃત ભાષાની ગરિમા વર્ણવતા સર મોનીયર વીલીયમ્સ લખે છે : “સંસ્કૃત

ભાષાનું પાણિનીય વ્યાકરણ માનવ મસ્તિષ્કની અદ્ભુત ક્ષમતાનું પ્રતિક છે. આજ સુધીમાં દુનિયાના કોઈપણ દેશે આવું વ્યાકરણ આપ્યું નથી. અને બ્રિટનનું ‘ફોર્બ્સ’ મેગેઝિન લખે છે કે, સંસ્કૃત ભાષા કોમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામિંગ માટે સૌથી વધુ અનુકૂળ ભાષા છે. આવી વિશ્વની સૌથી પ્રતિભાશાળી ભાષા ભારતની વિશ્વને અમૂલ્ય ભેટ છે.”

પરંતુ આજે એથી કંઈક ઊલટું જ બની રહ્યું છે. જે ધરતીમાંથી સંસ્કૃતની સરસ્વતી ઉદ્ભવી, ત્યાં જ એ લુપ્ત થઈ ગઈ ! આજે સંસ્કૃતની છેલ્લી પદવી મેળવવી હોય તો જર્મન જવું પડે. રેડિયો પર સંસ્કૃતમાં સમાચાર પ્રસારિત થતા હોય તો ભારતમાં એનો વિરોધ થાય. જર્મનમાં એનું સ્વાગત થાય. ઈંગ્લેન્ડના લંડનમાં એક સંસ્કૃત પાઠશાળા છે, જેમાં અંગ્રેજ બાળકો સંસ્કૃત શીખી રહ્યા છે. ગીતા-રામાયણ-મહાભારતનો આનંદ લઈ રહ્યા છે. ત્યાં ભારતના વિદ્વાનો જ્યારે મુલાકાત લે છે ત્યારે અંગ્રેજોમાં વાત કરે અને અંગ્રેજ બાળકો એમની સાથે સંસ્કૃતમાં ! વિધિની વક્તા જુઓ. એમની ધારણા હોય છે કે અમને ભારતના વિદ્વાનો પાસેથી સંસ્કૃત અને ભારતીય સંસ્કૃતિ વિષે કંઈક નવું જાણવા મળશે.... પણ એમની પાસેથી એવું કંઈ ન મળે ત્યારે હતાશ થઈ જાય છે. એમની સંસ્કૃતની જ્ઞાનપિપાસા સામે ભારતીય વિદ્વાનો છોભીલા પડી જાય છે.

થોડા વર્ષ પહેલા માગરિટ થેયર ત્યાં ચાલતા હિન્દુ સંગઠનના એક વિશેષ કાર્યક્રમમાં ગયા હતાં. એમાં પ્રવચન કરતા એમણે કહ્યું : “હિન્દુઓ ! તમે તમારી સંસ્કૃતિને ભૂલશો નહિ, એનું જતન કરજો. કારણ કે આખા જગતને સંકટ સમયે માર્ગદર્શન આપવાની ક્ષમતા માત્ર હિંદુત્વમાં જ છે.”

હિન્દુત્વને ઈંગ્લેન્ડના વડાપ્રધાન પારખી શકે છે, આ દેશનો હિન્દુ નથી પારખી શકતો. બહુ મોટું દુર્દૈવ છે આ ! આ વ્યથા... આ વેદના મારી એકલાની નથી, અનેકોની છે. વિચારયાત્રાના મારા સહયાત્રીઓ આ વેદનાને સારી પેઠે સમજી શકશે. અને માટે જ જ્યાંથી જેટલું મળ્યું... જેટલું જાણ્યું તેટલું પ્રાચીન ગૌરવનું ભાથું પીરસવાનો હું પ્રયત્ન કરીશ. વિચારયાત્રાના સહયાત્રીઓ એમના સ્નેહીજનોને એમાંથી થોડું થોડું પ્રસાદરૂપે વહેંચતા રહેશે તો બહુ મોટું કામ થશે.

જર્મન દેશમાં મેક્સમૂલર નામના સંસ્કૃત ભાષા સાહિત્યના પ્રખર વિદ્વાન થઈ ગયા. ત્યાંની બર્લિન યુનિવર્સિટીમાં પ્રોફેસર હતા. ભારતના દર્શને આવવાની પ્રબળ ઈચ્છા હતી. પરંતુ આવી શક્યા નહિ. પ્રાચ્ય વિદ્યાના સારા જાણકાર હતા. ભારતમાં રહીને પણ આપણે તેના સાહિત્ય, સંસ્કૃતિ અને ભાતીગળ વારસા વિષે નથી જાણતા

“જર્મન વિદ્વાન મેક્સમૂલરે ભારત દેશ વિષે જે શબ્દો કહ્યા છે તે અંતરની ભીંત ઉપર કોતરી રાખવા જેવા છે : જો આકાશના આ ચંદરવા નીચે કોઈ મને પૂછે કે વિશ્વમાં એવો દેશ ક્યો, જેણે સંસારના લોકોને પ્રેરણાના પીયૂષ પાયાં છે ? તો હું કહીશ ‘ભારત.’ અને જો કોઈ મને પૂછે કે જગતની એવી સમૃદ્ધ ભાષા કઈ જે ગ્રીક અને લેટીન કરતા વધારે ભવ્ય અને સુંદર છે અને જેણે માનવજાતિને સંસ્કાર, શાણપણ અને જ્ઞાન અને ધર્મનું શિક્ષણ આપ્યું છે ? તો હું મારી આંગળી ચીંધીશ ‘સંસ્કૃત’ ભાષા તરફ.”

અથવા જાણવાની દરકાર નથી કરતા. એ બધું ભારત બહાર રહીને તેઓ ઊંડાણથી જાણતા હતા. આપણી વૈદિક વિદ્યાના તેઓ પરમ-ઉપાસક હતા, ઊંડા અભ્યાસી હતા અને તટસ્થ આલોચક હતા.

વેદોને જાણવાની એવી લગની લાગેલી કે નિરંતર પચીશ વર્ષ સુધી વેદોનું અનુશીલન કર્યું. તાલાવેલી અને તલ્લીનતા તો એટલી કે ખાનપાનનું ભાન પણ ન રહે ! ખિસ્સામાં પાઉંના ટૂકડા રાખે, ભૂખ લાગે ત્યારે તેમાંથી ખાઈ લે અને વેદોનું અધ્યયન આગળ વધે ! ઋગ્વેદમાં ‘આર્યમન્’ દેવોનું વર્ણન આવે છે. જાણે આ ‘આર્યમન્’ દેવ જર્મની પંડિત મેક્સમૂલરના રૂપમાં જન્મ્યા ! તેમણે ચારેય વેદોનો અનુવાદ કરી તેના ઉપર ભાષ્ય લખ્યું છે. જે વિશ્વમાં વિખ્યાત છે. અને વેદભૂમિ ભારતમાં જન્મ લેનાર આપણે તો કોઈ વેદના જાણકાર પંડિતને વેદિયા કહીને ઉતારી પાડીએ છીએ.

પૂર્વે આપણા દેશ ઉપર શાસન કરવા જે મૂલ્કી અંગ્રેજ અધિકારીઓ ઈંગ્લેન્ડથી અહીં આવતા તેઓને આ દેશની કલા, સંસ્કૃતિ, ભાષા અને રીત-રિવાજો વિષે તાલીમ આપવા પ્રોફેસર મેક્સમૂલર બર્લિનથી ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટીમાં જતાં. આ તલસ્પર્શી વ્યાખ્યાનોનું પુસ્તક પ્રકાશિત થયું છે. તેનું નામ છે : ‘What can India teach us ?’ (ભારત આપણને શું શીખવી શકે ?) અદ્ભુત છે આ ગ્રંથ ! એક જર્મન વિદ્વાનના હૃદય દર્પણમાં ભારતની જે સુરેખ છબી ઝીલાણી તે જોવા અને જાણવા જેવી છે. જો આપણી પાસે જોવા માટે આંખ હોય અને જાણવા માટે હૃદય હોય તો ! આ પુસ્તક ભારતમાં જન્મેલા દરેક હિન્દુના દીકરાઓએ અવશ્ય વાંચવું જોઈએ, મૃત્યુ પામતાં પહેલાં !!!

જર્મન વિદ્વાન મેક્સમૂલરે ભારત દેશ તથા સંસ્કૃત ભાષા વિષે જે શબ્દો કહ્યા છે તે અંતરની ભીંત ઉપર કોતરી રાખવા જેવા છે : “જો આકાશના આ ચંદરવા નીચે કોઈ મને પૂછે કે વિશ્વમાં એવો દેશ ક્યો, જેણે સંસારના લોકોને પ્રેરણાના પીયૂષ પાયાં છે ? તો હું કહીશ ‘ભારત.’ અને જો કોઈ મને પૂછે કે જગતની એવી સમૃદ્ધ ભાષા કઈ જે ગ્રીક અને લેટીન કરતા

વધારે ભવ્ય અને વધુ સુંદર છે અને જેણે માનવજાતિને સંસ્કાર, શાણપણ અને જ્ઞાન અને ધર્મનું શિક્ષણ આપ્યું છે ? તો હું મારી આંગળી ચીંધીશ ‘સંસ્કૃત’ ભાષા તરફ !”

મેક્સમૂલરે જેની પૂર્ણતાના ગુણગાન ગાયા છે તે ભાષામાં દેવોના જે પ્રથમ કાવ્યો પૃથ્વી ઉપર ઊતર્યા અને અજર-અમર બની ગયા તે છે વૈદિક સંહિતાઓ ! વેદના પવિત્ર મંત્રો ! આત્માની અમૃતવાણી ! વૈદિક સાહિત્યનો વિશાળ પટ વેદની ઋચાઓથી માંડીને ઉપનિષદો સુધી વિસ્તર્યો છે.

તેઓ કહેતા કે, “માનવ મનના ઈતિહાસના અભ્યાસમાં, આપણા પોતાના અભ્યાસમાં, આપણા સાચા સ્વરૂપના અભ્યાસમાં, ભારત બીજા કોઈપણ દેશની સરખામણીએ પોતાનું સ્થાન અજોડ રાખે છે. માનવ મનનું કોઈપણ વર્તુળ તમે પસંદ કરો, પછી તે ભાષા હોય કે ધર્મ, પુરાણ વિદ્યા હોય કે તત્ત્વજ્ઞાન, કાયદા, રીતરીવાજો, પ્રાચીનકલા કે પ્રાચીન વિજ્ઞાન હોય, તમારે ભારત જવું જ પડે. આપણા માનવ ઈતિહાસની અત્યંત કિંમતી અને બોધદાયક સામગ્રી માત્ર ભારતમાં જ ભંડારાયેલી છે.”

એક વાત મને બહુ ખૂંચે છે. ઘણાને ખૂંચતી હશે કે જે ખરેખર આપણું છે, આપણી પાસે છે તેને જોવાની કે સમજવાની આપણને ખેવના નથી. આપણને તો રસ છે ‘IMPORTED’માં પણ જેમની પાસેથી આપણે અત્યારે ‘IMPORT’ કરી રહ્યા છીએ એમણે ભૂતકાળમાં પણ ક્યારેક ભારતમાંથી જ ‘IMPORT’ કર્યું છે ! આપણી જ વસ્તુ આપણી પાસે કોઈ અન્ય સ્વરૂપે આવે છે.

અને.... વિચિત્રતા તો કેવી છે ! જર્મનની ગેટે (ભાગોળે) માથા પર ગીતા મૂકીને નાચે; મેક્સમૂલર નામનો વિદેશી પંડિત ભારતના શાસ્ત્રોનું મૂલ્ય સમજે અને પચ્ચીસ-પચ્ચીસ વર્ષ સુધી સંસ્કૃતનો અભ્યાસ કરે અને આ દેશની નવી પેઢીના બાળકને શ્રીરામ કોણ તે ખબર ન હોય, શ્રીકૃષ્ણ કેવા હતા એની કલ્પના ન હોય, સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ કોણ છે એની પણ એને ખબર નથી. ભારતનું નામ જેના પરથી પડ્યું તે પરાક્રમી ભરત કોણ એની ખબર ન હોય.... હા એને

માઈકલ જેક્સનના નામની ખબર હોય. વિદેશના ક્રિકેટરોના અઘરાં નામો ઉચ્ચારતાં આવડતું હોય !

જે ગીતાને આપણે જેટલા ઊંડાણથી સમજવી જોઈએ તેને વિદેશીઓ કેવી રીતે સમજે છે તેનું એક દૃષ્ટાંત આપું. સત્ય ઘંટનાં છે.

જોસેફ બર્બર જર્મન વિદ્વાન હતા. આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદામાં એમનું ભારે નામ હતું. હિટલર પણ એમને માનની નજરે જોતો હતો.

ઈ.સ. ૧૯૫૦માં તેઓ ભારત આવ્યા હતા. ત્યારે એક ભારતીય વિદ્વાને તેમને પૂછ્યું : “પ્રોફેસર સાહેબ ! આપને ભારતીય સંસ્કૃતિ તરફ રુચિ કેવી રીતે નિર્માણ થઈ ?” જોસેફ બર્બરે અતિતને યાદ કરતા કહ્યું : “હું ૧૯૩૦માં બર્લિનમાં હતો ત્યારે બર્લિનમાં બોંબવર્ષ થઈ રહી હતી. હું જમીનની અંદર રક્ષા ધરના એક ખૂણામાં સંતાયો. બોંબવર્ષક વિમાન બોંબ વરસાવી પાછાં ચાલ્યા ગયાં. ભયમુક્તિની સાચરન વાગી. રક્ષાધરની અંદર જમા થયેલા લોકો બીજી જગ્યાએ રક્ષણ મેળવવા દોડી ગયા. જ્યાં બોંબ પડ્યો હતો તેની પાસે જ એક જર્મન કુમારી ઊભી હતી. એ જે જગ્યાએ ઊભી હતી એ જ જગ્યાએ ઊભી રહી. હું નવાઈ પામ્યો. પાસે જઈને પૂછ્યું : ‘તને મોતનો ડર નથી લાગતો ?’

‘મને કોઈ જાતનો ડર નથી, મોતનો પણ નહિ.’ ‘એમ કેમ ?’ કુમારી બોલી : ‘પ્રોફેસર સાહેબ ! મેં ગીતા વાંચી છે. એ ભારતીય પુસ્તક છે. તે વાંચ્યા પછી મારે મન મૃત્યુ ને જિંદગી એક જ છે. મનુષ્યનો આત્મા ન તો જન્મ લે છે, ન તો મરણ પામે છે. તો પછી ડર કે મૃત્યુભય શા માટે હોવો જોઈએ ?’

હું અચંબો પામ્યો. કેવળ ગીતા વાંચવાથી એક બાળાના વિચારોમાં આટલી ક્રાંતિ પેદા થઈ ! પુસ્તક વાંચવાથી તેનો આટલો પ્રભાવ પડે છે, એ હું માની શક્યો નહિ. મેં ગીતા ખરીદીને અભ્યાસપૂર્વક વાંચી. વાંચતાં લાગ્યું કે એ જર્મન કુમારીની વાત સાચી છે. બસ, એજ દિવસથી હું ભારતીય સંસ્કૃતિનો પૂજારી બની ગયો.”

હિન્દુ સંસ્કૃતિના પ્રસિદ્ધ ચિંતક પ્રો. રઘુવીર એકવાર મેક્સિકો ગયા. મેક્સિકોમાં ભારતીય સંસ્કૃતિના અવશેષો શોધતા શોધતા તેઓ એક ગામમાં પહોંચ્યા. ગામના લોકોને જેવી ખબર પડી કે પ્રો. રઘુવીર ‘ગંગા’ના દેશમાંથી આવ્યા છે. તેઓ એમનું સ્વાગત કરવા દોડી આવ્યા. ઉમળકાભેર હિન્દુ પદ્ધતિથી એમનું સ્વાગત કરીને, ભોજન કરાવીને ગ્રામવાસીઓ પ્રો. રઘુવીરને એક ગુફામાં લઈ ગયા. ગુફામાં ગામના કેટલાક મોટી ઉંમરના લોકો એક વાસણમાં અગ્નિ પેટાવીને એની ચારે બાજુ પદ્માસન લગાવીને બેઠા હતા. પ્રો. રઘુવીરે જોયું કે એ બધા વડીલો ત્યાંની ભાષામાં કંઈક બોલી રહ્યા હતાં. અને અગ્નિમાં કંઈક નાખતાં નાખતાં ‘હુઆ હુઆ’ જેવા શબ્દોનું ઉચ્ચારણ કરી રહ્યા હતા. થોડીવારે એમને સમજાયું કે ગામના વડીલો યજ્ઞ કરી રહ્યા હતા. સદીઓ સુધી ભારતથી દૂર રહેવાને કારણે ‘સ્વાહા સ્વાહા’ની જગ્યાએ ‘હુઆ હુઆ’ થઈ ગયું હતું અને સંસ્કૃતના મંત્રોમાં પણ ફેરફાર થઈ ગયો હતો.

ભારતની સીમાઓ વિશ્વની દૂર દૂરની ક્ષિતિજ સુધી ફેલાયેલી હતી. સીમાઓ ભૌગોલિક રીતે નહીં સાંસ્કૃતિક રીતે. ભારતની સંસ્કૃતિ કેટલી વિશ્વવ્યાપીની હતી તે જો આપણે જાણીએ તો ગૌરવથી મસ્તક ઊંચું થઈ જાય. નવી પેઢી જો આ જાણે તો ભારત વિષે ઓછપ નહીં અનુભવે... લઘુતાગ્રંથિ નહીં અનુભવે. અને આપણી પોતાની સંસ્કૃતિની મહાનતા વિષે આપણે નહિ જાણીએ તો કોણ જાણશે ? સંભવ છે કે ભવિષ્યની ઉજ્જવળ ભાવિની કેડી કંડારવાનું બળ પણ એમાંથી જ મળી રહે !

‘હરિહરેશ્વર માહાત્મ્ય’ નામના હિન્દુ ધર્મશાસ્ત્રમાં હિન્દુ સંસ્કૃતિનો ઉલ્લેખ જોવા મળે છે. તેમાં આ પ્રમાણે છે :-

‘एकं पदं गयायां तु मक्कायां तु द्वितीयकम् ।

तृतीयं स्थापितं दिव्यं मुक्त्यै शुक्लस्य संनिधौ ॥’

(હરિહરેશ્વર માહાત્મ્ય : ૭/૬)

ઉપરોક્તમાં વિષ્ણુ ભગવાનના ત્રણ પદચિહ્નોનું વર્ણન છે. આ ત્રણ પદચિહ્નો છે - ગયા, મક્કા અને હરિહરક્ષેત્ર. મહંમદ

“આજથી ૮૦૦૦ વર્ષ પહેલાનું ચીન ‘હરિવર્ષ’ના નામે ઓળખાતું હતું અને તે ‘જંબુદ્વીપ’નો એક ભાગ હતું. અંગ્રેજોએ ભારત પર ૨૦૦ વર્ષ શાસન કર્યું અને આપણા સ્વત્વને ભૂલાવી દેવા માટે ‘ભારત’નું નામ ‘INDIA’ અભિધાન કર્યું. આપણે કોઈ વ્યક્તિનું નામ બદલીને એને બોલાવી શકતા નથી. બોલાવીએ તો એ બોલતો નથી, તો આ તો સમગ્ર દેશને લગતી વાત હતી ! કોણે અધિકાર આપ્યો હતો અંગ્રેજોને આ દેશનું નામ બદલવાનો ? અને એમણે બદલ્યું તો આપણે સ્વીકાર્યું કેમ ? કેવા કેવા સુંદર નામોથી આ દેશ ઓળખાતો હતો. જંબુદ્વીપ, આર્યાવર્ત, ભરતખંડ, ભારતવર્ષ, હિન્દુસ્તાન, ભારત... વગેરે વગેરે આ નામોમાં ગૌરવ છુપાયું છે. Indiamમાં ગૌરવ હણાયું છે.”

“શક્તિસંગમ તંત્ર અનુસાર પ્રાચીન ઇતિહાસમાં પાંચ પ્રસ્થ વિખ્યાત હતા. ઈન્દ્રપ્રસ્થ, યમપ્રસ્થ, વરુણપ્રસ્થ, કૂર્મપ્રસ્થ તથા દેવપ્રસ્થ. આ પાંચ પ્રસ્થોમાં ૫૬ દેશો સમાવિષ્ટ હતા. એમાં વરુણપ્રસ્થ પૂર્વમાં રાજાવર્ત (રાજસ્થાન) ઉત્તરમાં હિંગુલા નદી તથા પશ્ચિમમાં મખેશ્વર (મક્કા) સુધી ફેલાયેલો હોવાનો નિર્દેશ છે.”

પયગંબરના જીવનકાળ પૂર્વે મક્કા મક્કેશ્વરના નામથી પ્રસિદ્ધ હતું.

આજથી ૮૦૦૦ વર્ષ પહેલા આજનું ચીન ‘હરિવર્ષ’ના નામે ઓળખાતું હતું અને તે ‘જંબુદ્વીપ’નો એક ભાગ હતું. અંગ્રેજોએ ભારત પર ૨૦૦ વર્ષ શાસન કર્યું અને આપણા સ્વત્વને ભૂલાવી દેવા માટે ‘ભારત’નું નામ ‘INDIA’ અભિધાન કર્યું. આપણે કોઈ વ્યક્તિનું નામ બદલીને એને બોલાવી શકતા નથી. બોલાવીએ તો એ બોલતો નથી, તો આ તો સમગ્ર દેશને લગતી વાત હતી ! કોણે અધિકાર આપ્યો હતો અંગ્રેજોને આ દેશનું નામ બદલવાનો ? અને એમણે બદલ્યું તો આપણે સ્વીકાર્યું કેમ ? કેવા કેવા સુંદર નામોથી આ દેશ ઓળખાતો હતો. જંબુદ્વીપ, આર્યાવર્ત, ભરતખંડ, ભારતવર્ષ, હિન્દુસ્તાન, ભારત... વગેરે વગેરે આ નામોમાં ગૌરવ છુપાયું છે. Indiaમાં ગૌરવ હણાયું છે.

તો આવો, પુનઃ ભારતની ગૌરવગાથાનું સ્મરણ કરીએ. વાયુપુરાણનો એક શ્લોક આ પ્રમાણે છે :-

‘અંગદ્વીપં યવદ્વીપં મલયદ્વીપમેવ ચ ।

શંખદ્વીપં કુશદ્વીપં વરાહદ્વીપમેવ ચ ॥

एवं षडेते कथिता अनुद्वीपा समन्ततः ।

भारतं द्वीपदेशा वै दक्षिणा बहुविस्तराः ॥’

અંગદ્વીપ, યવદ્વીપ, મલયદ્વીપ, શંખદ્વીપ, કુશદ્વીપ અને વરાહદ્વીપ - આ છ ભારતના અનુદ્વીપ ‘ઉપનિવેશ’ છે. જે બહુ જ વિસ્તૃત એવા દક્ષિણક્ષેત્રે ફેલાયેલા છે.

શક્તિસંગમ તંત્ર અનુસાર પ્રાચીન ઇતિહાસમાં પાંચ પ્રસ્થ વિખ્યાત હતા. ઈન્દ્રપ્રસ્થ, યમપ્રસ્થ, વરુણપ્રસ્થ, કૂર્મપ્રસ્થ તથા દેવપ્રસ્થ. આ પાંચ પ્રસ્થોમાં ૫૬ દેશો સમાવિષ્ટ હતા. એમાં વરુણપ્રસ્થ પૂર્વમાં રાજાવર્ત (રાજસ્થાન) ઉત્તરમાં હિંગુલા નદી તથા પશ્ચિમમાં મખેશ્વર (મક્કા) સુધી ફેલાયેલો હોવાનો નિર્દેશ છે.

આમ મક્કાથી લંકા સુધીનો ‘જૈંદવ’ નામનો સાગરતટનો પ્રદેશ, બંગાળની ખાડીથી બ્રહ્મપુત્રના ઉદ્ગમસ્થાન સુધી આર્યાવર્તનો વિસ્તાર હતો, જેમાં બંગાળ, ભૂતાન, કાશ્મીર,

કામરૂપ, ખુરાસાન, કેરળ, કોંકણ, કર્ણાટક તથા સિંહલદ્વીપ વગેરે બધા પ્રદેશો સમાવિષ્ટ હતા.

પોકિકે તેના ‘India in Greece’ નામના પુસ્તકમાં, મંગોપાર્કે તેના યાત્રાવર્ણનમાં તથા અલ્કાટે તેના અનેક પુસ્તકોમાં ઈજિપ્ત અને ઈથિઓપિયામાં યેદિક સંસ્કૃતિ હતી એવું પ્રતિપાદન કર્યું છે. એચ.એચ. વિલ્સને પણ આ વાતની પુષ્ટિ કરી છે.

કાઉન્ટ જોન્સ્ટર્ને તેના ‘થિયોગોની ઓફ હિન્દુઝ’ ગ્રંથમાં પ્રમાણિત કર્યું છે કે, ખાલ્ડિયન તથા બેબિલોનિયન લોકો મૂળ તો મૂર્તિપૂજક રજપૂત હિન્દુઓ હતા. સૂર્યમંદિરના અવશેષોની મદદથી એમણે પ્રતિપાદન કર્યું છે કે ખ્રિસ્તી પૂર્વે ૪૦૦૦ વર્ષ પહેલા અહીં સૂર્યની ઉપાસના થતી હતી.

પાશ્ચાત્ય ઇતિહાસજ્ઞોનો પણ એવો મત છે કે, રોમ, આફ્રિકા, મેસોપોટેમિયા, કાસ્પિયન સાગરની નજીકનો પ્રદેશ, સ્કંડિનેવિયા, બ્રિટન (જે બૃહત્સ્યલીના નામથી પ્રચલિત હતું) ચીન તથા અમેરિકાના પેરુ અને મેક્સિકો પ્રદેશોમાં પણ આર્ય સંસ્કૃતિ હતી.

શ્રી વૈરન હેબોલ્ડે શોધી કાઢ્યું છે કે, ઉત્તર અમેરિકામાં ગણેશ, સમુદ્રમંથન તથા રામલીલા સંબંધિત કથાઓ મળી છે.

શ્રી પોકિકે પ્રતિપાદન કર્યું છે કે, પ્રાચીન રોમન દેવતા ભારતીય વીરપુરુષોનું જ દેવીરૂપ છે. ‘રોમ’ શબ્દ વાસ્તવમાં લેટીન છે જ નહિ. ‘રામ’નું જ તે અપભ્રંશ છે. સંસ્કૃત ‘આ’નું પરિવર્તન લેટીનમાં ‘ઓ’ તરીકે થાય છે.

જર્મન લોકો ટ્યુટાન વંશીય છે. જર્મન પુરાણકથાઓ મુજબ આ વંશનો મૂળપુરુષ હતો ‘Manus.’ આર્ય પરંપરા પણ ‘મનુ’ને જ આદિપુરુષ માને છે. શ્રીમતિ મૈનિંગે એવું વિધાન કર્યું છે કે, જર્મનીનો ‘Mensch’ શબ્દ સંસ્કૃત ‘મનુષ્ય’ શબ્દ પરથી જ બન્યો છે.

પ્રાચીન જર્મન લોકો સૂર્ય, ચંદ્ર તથા અગ્નિની ઉપાસના કરતા હતા. મૃતદેહના અગ્નિસંસ્કાર કરતા હતા. સ્ત્રીઓ સતી થતી હતી. પુનર્વિવાહની પ્રથા એમનામાં નહોતી. પ્રાચીનકાળમાં બ્રાહ્મણોના નામોની પાછળ ‘શર્મા’

લગાડવવાની પ્રથા હતી.

‘શર્મન’ શબ્દમાંથી ભાવવાચક નામ બન્યું ‘શાર્મણ્ય.’ ભાષાશાસ્ત્ર અનુસાર ‘શ-જ-ય’ આ ત્રણ અક્ષરોનો ઉપયોગ એકબીજાના સ્થાને થતો આવ્યો છે. એમ ‘શાર્મણ્ય’ શબ્દમાંથી ‘જર્મન’ શબ્દની ઉત્પત્તિ થઈ હશે, એમ માનવાનું કારણ છે.

ભારત વર્ષનો સાંસ્કૃતિક પ્રવાહ વિશ્વના ખૂણેખૂણે પહોંચ્યો હોવાના પ્રમાણ છે. આ વાતનું ગૌરવ આપણે સહુ અનુભવીએ અને ‘સ્વદેશે - ભુવન ત્રયમ્’ સૂત્રની સાર્થકતા સમજીએ.

સર્વશક્તિમાન શ્રી પરમેશ્વરને ‘ત્રિભુવનના સ્વામી’ તરીકે આપણે ઓળખીએ છીએ. પરમેશ્વર કણેકણમાં વ્યાપ્ત છે. આ વાતમાં વૈજ્ઞાનિક સાબિતીની જરૂરી નથી, માગીએ તોય મળે નહીં. અનુભવાય જરૂર. સૃષ્ટિનો અવિરત ક્રમ, પ્રકૃતિની પળેપળની કૃતિ અને વિશ્વની વ્યાપકતા અનુભૂતિ કરવાનો થોડો ઘણો પ્રયાસ જો મનુષ્ય કરે તો પરમેશ્વરની હાજરી જણાય.

ચરાચર જગતમાં અસંખ્ય જીવોની વચ્ચે ‘મનુષ્ય’ નામનો અતિ બુદ્ધિશાળી જીવ જીવે છે. પોતાની બુદ્ધિ વડે, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન વડે, એ દૂર-દૂરના ગ્રહો સુધી પહોંચે છે. બે ગ્રહો વચ્ચેનું અંતર ઘટાડે છે. એ ધારે તો મનુષ્ય-મનુષ્ય વચ્ચેનું અંતર પણ ઘટાડી શકે. એક જ ધરા પર રહેતા મનુષ્યો એકબીજાને સમજવામાં ગોથા ખાય છે.... પણ ભારતની પુણ્યભૂમિમાં જન્મેલા ઋષિઓ અને આર્ષદેષ્ટાઓએ વિવિધ રીતે ‘માનવતા’નો બોધ કર્યો. એમના એ ચિંતનમાંથી જે એક અમોઘ સૂત્ર પ્રગટ્યું - ‘સ્વદેશે - ભુવન ત્રયમ્’ વિશ્વ સમગ્રના સ્વસ્થ ચિંતનની આ દિશા હોઈ શકે. રાષ્ટ્રો વચ્ચે પરસ્પર જે વૈમનસ્ય અને ગળાકાપ સ્પર્ધા છે તે કદાચ આ ચિંતનથી દૂર થઈ શકે. નાના-નબળાં રાષ્ટ્રોનો પોતાના અસ્તિત્વનો ભય દૂર થઈ શકે.

કેવી ગૌરવની વાત છે કે, વિશ્વના ધરાતલ પર ભારત જ એક એવી ભૂમિ છે કે જ્યાં આવું વ્યાપક ચિંતન પાંગર્યું ! ભારતના પ્રાચીન ઋષિમુનિઓની મહત્વાકાંક્ષા તો જુઓ :-

‘एतद् देश प्रसूतस्य सकाशाद् अग्रजन्मनः ।

स्वं स्वं चरित्रं शिक्षेरन् पृथिव्यां सर्व मानवाः ।।’

પૃથ્વીના બધા માનવોને સુશિક્ષિત અને ચારિત્ર્યવાન બનાવવાની શુભ કામનાને લીધે જ ભારતના વિચારો સર્વત્ર દૂર સુધી ફેલાયા. આ વિચારો ક્યાં ક્યાં કેવી રીતે ફેલાયા હતા તે જાણવા જેવું છે.

પૃથ્વી પર ‘સ્કેંડિનીવિયા’ નામનો એ એક દેશ છે. આ દેશના નામની વ્યુત્પત્તિ છે ‘સ્કંદનાભિ.’ સ્કંદ ક્ષત્રિયોના દેવ છે. તેથી ‘સ્કંદનાભિ’ કોઈ ક્ષત્રિયકુળનું નામ હોવું જોઈએ. સ્કેંડિનીવિયાનો એક પ્રાચીન ગ્રંથ ‘એદ’

(edda) તરીકે ઓળખાય છે. વેદ સાથે એનું ઘણું ધ્વનિસામ્ય છે. કર્નલ ટોડે કહ્યું છે કે, “સ્કેંડિનીવિયાના પ્રાચીન વીરરસયુક્ત પુરાણ તથા કાવ્યગ્રંથ રાજસ્થાની સાહિત્ય સાથે બહુ મળતા આવે છે.” આ વાતનો ઉલ્લેખ કાઉન્ટ જોર્નસ્ટર્જનાં નામના લેખકે ‘રાજસ્થાન કા ઇતિહાસ’માં પૃષ્ઠ - ૬૪ પર કર્યો છે. કાઉન્ટ જોર્નસ્ટર્જનાં પોતે ‘સ્કેંડિનીવિયન’ હતા. તેમણે વધુમાં એવું પ્રતિપાદન કર્યું છે કે, સાત વારોના સ્કેંડિનીવિયન નામો ભારતીય નામો સાથે બિલકુલ મળતા આવે છે. (Theogony of Hindus - page no. 169)

એમણે પોતાના ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં એમ પણ કહ્યું છે કે, એશિયા માયનર પ્રદેશમાં ખાલ્ડિયન લોકો મૂળ ભારતીય આર્ય હતા. ‘કુલદેવ’ બ્રાહ્મણોની વસ્તીવાળો આ પ્રદેશ અપભ્રંષ્ઠ થતાં થતાં ‘ખાલ્ડિયા’ તરીકે ઓળખાવા લાગ્યો. પ્રાચીન ખાલ્ડિયન અને બેબિલોનિયન સભ્યતાના બીજ ભારતીય જ હતાં.

વિખ્યાત ‘ટ્રોઝન વોર’માં જે Abanti જમાતના યોદ્ધાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તે જમાત માળવાની ‘અવંતિ’ નગરીના જ વંશજ હતા એવો મત શ્રી પોકકિ પ્રગટ કર્યો છે.

અસીરિયનોના એક પ્રાચીન રાજાનું નામ બોલ અથવા બોલ (Boal) હતું. કેટલાક પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોનું કહેવું છે કે, કંબોડિયાથી ગ્રીસ સુધી ફેલાયેલા સામ્રાજ્યનો આ શાસક પુરાણનિર્દિષ્ટ ‘બલિરાજા’ જ હતો. (બલિરાજા - બોલ - બેલ)

‘India in Greece’ નામના પુસ્તકના પેજ - ૪૫ ઉપર પોકકિ લખ્યું છે કે, પરશુરામના અનુયાયી પરસુ કહેવાયા. એમનું મુખ્ય શસ્ત્ર હતું ‘પરશુ.’ ભરતખંડમાંથી ભ્રમણ કરતાં કરતાં તેઓ જ્યાં વસિયા તે પ્રદેશને તેમણે નામ આપ્યું ‘પર્શિયા.’ ત્યાંની મુખ્ય નદી ‘યુફ્રાતિસ’નું નામ :- ‘યુ - ભારત - ઈશ’નું જ અપભ્રંશ છે.

ઓસ્ટ્રેલીયામાં ભારત સાથે સંબંધિત અનેક અવશેષો મળે છે. ત્યાંના લોકો ‘બૂમરંગ’ નામના હથિયારનો પ્રયોગ કરે છે. આ અણિવાળું શસ્ત્ર શત્રુ પર પ્રહાર કરીને ચક્રાકાર ગતિથી ફેંકવાવાળાની પાસે આવી જાય છે. આ સુદર્શન ચક્રની પ્રતિકૃતિ જ છે.

આજનું અનામ (વિયેટનામ) પ્રાચીનકાળનું ચંપા હિન્દુ રાજ્ય હતું. ચંપા રાજ્યના આદિ સંસ્થાપક ચામવર્ગના લોકોએ હજુ સુધી પોતાની વિશેષતાઓ જાળવી રાખી છે. અત્યાર સુધીમાં ચંપામાં ૨૦૦ જેટલા શિલાલેખ મળ્યા છે તે બધાની ભાષા સંસ્કૃત તથા લિપિ દેવનાગરી છે.

આજનો થાઈલેન્ડ દેશ પ્રાચીન શ્યામ દેશ તરીકે પ્રચલિત હતો. ઈ.સ. ૪૨૨ પહેલા ત્યાં હિન્દુ શાસન હતું. શિયામ દેશની ભાષા શિયામી છે. રામાખ્યાન (રામકથા)ને શિયામી ભાષામાં

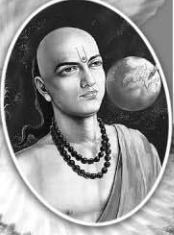

રામાકિયાન કહેવામાં આવે છે. ત્યાનાં બધા રાજાઓ ‘રામ’નું બિરુદ ધારણ કરે છે. હાલના રાજા એ નવમાં રામ છે. શિયામની પ્રાચીન રાજધાનીનું નામ ‘અયુધિયા’ છે.

યુઆનના ભુગોળવેત્તા તોલેમીએ ‘India Beyond the Ganges’માં મલાયા અને સિંગાપુરને ‘ગંગાની પેલે પારનું ભારત’ કહીને સંબોધ્યા છે.

મોરેશિયસના કેટલાય નગરોના નામ ભારતીય છે. જેવા કે - આનંદગ્રામ, ચિત્રકૂટ, કૃષિનગર, સોનામુખી, મહેશ્વરી નગરી, માયાપુરી, ધારાનગરી વગેરે...

લક્ષાવધિ હાથીઓનો પ્રદેશ ‘લાઓસ’ વાસ્તવમાં ‘લવ’ દેશ છે. ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજીના પુત્ર લવના નામે ત્યાં એક નગરી પણ છે - ‘લવપુરી.’

મલાયા ‘મલયદ્વીપ’ તરીકે, જાવા ‘યવદ્વીપ’ તરીકે અને સુમાત્રા ‘શ્રી વિજય દેશ’ તરીકે જાણીતા હતા. ભારતીય પરંપરામાં પૃથ્વી સાત મહાદ્વીપોમાં વહેંચાયેલી માનતી હતી. આ સાત દ્વીપોમાં મુખ્ય હતો ‘જંબુદ્વીપ.’ આ જંબુદ્વીપમાં મેરુ પર્વતનો ઉલ્લેખ છે, જે યવદ્વીપ (જાવા)માં આવેલો છે. બોર્નિયોનું મૂળનામ ‘વરુણદ્વીપ’ છે. એનું બીજું નામ ‘કાલિમંથન દ્વીપ’ પણ છે. આજનું કંબોડીયા પહેલા ‘કંબોજ’ કહેવાતું. જેને કૌન્ડિન્ય નામના ભારતીય વીરે સુસંસ્કૃત બનાવ્યું હતું.

ભારતથી ‘મગ’ નામની એક પરાક્રમી જાતિ, જે દેશમાં જઈને વસી તે ‘મેંગોલીયા’ - ‘મોંગોલીયા’ તરીકે ઓળખાયું. કેકેયીનું પિયર કેકય પ્રદેશ એટલે આજનું ‘કઝાકિસ્તાન’ (રશિયા). ગાંધારીનું પિયર ગાંધારદેશ એ આજનું ‘કન્દહાર’ છે. કણાદ ઋષિના નામ પરથી આજનું ‘કેનેડા’ છે.

ભારત એટલે જ્ઞાનની ગંગોત્રી. જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનનો અહીં વૈભવ હતો અને તેના થકી જ ભારત ‘વિશ્વગુરુ’ના પદે બિરાજમાન હતો. કેટલાક લોકો એમ માને છે કે, ભારત એટલે ‘આધ્યાત્મિકતા’નો દેશ. અહીં માત્ર આધ્યાત્મ નહિ જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન પણ પાંગર્યું છે. અહીંના ઋષિમુનિઓ મહાન વૈજ્ઞાનિકો હતાં. જ્યારે કોઈ પ્રયોગશાળાઓ ન હતી, કોઈ ઉપકરણો ન હતાં ત્યારે ઋષિઓએ પોતાની દૃષ્ટિથી જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનનું સર્જન કર્યું. કલ્પનામાં ન આવે એવા સૂક્ષ્માતિ સૂક્ષ્મ એકમોનો આધાર લઈને ગણતરીઓ આપી, ધ્યાનમાં બેસીને બ્રહ્માંડના ગ્રહોની ગતિ માપી. માત્ર આત્માનું જ્ઞાન જ નહિ; મનુષ્ય મનુષ્યના શરીર અને જીવનની બધી જ આવશ્યકતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને જ્ઞાનનું સર્જન કર્યું. સમગ્ર દૃષ્ટિથી સર્જાયેલું જ્ઞાન આજે પણ અનેક બાબતોનો આધાર બન્યું છે. આ વાત આપણે - આપણી પેઢી જાણતા નથી અને માટે આ ભૂમિ, એમાં જન્મેલા મહામાનવો, એમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન માટે ગૌરવ જાગતું નથી, મમત્વ સધાતું નથી, અસ્મિતા જાગતી નથી.

વિજ્ઞાનનો વિશેષ અર્થ અને આપણી સંસ્કૃતિ સાથેનો એનો સંબંધ વિચારયાત્રાના આ મુકામ પર આપણે જાણવાનો પ્રયત્ન કરીશું.

આપણી સંસ્કૃતિમાં વિજ્ઞાન એટલે ‘વિશેષેણ જ્ઞાયતે ।’ - અર્થાત્ કોઈપણ શાસ્ત્રનું વિશેષ જ્ઞાન એટલે વિજ્ઞાન. જો કે આજના યુગમાં લેબોરેટરીઝ-પ્રયોગશાળાઓ સાથે સંબંધિત વિષયોને વિજ્ઞાન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. Matter - પદાર્થ સાથે સંબંધિત જ્ઞાનને વિજ્ઞાન - પદાર્થવિજ્ઞાન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. વાસ્તવમાં હજારો વર્ષ પૂર્વે કપિલમુનિએ ‘સાંખ્ય દર્શન’ની રચના કરી. જેમાં એમણે Matter શું છે તે સમજાવ્યું છે.

ત્રિગુણાત્મક પ્રકૃતિ સૃષ્ટિના સર્જનનું કારણ છે, એ વાતનું પ્રતિપાદન કર્યું છે. કપિલમુનિના ‘સાંખ્ય’ શબ્દ ઉપરથી જ ‘સાંયંસ’ શબ્દ બન્યો હોય એમ લાગે છે. કારણ કે ‘સાંખ્ય દર્શન’માં વિજ્ઞાન જ વિજ્ઞાન છે.

‘સાંખ્ય દર્શન’ના જેવું બીજું એક દર્શન છે - ‘વૈશેષિક દર્શન.’ વિજ્ઞાનની જ આ બીજી શાખા છે. વૈશેષિક દર્શનના પ્રવર્તક હતા ઋષિ કણાદ. જેમણે પરમાણુવાદની શોધ કરી. આ જગતના કણ-કણમાં એમણે અણુ-પરમાણુ જોયા, જેને કારણે તેઓ કણાદ ઋષિ તરીકે ઓળખાયા. કણાદ પરથી જ ‘કેનેડા’ દેશને નામ મળ્યું હોવાનું મનાય છે.

આજથી આશરે ૨૦,૦૦૦ વર્ષ પહેલા ગૃત્સમદ નામના ઋષિ થઈ ગયા. જેમણે

‘કયાસ’ની શોધ કરી તેમજ ‘શૂન્ય’નો આવિષ્કાર કર્યો. જ્યારે છેક ૧૫મી-૧૬મી સદી સુધી યુરોપમાં ગણિત માટે કોઈ ખાસ પ્રગતિ થઈ ન હતી. એમણે ગણિત માટે પણ ઈટાલિયન-રોમન લિપિ અપનાવી હતી. રોમન લિપિમાં આંકડા માટે ‘I, II, III’ એમ લીટા તાણવાની પદ્ધતિ હતી. પાંચ માટે V, નવ માટે IX, દશ માટે X, પચાસ માટે L, સો માટે C, ૧૦૦૦ માટે M, લખવાની પદ્ધતિ છે. આ અંક લિપિ આજે પણ હોમિયોપેથીમાં પ્રચલિત છે. સને ૭૭૦માં આરબોએ આપણા ગ્રંથોનું ભાષાંતર કરીને યુરોપમાં પહોંચાડ્યું. તે પહેલા તે દેશના લોકોને પણ મોટી સંખ્યા લખવામાં ઘણી તકલીફ પડતી. ફિનિશિયન રીતે ૯ને લખવા માટે III III III (૯ રેખાઓનો ઉપયોગ કરતા), દસને — ચિહ્નથી, ૧૧ લખવા માટે III III III — લખવું પડતું, ૪૦ લખવા માટે IIII, ૮૦ લખવા માટે IIII IIII ચિહ્નો તેઓ ઉપયોગ કરતાં. મોટી સંખ્યા લખવા માટે એમાં કોઈ જોગવાઈ નથી. બહુ વધારે ચિહ્નો લખવા પડે છે. આ પદ્ધતિમાં ગુણાકાર-ભાગાકાર તો અશક્ય હતા. પરંતુ એ બધી પ્રક્રિયા ભારતમાં થઈ શકતી હતી. કારણ કે અહીં ‘૦’ ની શોધ થઈ ચૂકેલી હતી. શૂન્યનું સ્થાન બદલતા જ સંખ્યાને નાની-મોટી કરવાની સિદ્ધિ ભારતીય ગણિતને વરેલી હતી. શૂન્યની શોધ વિના કોમ્પ્યુટરની કલ્પના પણ અસંભવ છે. અરેબિયોએ આ બધું આપણી પાસેથી મેળવ્યું. તે પછીથી યુરોપમાં ગયું. ત્યારબાદ ભારતીય અંક પદ્ધતિ ‘ઈન્ટરનેશનલ ફોર્મ ઓફ અરેબિક નયૂમરલ’ તરીકે ઓળખવા લાગી. અરબ લોકો આજે પણ એને ‘હિન્દસા’ (હિન્દુમાંથી મળેલું) તરીકે ઓળખે છે.

જગન્નાથપુરીના સ્વર્ગીય શંકરાચાર્ય સ્વામી શ્રી કૃષ્ણતીર્થ ભારતીએ વેદિક ગણિતની રચના કરી. કોમ્પ્યુટરની ઝડપે મોઢેથી ગણી શકાય એટલા સરળ સૂત્રો વેદિક ગણિતમાં છે.

આજથી ૧૫૦૦ વર્ષ પૂર્વે પાંચમી શતાબ્દીમાં આર્યભટ્ટ નામના મહાન ગણિતશાસ્ત્રી અને જ્યોતિષાચાર્ય થઈ ગયા. તેમણે ‘આર્યભટ્ટીયન’ નામના ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે, પૃથ્વી સૂર્યની આસપાસ ફરે છે. (એ કાંઈ ગેલિલિયોની શોધ નથી !) સૂર્ય અને ચંદ્રગ્રહણની વ્યાખ્યા પણ તેમણે આપી. આપણે આજકાલ ગણિતમાં π (પાય રેશિયો) નામની સંજ્ઞાનો ઉપયોગ કરીએ છીએ. આ શું છે તેની નથી ભણનારને ખબર કે નથી ભણાવનારને ! વર્તુળના પરિઘ અને વ્યાસનો પારસ્પરિક સંબંધ પ્રસ્થાપિત કરનારી આ સંજ્ઞા છે. જેનું મૂલ્ય આર્યભટ્ટે શોધી કાઢ્યું $\pi = 22/7 = 3.14159265$. આટલો સૂક્ષ્મ ઉત્તર આર્યભટ્ટે કેવી રીતે શોધ્યો હશે ? આના આધારે તો પૃથ્વીનો પરિઘ અને વ્યાસ માપવાનું કામ શક્ય

બન્યું.

ભારતીય ગ્રંથોમાં કહેવાયું છે કે - ‘યોજનાનાં સહસ્રેકે દ્વિશત દ્વિયોજનમ્ ૧’ અર્થાત્ બે હજાર, બસસો બે યોજન - એને આઠ વડે ગુણતા લગભગ ૧૭૬૧૬ માઈલ થાય. એ શ્લોકમાં પ્રકાશની વ્યાખ્યા અને ગતિની વ્યાખ્યા સમજાવતા આગળ કહેવાયું છે કે, ‘એ પ્રકાશ, એ તેજ, એ ઉર્જા જે એક અર્ધ નિમિષમાં આટલું ચાલે છે તેને નમસ્કાર.’ અર્ધ નિમિષ એટલે એક સેકન્ડનો ૧૨મો ભાગ. ૧૭૬૧૬ને ૧૨ વડે ગુણીએ તો જવાબ મળશે ૨૧૧૩૮૨ માઈલ. આજનું વિજ્ઞાન પ્રકાશની ગતિ ૧૮૬૦૦૦ માઈલ/સેકન્ડ ગણાવે છે. પ્રકાશના વેગનું જ્ઞાન ભારતને ૫૦૦૦ વર્ષ પહેલા પણ હતું.

એક મહાન ગણિતશાસ્ત્રી અને જ્યોતિષી મહારાષ્ટ્રમાં થઈ ગયા. ઈ.સ. ૧૧૧૪માં જન્મેલા ભાસ્કરાચાર્ય ‘સિદ્ધાંત શિરોમણી’ અને ‘લીલાવતી’ નામના ગ્રંથોની રચના કરી. ‘લીલાવતી’માં ગણિતને લગતી નાની-નાની કથાઓ અને શ્લોકો છે. આ ગ્રંથ ૧૧મી સદી થી ૧૮મી સદી - ૭૦૦ વર્ષ સુધી ભારત, રશિયા અને અરેબિયામાં પાઠ્યપુસ્તક તરીકે ભણાવાતો રહ્યો. ‘Surface of the sphere’ - વર્તુળની સપાટીનું સૂત્ર એમણે આપ્યું. $4\pi r^2$ વર્તુળનું કદ - $4/3\pi r^3$ - આ બધા સૂત્રો ડિફરન્શીયલ કેલક્યુલસ અને ઈન્ટીગ્રલ કેલક્યુલસ (કલન શાસ્ત્ર) ન જાણતાં હોય ત્યાં સુધી રચી જ ન શકાય એવું પશ્ચિમના ગણિતજ્ઞો કહે છે. આમ ભાસ્કરાચાર્ય કલનશાસ્ત્રના પણ જ્ઞાતા હતા એ સિદ્ધ થાય છે. એમણે પૃથ્વીની આકર્ષણી શક્તિની પણ વ્યાખ્યા કરી. બીજગણિતની રચના પણ એમણે કરી. ગ્રહોની ગતિ માપવા માટે એમણે સમયના સૂક્ષ્માતિ સૂક્ષ્મ એકમ ઋતુટી = $1/320$ સેકન્ડનો ઉપયોગ કર્યો. આજે આપણે ભણીએ છીએ કે ગુરુત્વાકર્ષણબળની શોધ ન્યૂટને કરી. પણ વાસ્તવમાં એના શોધક તો ભાસ્કરાચાર્ય હતા.

પરંતુ દુઃખ એ વાતનું છે કે, ભારતનો વિદ્યાર્થી ન્યૂટનને જાણે છે, ભાસ્કરાચાર્યને નહિ. એ ગેલીલિયોને જાણે છે આર્યભટ્ટને નહિ. એ આઈન્સ્ટાઈનને જાણે છે, કણાદને નહિ.

ભારતના ઋષિઓ તત્ત્વજ્ઞાની હતા. એનો અર્થ એ નથી કે તેમને જડપદાર્થોના ચિંતનાદિમાં રસ ન હતો. અરે ! અદ્ભુત જડપદાર્થોનું પણ ચિંતન કર્યું છે.

જ્યારે યુરોપમાં હૃદય અને મગજ જુદા છે, તેની સૂઝ પણ નહોતી તે સમયે ઈ.સ. ૭૦૦માં ભારત દેશમાં સુશ્રુત, ભાર્ગવ, પુનર્વસુ અને આત્રેય જેવા ડોક્ટરો પ્લાસ્ટિક સર્જરી કરતા અને ભ્રુણવિજ્ઞાન પર ચર્ચા કરી નિષ્કર્ષ પર આવતાં ! ૧૬મી સદીમાં જ્યારે કોપરનિકસ અને ગેલીલિયોએ ‘પૃથ્વી ગોળ છે’ એ સત્ય પ્રકાશિત કર્યું તેના બદલામાં પોપ એલેક્ઝાન્ડરે તેમને કેદ અને

“વિશ્વ આખું એમ માને છે કે, વિમાનની શોધ ‘રાઈટ બંધુઓ’એ કરેલી છે. પરંતુ વિશ્વના સૌથી પ્રાચીન ગ્રંથ અને ભારતનું ગૌરવ કહી શકાય એવા ઋગ્વેદમાં વાયુ અને વિદ્યુતથી ચાલતા વિમાનોના ઉલ્લેખ છે. આ ઉપરાંત એક એવા વાહનનો ઉલ્લેખ છે, જે જમીન પર દોડી શકે, સમુદ્રમાં પણ ચાલી શકે અને આકાશમાં ઊડી શકે. આ ઉપરાંત બીજા આશ્ચર્યકારી વાહનોના પણ ઉલ્લેખ છે.”

મૃત્યુદંડ ફરમાવ્યો હતો. પણ કોપરનિક્સ પહેલા ૧૨૦૦ વર્ષ પૂર્વ ઈ.સ. ૪૦૦માં આર્યભટ્ટે ક્યારનુંય આ સત્ય ઉચ્ચારી દીધું હતું.

ભૂમિતિ માટે અંગ્રેજીમાં ‘**ઑયોમેટ્રી**’ શબ્દ વપરાય છે, જે મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં ‘**જ્યામિતિ**’ શબ્દ પરથી બનેલો છે. જેનો અર્થ થાય છે વર્તુળની કે પૃથ્વીની ત્રિજ્યાને માપવાની વિદ્યા. આજ રીતે આધુનિક ગણિતમાં ભણાવતો ‘**ટ્રીગોનોમેટ્રી**’ શબ્દ મૂળ સંસ્કૃત શબ્દ ‘**ત્રિકોણમિતિ**’માંથી ઉદ્ભવિત થયો છે. (જો તમે વેબસાઈટનો ઉપયોગ કરતા હો તો ગુગલ ટ્રાન્સલેટમાં ‘Trigonometry’ લખશો તેનું ગુજરાતી પણ ‘ત્રિકોણમિતિ’ થશે.)

દશાંશ પદ્ધતિમાં આજના ગણિતમાં સૌથી મોટો આંક લખાય છે ૧૦ જેને લેટિન ભાષામાં ‘**ડેકા**’ કહે છે. પરંતુ ઈ.સ. પૂર્વે એકાદ સદી પહેલા લખાયેલા ‘**લલિત વિસ્તાર**’ નામના ગ્રંથમાં ગણિતશાસ્ત્રી અર્જુન અને કુમાર ગૌતમના એક સંવાદમાં ૧૦ સુધીના અંકોનો ઉપયોગ કર્યો છે. જે નોંધનીય છે.

ન્યૂટનના નામે ચડેલો ગુરુત્વાકર્ષણનો નિયમ ભાસ્કરાચાર્ય સદીઓ પહેલા ઉચ્ચાર્યો હતો, તે કેટલા જાણે છે ? આખીયે દુનિયાના **હજારો વિદ્યાર્થીઓ** એક સાથે ૪૨ પ્રકારની વિદ્યાઓમાં પારંગત થઈ શકે તેવી ‘**તક્ષશિલા**’ અને ‘**નાલંદા**’ ભારતીય વિદ્યાપીઠો હતી. જ્યાં ૧૦,૦૦૦ તો પ્રાધ્યાપકો (શિક્ષકો) રહેતા હતા. આ **યુનિવર્સિટી**ની સંકલ્પના ભારતવર્ષનું જ સર્જન હતું.

ભારતીય તજજ્ઞ બ્રહ્મદત્ત અને ભાસ્કરાચાર્યના મતો પ્રમાણે પૃથ્વીનો વ્યાસ અનુક્રમે ૧૫૮૧ અને ૧૫૮૧ ૧-૮૪ યોજન બતાવે છે.

વિશ્વમાં સમયનો ટૂંકામાં ટૂંકો એકમ **૧ ‘કલિ’** (એટલે કે ૧ સેકન્ડનો ૩૪૦૦૦મો ભાગ)ના શોધક ભારત જ છે. અને વિશ્વમાં સમયનો લાંબામાં લાંબો એકમ ‘**કલ્પ**’ (હજાર ચતુર્યુગ એટલે કે ૮,૬૪,૦૦,૦૦,૦૦૦ વર્ષ)ની શોધ પણ ભારતની જ છે....!!

ભાસ્કરાચાર્ય પોતાના ‘**સૂર્ય સિદ્ધાંત**’નામના ગ્રંથમાં

આજથી ૧૫૦૦ વર્ષ પહેલા નોંધે છે કે, “પૃથ્વી સૂર્યની એક પ્રદક્ષિણા ૩૬૫ દિવસ, ૧૪ કલાક, ૩૧ મિનિટ, ૩૧ સેકન્ડ (૩૬૫ દિવસ, ૧૪ ઘટ્ટી, ૩૧ પલ, ૩૧ વિપલ અને ૨૪ પ્રતિવિપલ)માં પૂર્ણ કરે છે. અર્થાત્ ૩૬૫.૨૫૮૭૫૬૪૮૪ દિવસમાં પૃથ્વી સૂર્યનું એક પરિભ્રમણ કરે છે.” જે આધુનિક ખગોળશાસ્ત્રીઓની ગણતરીને મળતું આવે છે. જેમાં આધુનિક વૈજ્ઞાનિક અને અવકાશયાત્રી **ડબલ્યુ એમ. સ્માર્ટ**ની ગણતરી અનુસાર ૩૬૫.૨૫૮૬ દિવસમાં પૃથ્વી સૂર્યની એક પ્રદક્ષિણા કરે છે. આ ઉપરાંત પ્રાચીન ભારતીય અને આધુનિક વૈજ્ઞાનિકના પોતાના અલગ-અલગ મતો છે, પરંતુ આજથી હજારો વર્ષ પહેલા ભારતીય વૈજ્ઞાનિકોએ કરેલી કાળ-ગણના આધુનિક વિજ્ઞાનની ગણતરીઓની નિકટતમ છે. એ પણ આજના આધુનિક ઉપકરણોની મદદ વગર....!!

વિશ્વ આખું એમ માને છે કે, વિમાનની શોધ ‘**રાઈટ બંધુઓ**’એ કરેલી છે. પરંતુ વિશ્વના સૌથી પ્રાચીન ગ્રંથ અને ભારતનું ગૌરવ કહી શકાય એવા ઋગ્વેદમાં વાયુ અને વિદ્યુતથી ચાલતા વિમાનોના ઉલ્લેખ છે. આ ઉપરાંત એક એવા વાહનનો ઉલ્લેખ છે, જે જમીન પર દોડી શકે, સમુદ્રમાં પણ ચાલી શકે અને આકાશમાં ઊડી શકે. આ ઉપરાંત બીજા આશ્ચર્યકારી વાહનોના પણ ઉલ્લેખ છે. જે નીચે મુજબ છે. જેમાં, ‘**પ્ર વો વાયુમ રથયુગ્મં કૃણુધ્વમ્ ૧**’ (પવનની શક્તિથી ચાલતો રથ.)

ત્રિતણારથ એટલે ત્રણ માળવાળો રથ. વિદ્યુતરથ એટલે કે વિજળીથી ચાલતો રથ. અનશ્વ રથ એટલે કે અશ્વ(ઘોડા) વિનાનો રથ. ત્રિચક્ર રથ એટલે કે આકાશમાં ઊડી શકે એવું ત્રણ પેડાવાળું મકાન અને કાર એટલે કે જમીન ઉપર અને સમુદ્ર ઉપર પણ ચાલી શકે તેવું વાહન.

મહર્ષિ ભારદ્વાજનો પ્રાચીન ગ્રંથ ‘**યંત્ર સર્વસ્વ**’માં વિમાન બનાવવા માટેના લોખંડ વગેરે સાધનોના ચોક્કસ માપ લખ્યા છે. આ ઉપરાંત વિમાન ચલાવવાના ૩૨ રહસ્યો બતાવ્યાં છે. જેની ચાલકોએ જાણકારી રાખવી અતિ આવશ્યક છે. અને ત્યારે જ તે સફળ ચાલક કહેવાય. આ ઉપરાંત યંત્ર સર્વસ્વ ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે, અપરોક્ષ નામની ટેકનિકથી રોહિણી

વિજળી ફેલાવવાથી આપણા વિમાનની સામે આવવાવાળી વસ્તુઓને સ્પષ્ટ દેખી શકાય છે. આ દર્શાવે છે કે તેમની પાસે દુરબીન જેવું યંત્ર હશે. સૌદામની કલામાં જણાવેલી પદ્ધતિ અનુસાર વિમાન પર જે શબ્દ ગ્રાહક ચંત્ર છે તેનાથી બીજા વિમાનમાં બેઠેલા લોકોનો સંપર્ક સાધી શકાય છે. આ યંત્ર વાયરલેસ રેડિયો જેવું કોઈ સાધન હશે.

વાયુતત્ત્વ પ્રકરણમાં કહેલી રીત પ્રમાણે વાતસ્તંભની આઠમી પરિધિરેખા છે, એ માર્ગની યસા, વિયાસા વગેરે વિશિષ્ટ વાયુશક્તિઓ દ્વારા સૂર્યકિરણોમાં રહેલી જે અંધકારશક્તિ તેને આકર્ષણ કરી વિમાનની સાથે તેનું સંયોજન કરી વિમાન છૂપાઈ જાય છે. આનાથી એ ખ્યાલ આવે કે એમની પાસે એવું યંત્ર હશે, રાસાયણિક પ્રક્રિયા દ્વારા એવા વાયુ બનાવ્યા હશે કે તેના ઉપયોગથી વિમાનને અદૃશ્ય કરી શકાય...!!! જે આજના આધુનિક વૈજ્ઞાનિક યુગમાં પણ અશક્ય છે.

વિમાનમાં રહેલા રૂપાકર્ષણ યંત્ર દ્વારા બીજા વિમાનમાં રહેલી વસ્તુઓ તાદૃશ્ય જોઈ શકાય છે. એટલે કે તે સમયે પણ ટેલીવિઝન જેવા કે તેનાથી વધુ વિકસીત કોઈ સાધનની શોધ આપણા પૂર્વજોએ કરી હશે. આ ઉપરાંત પ્રાચીન શાસ્ત્રોમાં વિમાનોની આકૃતિ અને રચના કેવી હોવી જોઈએ તેની માહિતી સાથે ડીઝાઇનનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

એટલા માટે અમેરિકન મહિલા હિલર વિલોકસ કહે છે :- “ભારત અત્યંત મહત્ત્વ ધરાવતા વેદોની ભૂમિ છે.” વૈદિક ઋષિઓને વિદ્યુત, રેડિયો, ઈલેક્ટ્રોન, હવાઈ જહાજ વગેરે દરેક બાબતોનું જ્ઞાન હતું, એ વાત સિદ્ધ થાય છે.

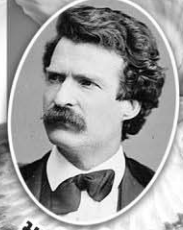
પાશ્ચાત્ય વિદ્વાન સીલ્વિઅન લેવી કહે છે :- “ઈરાનથી લઈ ચીનના સમુદ્ર સુધી, સાઈબિરિયાથી લઈ જાવા અને બોર્નિયોના ટાપુઓ સુધી, ઓશનિયાથી લઈને સોકોદ્રા સુધી ભારતે પોતાની માન્યતાઓ અને પોતાની સભ્યતાનો પ્રભાવ પાથર્યો છે. એક ચતુર્થાંશ માનવજાતિ પર ભારતે પોતાની એક અમીટ છાપ મૂકી દીધી છે. વૈશ્વિક ઇતિહાસ પર પોતાનો પુનર્દાવો કરવાનો ભારતનો અધિકાર છે. માનવજાતિના ખમીરના સંપૂર્ણ પ્રતીક તરીકે તેનો અધિકાર છે.”

પ્રસિદ્ધ અમેરિકન લેખક - માર્ક ટ્વેઇન કહે છે :- “એક માત્ર ભારત ! તે સ્વપ્ન અને પ્રણયલીલાની ભૂમિ છે. ભારત એક ભૂમિ છે કે જેને જોવાની માણસ માત્રને ઝંખના રહે અને તેની એકવખત માત્ર ઝાંખી કર્યા પછી, બાકીના આખા વિશ્વને નિહાળવાનું મળે તોપણ ઝાંખીની બરોબરીમાં આવી શકે નહિ.”

તેમજ બીજા અન્ય પુસ્તકમાં પણ કહે છે :- “સૂર્યના પરિભ્રમણ નીચે આવતા દેશોમાં ભારતનું એક અત્યંત અસાધારણ દેશ તરીકે નિર્માણ કરવામાં કુદરત કે તેની પ્રજાએ કશું બાકી રાખ્યું નથી. કોઈ બાબત ભૂલાયેલી કે ધ્યાન બહાર રહેલી નથી. હંમેશા તમે માત્ર વિચાર કરો અને તેની અસાધારણ વિશેષતાઓના સામા છેડે તમે પહોંચી જાઓ એટલું જ નહીં તમે તેના પર અનેક વિશેષણોના લેબલ લગાડવા માંડો... અને તોયે એક બીજું વિશેષણ જરૂરી બની રહે... ભારત એટલે આશ્ચર્યોની ભૂમિ...!!!!”

વિમાન આદિ યંત્રોનો અવિષ્કાર કરનારા પૃથ્વીના નાનામાં નાના પરમાણુની જાણકારી ધરાવનાર શૂન્યના શોધક બીજગણિતના પ્રણેતા ભારતીય વૈજ્ઞાનિક ભારદ્વાજ, કણાદ, ભાસ્કર, આર્યભટ્ટ વગેરે આપણા ઋષિઓ જ હતા. એટલા માટે સુપ્રસિદ્ધ યુરોપીયન લેખક સમરસેટ મોમ કહે છે :- “ભારતના મહાન સંતો નિરર્થક જીવન જીવે છે - એમ માનવું એ મોટી ભૂલ છે. તેઓ તો જગતના અંધકારમાં ઝળહળતા તેજ પુંજ છે. સામાન્ય માનવ એમને, એમના આદર્શોને આદર આપે છે, ત્યારે એ માનવોના જીવન પર તેની ખૂબ મોટી શ્રેયસ્કર અસર પડે છે. એવા અત્યંત પવિત્ર અને પૂર્ણ ચારિત્ર્યવાન મહાપુરુષોનો પ્રભાવ એટલો બધો પ્રસરે છે કે સત્યને શોધવા નીકળેલા લોકો આપોઆપ તેમના તરફ આકર્ષાય છે.”

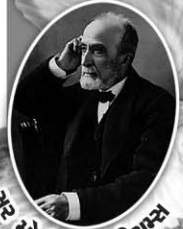
“હું ભારતના ખૂણે ખૂણે ફર્યો છું અને ત્યાં મને એક પણ ભિખારી કે ચોર જોવા

માર્ક ટ્વેઇન

સમરસેટ મોમ

સર મોનીયર વીલીઅમ્સ

લોર્ડ મેકેલે

વિલ કુરિયા

“એક સમય હતો - જ્યારે ભારતને ‘સોને કી ચિડિયા’ કહેવામાં આવતું હતું. આખા વિશ્વને આંજી દે એવી ભારતની સંસ્કૃતિને વેર-વિખેર કરવા માટે ભારતના દુશ્મનોએ જમીન-આસમાન એક કરી અનેકવાર ભારત દેશ પર આક્રમણ કર્યા છે. તેમ છતાં હજુ ભારતની સંસ્કૃતિ અડિખમ ઊભી છે. ભારતમાં હજુ પણ હિન્દુત્વ યથાતથ છે. દુશ્મનોએ ઘણીવાર મંદિરોને પાડ્યા, શાસ્ત્રોને સળગાવી દીધાં, મૂર્તિઓ ખંડિત કરી - તેમ છતાં ભારતીઓની ધીરજ અને હિંમતને હજુ સુધી કોઈ ડગાવી નથી શક્યું.”

મળ્યો જ નહિ. આટલી બધી સમૃદ્ધિ, આટલા ઊંચા નૈતિક મૂલ્યો અને આટલા પ્રભાવશાળી લોકો મેં એ દેશમાં જોયા તો તેનું મૂળ શું છે ? એનું મૂળ છે એમનો આધ્યાત્મિક અને સાંસ્કૃતિક વારસો. જ્યાં સુધી એ વારસાને તોડવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી આપણે એ દેશ ઉપર રાજ્ય કરી શકશું નહિ એવું મારું માનવું છે. એટલા માટે મારી સૂચના છે કે એમની પ્રાચીન શિક્ષણ વ્યવસ્થા, એમની સંસ્કૃતિને એકદમ બદલી નાંખીએ. વિદેશી માલ અને અંગ્રેજી ભાષા એજ સર્વોત્તમ છે. અને જીવવા માટે જરૂરી છે એવો ભાવ ભારતીઓના મનમાં ઠસાવી દેવામાં આવે તો તેઓ પોતાનું આત્મસન્માન ખોઈ બેસશે. તેમની સંસ્કૃતિ ખંડિત થઈ જશે અને ત્યારે ભારતને આપણી મરજી મુજબનો દબાચેલો દેશ બનાવી શકીશું.”

આ વક્તવ્યની નીચે ૨ ફેબ્રુઆરી - ૧૮૩૫ની તારીખ છે અને નામ લખ્યું છે - **લોર્ડ મેકોલે**. વિશ્વની સૌથી જૂની સંસદમાં આપેલું આ વક્તવ્ય આપણી ગુલામીના મૂળ તરફ ઈશારો કરે છે. એક વ્યક્તિએ બ્રિટીશ સંસ્થાનને ફેલાવવા અને એના મૂળિયા મજબૂત કરવાની યોજના બનાવી અને જોતજોતામાં જ આપણા દેશની અસ્મિતા નષ્ટ કરી દીધી.

એક એવો પણ સમય હતો - જ્યારે વિરાટ ગ્રીક સેનાની આગેકૂચના નિનાદથી ધરણી ધ્રુજી ઊઠતી; ગ્રીકોની એ પ્રાચીન ભૂમિનું આજે પૃથ્વીના પટ પરથી નામોનિશાન ભૂંસાઈ ગયું છે. આજે કહેવાતી એની કથાઓની એક વાત બાકી રહેવા પામી નથી. એક એવો પણ સમય હતો - જ્યારે રોમન ગરૂડે જગતમાં જે કાંઈ લેવા જેવું હતું તેના પર તરાપ મારી હતી. જ્યાં જુઓ ત્યાં રોમન સત્તા દૃષ્ટિગોચર થતી. કહો કે માનવતાને માથે દોકી બેસાડવામાં આવતી. રોમના નામ શ્રવણે ધરા ધ્રુજી ઊઠતી હતી. પરંતુ આજે એ કેપીટોલાઈન ટેકરી ભંગારનો ટગલો છે. જ્યાં સીઝરો રાજ્ય કરતા હતા ત્યાં આજે કરોળિયા બાજી ગયા છે. એવા જ મુલ્કમશહૂર બીજા ઘણાંય રાષ્ટ્રો ઊગ્યાં અને આથમ્યાં. વિરાટ સત્તાધીશ બની, દુષ્ટ રાષ્ટ્રીય જીવન જીવી વૈભવ-વિલાસના થોડાંક કલાકો તેણે માણી લીધાં. પછી સિંધુ સપાટીએ તરતા બુંદ પેઠે એ અદૃશ્ય થયાં. માનવતાના મુખારવિદ પર આ રાષ્ટ્રો આવી છાપો મૂકી ગયા છે.

પરંતુ આપણે હજું જીવીએ છીએ. કદાચ આજે પણ મનુ ભગવાન પાછા વળે તો એમને દિગ્મૂઢ બની જવા વારો નહિ આવે. કોઈ પારકી ભૂમિ પર આવી ચડ્યા છે એવું એમને નહિ લાગે. આજે પણ અસલની એ પ્રણાલીઓ મોજૂદ છે. હજારો વર્ષો વીતી ચૂક્યા છે, છતાં એ જ કાયદાઓ વ્યવસ્થિત થાય છે અને વિચારાય છે. યુગોના બુદ્ધિપ્રભાવથી અને સદીઓના અનુભવથી પારિપાક પામેલા રીતરીવાજો આજે પણ મોજૂદ છે. જાણે અનંતકાળ ટકી રહેવા સર્જ્યા ન હોય ! દિવસો પર દિવસો વીતે છે. કમનસીબીના પ્રહારો ઉપર પ્રહાર એમના પર ઝીંકાય છે, પરંતુ એ પ્રહારની માત્ર એક જ અસર થઈ છે કે એથી વધુ જોમ પુરાયું છે. અડગતા પ્રાપ્ત થઈ છે. આ છે ભારત દેશની ગરિમા.

ભારતીય યુવાનોએ ભારતની સંસ્કૃતિની રક્ષા માટે સર્વસ્વનું બલિદાન આપ્યું છે. એમના પૂર્વજોએ વીરતાથી એ બધુ સહન કર્યું છે. ખુદ મૃત્યુને પણ વધાવી લીધું છે. પરંતુ પોતાના ધર્મની તેમણે રક્ષા કરી છે. પરદેશી વિજેતાઓએ એક પછી એક અનેક મંદિરો તોડી નાખ્યા, પણ જ્યાં તૂફાન વંટોળે ઓસર્યો કે એ મંદિરોના શિખરો ફરીથી માથું ઉંચકતા રહ્યા છે. આવા દક્ષિણના કેટલાક દેવાલયો અને ગુજરાતનું સોમનાથ મંદિર તમને લખલૂટ જ્ઞાન આપશે. પુસ્તકોના પાના તમારામાં તીવ્ર દૃષ્ટિ પૂરે એ કરતા તમારી જાતિના ઈતિહાસની એ વધુ સારી ઝાંખી કરાવશે. જુઓ, આ મંદિરો પર સેંકડો આક્રમણોના નિશાન અંકાઈ ચૂક્યા છે. છતાં સેંકડોવાર એમનો પુનરુદ્ધાર થયો છે. અનેકવાર એમનો વિનાશ થયો અને એ વિનાશમાંથી તેઓ ફરી ઊભા થયા છે. પહેલાના જેવા જ નવચેતન ભર્યા અને શક્તિશાળી એ આપણું રાષ્ટ્રીય માનસ છે. એ જ રાષ્ટ્રનો જીવન પ્રવાહ છે. એને અનુસરો, અને તે જ તમને યશ તરફ દોરી જશે. એનો ત્યાગ કરશો તો, તમારો વિનાશ થશે.....!!

સ્વામી વિવેકાનંદજીએ કહ્યું કે, “ભૂલશો નહિ આ શાસ્ત્રાજ્ઞા કે સામ, દામ, દંડ, ભેદના ચતુર્વિધ રાજકીય સિદ્ધાંતો ને સંયોગો પ્રમાણે અમલમાં મૂકી તમારા શત્રુઓને જીતી લો, અને જગતને ભોગવો. એમ કરો તો ધાર્મિક છો. પરંતુ તમારા

અપમાનોને તમે સહન કર્યાં રાખો, માણસ ઈચ્છામાં આવે તમને લાત મારીને કચડે જતો હોય તો એ તમારા માટે શરમજનક છે. તમારી આ લોકની તો ખરી, પણ પરલોકની જિંદગી પણ નકામી છે.”

સ્વામી વિવેકાનંદ કહે છે કે, “તમારામાં શક્તિ જોઈએ, સ્થિતિ સ્થાપકતા જોઈએ, આજ્ઞાધીન થતા પણ તમને આવડવું જોઈએ. કદાચ આ વાતમાં તમને જરાક વિરોધાભાસ થશે, છતાં આ પરસ્પર વિરોધી સદ્ગુણો તમારે પ્રાપ્ત કરવા પડશે. તમારા સુકાની તમને સરીતામાં ભૂસકો મારવા કહે, મગર સાથે બાથ ભીડવા કહે, ગમે તે કહે - તમારે એ આજ્ઞાનું પાલન પ્રથમ કરવાનું છે. પછી જ એની દલીલ હોઈ શકે. હુકમ ખોટો પણ હોય, પ્રથમ એનો અમલ કરો, પછી એનો વિરોધ.”

એક સમય હતો - જ્યારે ભારતને ‘સોને કી ચિડિયા’ કહેવામાં આવતું હતું. આખા વિશ્વને આંજી દે એવી ભારતની સંસ્કૃતિને વેર-વિખેર કરવા માટે ભારતના દુશ્મનોએ જમીન-આસમાન એક કરી અનેકવાર ભારત દેશ પર આક્રમણ કર્યાં છે. તેમ છતાં હજુ ભારતની સંસ્કૃતિ અડિખમ ઊભી છે. ભારતમાં હજુ પણ હિન્દુત્વ યથાતથ છે. દુશ્મનોએ ઘણીવાર મંદિરોને પાડ્યા, શાસ્ત્રોને સળગાવી દીધાં, મૂર્તિઓ ખંડિત કરી - તેમ છતાં ભારતીઓની ધીરજ અને હિંમતને હજુ સુધી કોઈ ડગાવી નથી શક્યું.

ગ્રીસ સંસ્કૃતિ નાશ પામી. બેબી લોનીયન, ખાલ્ડીયન જેવી કંઈક સંસ્કૃતિઓ લુપ્ત થઈ ગઈ. જગતમાં ગૌરવશાળી જણાતી ‘રોમન સંસ્કૃતિ’ પણ તેના વિશાળ મહાલયોમાં ખંડેર થઈ ગઈ. જ્યારે વિશ્વની સૌથી પ્રાચીન અને વિશ્વની સૌથી પ્રથમ ભારતીય સંસ્કૃતિ હજુ અડિખમ ઊભી છે. એટલા માટે કવિ ઘકબાલના શબ્દ ટાંકવાનું મન થાય :-

‘યુનાન મિસ રુમા, સબ મિટ ગઈ જહાં સે ।

અબ તક મગર હૈ બાકી, નામોંનિશા હમારા ॥

કુછ બાત હૈ કિ હસ્તી મિટતી નહીં હમારી ।

સદિયોં રહા હૈ દુશ્મન, દૌરે જહાં હમારા ॥

સારે જહાં સે અછ્છા હિન્દોસ્તાં હમારા....’

જે દેશ માટે ‘Mother of us all’ કે ‘Cultural millionaire’ અર્થાત્ ‘વિશ્વગુરુ’ કે ‘સાંસ્કૃતિક કુબેર’ની ઉપમા આપતા વિશ્વ ધરાતું નથી અને દેવો પણ જ્યાં જન્મ મેળવવા પરમાત્માને નિત્ય પ્રાર્થના કરે છે ને કહે છે કે, ‘એક પદ ગવાયાં ॥’ અર્થાત્ ભારતમાં જન્મ પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે. એ ભારતદેશના આપણે સંતાનો છીએ. એની અસ્મિતા અને ગરિમાથી યુક્ત મહાન સંસ્કૃતિને અને તે સંસ્કૃતિના

ઘડવૈયાઓને જો આપણે ઓળખીશું અને એમના જ પગલે પગલે ચાલીશું તો પછી આપણે ગર્વથી કહી શકશું... ‘મેરા ભારત મહાન...’

આપણે આપણા ભારતીય ઋષિ-મુનિઓને મહાન વૈજ્ઞાનિકોના રૂપમાં ઓળખવાની આવશ્યકતા છે. આ વાસ્તવિકતાથી જ ભૂત-ભવિષ્યમાં પણ સાચા અર્થમાં પ્રતીતિ થશે - ‘મેરા ભારત મહાન...’ ‘મેરા ભારત મહાન...’

અસ્તુ... ॥ જય શ્રી સ્વામિનારાયણ ॥

અનુસંધાન પેજ નં. ૨૮નું ચાલુ

જો એ સંતોએ ગામડે-ગામડે સત્સંગ વિચરણ ન કર્યું હોય અને જો એ સંતોએ એક એક વ્યક્તિને શ્રીજીમહારાજનું સ્વરૂપ ઓળખાવ્યું ન હોત અને એ સંતોએ જીવાત્માઓને માનવજીવન કેવી મર્યાદાથી જીવવું જોઈએ તે ન શીખવ્યું ન હોત તો આજે એમ કહી શકાત કે, આજના ઘોર-કળીયુગના ટેલીવિઝનો, ટી.વી. ચેનલો, ઈન્ટરનેટો, ફેસબુકો, બિભ્તસ વેબસાઈટો અને આજના જીવલેણ વ્યસનોના પાપોથી દિગ્પાળના હાથમાંથી આ ધરતીના છેડા છૂટી ગયા હોત અને કેવા કેવા પાપાચારો થઈ રહ્યા હોત ? અહીં તેનું દિગ્દર્શન (દિશમાત્ર) કરવું હોય તો આવો, જોઈએ તેની એક ઝલક :-

મા-દીકરો, બાપ-દીકરી, ભાઈ-બહેન, સસરા-વહુ, દેરાણી-જેઠ, ભોજાઈ-દિયર, કાકો-ભત્રીજી, મામો-ભાણી વગેરે જે જે સંબંધોની જે મર્યાદા છે તે આજે ઘરના ક્યાંય કચરાપેટીના ડબ્બામાં પડી હોત. માટે ધન્યવાદ છે એ નંદસંતોને કે, આ સંપ્રદાયરૂપી ઈમારતના પાયા મજબૂત કરવા માટે તથા આ સંપ્રદાયરૂપી દિવ્ય ઈમારતને સોનાથી શણગારવા માટે ગામડે-ગામડે જન-જન પ્રત્યે શ્રીજીમહારાજ અને સત્સંગનો મહિમા નસેનસમાં ઉતારી દીધો. એક માનવ તરીકેનું જીવન જીવતા શીખવતા ગયા.

શ્રીજીમહારાજ સમકાલીન નંદસંતોએ જે પરિશ્રમ કર્યો હતો તેને ધીરે ધીરે ભાવિપેટી ભૂલતી જતી હોય તેવું લાગતું હતું. પરંતુ એ પરિશ્રમને ફરી જાગૃત કરવા માટે, શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને પુનઃ સર્વોચ્ચ સંપ્રદાય કરવા માટે જાણે કે ભગવાન શ્રીહરિએ જ આપણા સૌના માટે અક્ષરધામમાંથી પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી, પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા તેઓશ્રીની આજ્ઞામાં વર્તનારા પંચવર્તમાનયુક્ત સાચા સંતોને મોકલ્યા હોય....!! તો આવો, આપણે પુનઃ ષડઅંગી સંપ્રદાયનો દૈદ આશ્રય કરીને એ નંદસંતોએ કરેલ પરિશ્રમમાંથી કંઈક અંશે ઋણમાંથી મુક્ત થવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

બ્રાહ્મી દષ્ટિયુક્ત સ્થિતપ્રજ્ઞ ભક્તને સર્વત્ર ભગવાનની મૂર્તિ જ દેખાય છે અને માટે બની જાય છે...

છતો હેહ અક્ષરધામ..

- પાર્થ દર્શિ પ ભ ગ ત, ગુરુ : પૂ. સ. ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

શ્રી

સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના તત્ત્વજ્ઞાન પ્રમાણે અને સનાતન

હિંદુ પરંપરા પ્રમાણે માત્ર જન્મમરણના ફંદમાંથી છૂટવું એ આત્યંતિક

મુક્તિ નથી. માટે જ જન્મમરણના પાશથી છૂટ્યાં પછી પણ જીવાત્માને પૂર્ણ

તૃપ્તિનો કે સુખનો અહેસાસ થતો નથી. એટલે જ જન્મમરણથી નિવૃત્ત થયેલો જીવાત્મા

પણ હજુ સમ્યક્ શાંતિ અને સુખની અપેક્ષા પળે-પળે સેવતો હોય છે. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં

અજામીલનો કંઈક આવો જ પ્રસંગ છે. ‘નારાયણ’ નામના પ્રતાપથી ગંગાના પવિત્ર તટ ઉપર વર્ષો

સુધી તપશ્ચર્યા કર્યા બાદ અજામીલ ભગવાનના ધામને પામ્યો ત્યારે જ તેણે કૃતાર્થતા અનુભવી. એવો

શ્રીમદ્ ભાગવતનો સ્પષ્ટ મત છે. વૈદિક પરંપરાને વરેલા કોઈપણ ગ્રંથનો અંતિમ સાર એ જ છે કે, વાસ્તવિક

અને શાશ્વત સુખ તો એક એવા પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સ્વરૂપમાં જ છે. એ સિવાય બીજે જ્યાં પણ સુખ દેખાય છે એ

‘અન્તેગત્વા’ નાશવંત છે. આ વાતને ટેકો આપતા ‘શ્વેતાશ્વેતરોપનિષદ’ બતાવે છે :

‘યદા ચર્મવદાકાશં વેષ્ટયિષ્યન્તિ માનવાઃ । તદા દેવમવિજ્ઞાય દુઃખસ્યાન્તો ભવિષ્યન્તિ ॥’

જ્યારે મનુષ્યો આકાશને ચામડાની જેમ લપેટી શકશે ત્યારે પરમદેવ પરમાત્માને પામ્યા વિના પણ દુઃખનો અંત આવી શકશે. તાત્પર્ય સ્પષ્ટ છે : ‘ભગવાન સિવાય બીજા કોઈની પાસે સુખ રૂપી ધન છે જ નહિ.’

આપણા શાસ્ત્રોમાં ભગવાનનું નિત્ય સામીપ્ય ભોગવતા થકા ભગવાનને પોતાનું સર્વસ્વ માનીને ભગવાનની સેવા કરવી એને જ આત્યંતિક કલ્યાણ (મુક્તિ) માની છે. આજ વાતને ભગવાન શ્રીહરિ શિક્ષાપત્રીમાં ટાંકતા કહે છે : ‘તત્ર બ્રહ્માત્મના કૃષ્ણ સેવા મુક્તિચ્ચ ગમ્યતામ્ ।’ - ભગવાનના ધામને વિષે બ્રહ્મરૂપે કરીને ભગવાનની સેવા કરવી એ જ મુક્તિ છે.

પરંતુ દરેક મુમુક્ષુના મનમાં લાખ હોલરનો સવાલ હોય છે કે, પ્રાપ્તિના સાધનો શાસ્ત્રોમાં વિધ-વિધ બતાવ્યા છે. કોઈ કહે છે, તપ કરવાથી મોક્ષ થાય; કોઈ કહે છે કે યોગ સાધવાથી ભગવાન મળે છે, કોઈ જપનું પ્રતિપાદન કરે છે. કોઈ તો વળી કહે છે, જગત થકી વૈરાગ્ય થાય તો જ ભગવાન મળે; કોઈ મોક્ષનું સાધન ભક્તિ બતાવે છે, તો કોઈ જ્ઞાન કહે છે. કોઈ બધા સાધનામાંથી પોતાને રૂચતા એક સાધનને જ મોક્ષ માટે શ્રેષ્ઠ બતાવીને બીજા સાધનોનું ખંડન કરી નાંખે છે. તો કોઈ કહે છે કે, આ બધા સાધનો જેણે સિદ્ધ કર્યા તેનો જ મોક્ષ થાય છે, બીજા માટે મોક્ષ સંભવ જ નથી. આવા અનેક ગહન ઉપાયો સાંભળી મોક્ષના માર્ગે પાપા-પગલી ભરતા મુમુક્ષુઓ હરેરી એ માર્ગ પર ચાલવાનું જ માંડી વાળે છે.

સર્વદૃષ્ટા ભગવાન શ્રીહરિએ જગતની આવી દયનીય દશા જોઈને મોક્ષનો એવો સચોટ ઉપાય બતાવ્યો જે યુગોથી વેદાદિ શાસ્ત્રોમાં હતો પણ તે રહસ્યને કોઈ સમ્યક્ સમજી નું શક્યું. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે દૃષ્ટિ માત્રથી તમામ શાસ્ત્રોનું મંથન કરી એ સાર અંત્ય પ્રકરણના ૭મા વચનામૃતમાં કહ્યું છે :- “જેને પોતાનું કલ્યાણ ઈચ્છવું તેને તો ભગવાન અને ભગવાનના સાધુ તેથી ઉપરાંત બીજું કાંઈ જગતમાં સુખદાયી નથી. માટે જેમ પોતાના શરીરને વિષે જીવને આત્મબુદ્ધિ વર્તે છે તેવી ભગવાન અને ભગવાનના સંતને વિષે રાખી જોઈએ. અને ભગવાનના ભક્તનો દૃઢ પક્ષ રાખ્યો જોઈએ. અને તે પક્ષ રાખતા થકા આબરું વધો અથવા ઘટો અથવા માન થાઓ કે અપમાન થાઓ અથવા દેહ જીવો કે મરો પણ કોઈ રીતે ભગવાન કે ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ મૂકવો નહિ. ને એમનો અભાવ આવવા દેવો નહિ. અને ભગવાનના ભક્ત જેવા દેહ ને દેહના સંબંધીને વ્હાલા રાખવા નહિ. એવી રીતે જ હરિભક્ત વર્તે તેને અતિ બળવાન એવા કામ-ક્રોધાદિક શત્રુ તે પણ પરાભવ કરી શકતા નથી.”

મહાપ્રભુ શ્રીહરિએ બતાવેલો આ ઉપાય ભવરોગ મટાડવાનો રામબાણ ઈલાજ છે. મોક્ષપથના અનુભવીઓનો એવો સ્પષ્ટ મત છે કે, જીવાત્મા અને પરમાત્માની વચ્ચે સંસાર રૂપી મહાસાગર છે. એને જ શાસ્ત્રકારોએ માયા

કહી છે. જે સાધારણ જીવાત્માને પાર કરવો અશક્ય જ છે. પરંતુ પોતાની કરુણાનો ધોધ વહેવડાવતા હોય

એમ ભગવાને કૃપા કરીને આલોકના સાધારણ જીવાત્માને જાણે કે પોતાનું હૃદય કાઢીને આપી દેતા

હોય તેમ પોતાને અતિ પ્રિય એવા મહાપુરુષોને આ પૃથ્વી ઉપર મોકલતા રહે છે. એ

મહાપુરુષો વેદો જેને નેતિ-નેતિ કહે છે એવા પરમાત્માની સાથે હરહંમેશ રમણ

કરનારા ‘ઓલિયા’ છે. અને મોક્ષની વાંકી-ચૂકી અને કપરી પગદંડીથી તેઓ

જેવા વાકેફ છે, એવું બીજું કોઈ વાકેફ નથી. આધુનિક શબ્દોમાં

કહીએ તો સંત એટલે ભવસાગર તરવા માટે શ્રેષ્ઠ

સાબમરીન છે. સાબમરીન

સમુદ્રના પેટાળમાંથી પોતાનો માર્ગ કાઢીને તેમાં મુસાફરી કરતા મુસાફરોને સમુદ્રના પાણીનું બુંદ પણ ન અડે એ રીતે સંપૂર્ણ સુરક્ષિત સામે પાર મૂકી દે છે. તે જ રીતે કોઈ મહાપુરુષ ઉપર વિશ્વાસ મૂકી ભવસાગર તરવાની **કટીબદ્ધતા** સ્વીકારે તો મહાપુરુષો પણ એમને ભગવાનના દિવ્ય ધામરૂપ ભવસાગરના સામા કિનારા સુધી પહોંચાડવાની **બાંહેઘરી** આપે છે. શરત એટલી કે, ભવસાગરની સામે પાર જવાની યાત્રા દરમ્યાન સંસારના દુઃખરૂપી વમળો, માયારૂપી મોજા, અને પૂર્વકર્મ રૂપી મગરમચ્છ ક્યાંય રસ્તામાં મળે તો એનાથી ડરીને આ સબમરીન છોડી ન દો. બસ..., જો છોડી દેશો તો સમુદ્રનું પાણી ખાલી ખારું જ નથી પણ ઊંડું પાતાળ સુધી છે. એની સામે એક પળવારમાં પણ ઝીક ઝીલવાની સામાન્ય જીવાત્માની તાકાત નથી. હા, મહાપુરુષ રૂપ સબમરીનની એ શક્તિ જરૂર છે કે, સંસારના દુઃખરૂપી વમળો, માયારૂપી મોજાં, કે પૂર્વકર્મ રૂપી મગરમચ્છો એનો રસ્તો અવરોધી શકતા નથી.

જીવાત્માને આ શરીરને વિષે અતિશય પોતાપણું મનાઈ ગયું છે. દેહ-ઈન્દ્રિયોના સુખને જ પોતાનું સુખ માને છે. એના દુઃખને જ પોતાનું દુઃખ માને છે. ઈન્દ્રિયો જે માર્ગે દોરે તે માર્ગે જીવાત્મા આંધળો બનીને દોરાઈ જાય છે. ઈન્દ્રિયો-અંતઃકરણની ગુલામી જ જીવાત્માને ‘ભવાટવી’માં ભટકાવવામાં કારણભૂત બની છે. છતાં જીવ નહારો બનીને તેના ઉપર વિશ્વાસ મૂકતો જાય છે. પણ પોતાની દેહ-ઈન્દ્રિયોનું લાલન-પોષણ જીવાત્માને દુઃખનું જ કારણ બને છે. અને એની શાશ્વત સુખની યાત્રામાં મહાવિઘ્ન કરે છે. પણ જેવી ‘પોતિકી’ ભાવના પોતાના દેહ-ઈન્દ્રિયોને વિષે છે એવી જ ભાવના કોઈ મહાપુરુષ સાથે થઈ જાય તો જીવાત્માનું કામ થઈ જાય. દેહમાં જેવી ભાવના છે એવી ભાવના ‘સત્યુરુષો’ પ્રત્યે રાખવી એજ **આત્મબુદ્ધિ**. અને એ આત્મબુદ્ધિ જ જીવાત્માને શાશ્વત-શાંતિની યાત્રાએ લઈ જાય છે. માટે ભગવાન શ્રીહરિ કહે : “પોતાના શરીરને વિષે જીવને જેવી આત્મબુદ્ધિ વર્તે છે તેવી ભગવાન અને ભગવાનના સંતને વિષે રાખી જોઈએ.”

શ્રીજીમહારાજે બીજી વાત કરી : “ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ દંઢ કરીને રાખ્યો જોઈએ.” આ વાત દરેક મુમુક્ષુએ અતિ સમજવા જેવી છે. જેમ પોતાના દેહના સંબંધી પ્રતિ એક પણ અપશબ્દ કે તુચ્છિત શબ્દ કોઈ બોલે તો તે સહન નથી થતું. એવી જ ભાવના જ્યારે ભગવાન કે ભગવાનના પંચ વર્તમાનયુક્ત સાચા સંતો-ભક્તોનું કોઈ ઘસાતું બોલે ત્યારે થાય તો તે સંતો-ભક્તોનો પક્ષ રાખ્યો કહેવાય. એ **બાહ્યપક્ષની** વ્યાખ્યા થઈ. બાહ્યશત્રુ સાથે પક્ષ માટે લડવું તે સહેલું છે. કારણ કે, જગતની દૈષ્ટિમાં એ લડાઈ આવે છે એટલે એ લડાઈ લડનારની સજજનો **પ્રશંસા** પણ કરશે. પરંતુ મહાભારતના મહાસંગ્રામને જીતવા કરતા પણ **કઠણ બાબત** છે - પોતાના અંતઃશત્રુઓને પરાજીત કરી સંતો-ભક્તોનો પક્ષ

રાખવો....!!!

પક્ષની આંતરીક લડાઈમાં જીવનો સૌથી મોટો શત્રુ છે - ‘દેહાભિમાન.’ અનંતકાળથી દેહાભિમાન રૂપ ‘સર્પોલિયા’ને જીવાત્મા દુધ પાઈને પોષતો રહ્યો છે. જે હવે મોટો મહિધર બની પોતાને જ ડંશ મારી ઝેરથી એવા તો મૂર્છિત રાખે છે કે, એ મૂર્છા જ જીવને **મહાસુખ** લાગે છે. દેહાભિમાનના વિષથી પીડિત જીવાત્મા પોતાના અંતઃયક્ષુને ખોલવા સમર્થ થતો નથી. જેથી કરી પોતે જે અવસ્થામાં છે તે જ તેને સુખકર લાગે છે. પરિણામે ઉલટું તે રાહ બતાવનાર સાથે વેર બાંધી બેસે છે. એજ પોતાના દેહનો પક્ષ રાખ્યો કહેવાય. પરંતુ દેહાભિમાનાદિક અંતઃશત્રુઓ જ્યારે આક્રમણ કરે ત્યારે આત્મવિચાર કરી દેહથી પોતાને અલગ જાણી, પોતાના સમગ્ર દેહાભિમાનનો ત્યાગ કરી, પોતાના મનના માનેલા તમામ ધર્મો છોડી કોઈ મહાપુરુષની મરજી પ્રમાણે જ વર્તવું એજ આંતરીક રીતે **ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ** રાખ્યો કહેવાય. પરંતુ એ કામ લોઢાના ચણા ચાવવા જેવું છે.

અર્જુનને પોતાના મનના માનેલા ધર્મો છોડાવવા માટે જ સ્વયં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને પણ કુરુક્ષેત્રના મેદાનમાં ૧૮ અધ્યાયની ગીતાનો સદુપદેશ આપવો પડ્યો હતો. ઉદ્ભવજી ભગવાનનું હૃદય કહેવાય તેમ છતાં પોતાના જીવનની સંધ્યાકાળે ભગવાનની આજ્ઞા થવા છતાં પણ તત્કાળ ત્યાગાશ્રમ ન સ્વીકારી શક્યાં. એ પ્રસંગ એમના શ્વેત યાદર જેવા જીવનમાં એક ડાઘ જેવો દેખાય છે. કીડીસખી મહાસંગીત વિશારદ હતા. ભગવાન શ્રીહરિના કૃપાપાત્ર હતા. તેમ છતાં પોતાના અંતઃશત્રુ સામે ન લડી શક્યા તો પોતાના ઈષ્ટદેવનો જ દ્રોહ કરી બેઠા અને મોક્ષમાર્ગથી પડી ગયા. નિર્વિકલ્પાનંદ સ્વામી મોટા વિદ્વાન હતા તેમ છતાં સત્સંગની ‘મા’ એવા સ.ગુ. શ્રી મુક્તાનંદ સ્વામી જેવા સમર્થ સાધુનો પક્ષ ન રાખી પોતાના ‘માન’નો પક્ષ રાખ્યો તો સત્સંગમાંથી નામોનિશાન મટી ગયું.

બીજું બાજુ ભગવાન અને ભગવાનના સાચા સંતો-ભક્તોનો પક્ષ રાખનારાઓના નામ **ભગવાન શ્રીહરિના મુગટના મોતી સમાન** આજે પણ ઝળહળી રહ્યા છે. નંદસંતોએ પોતાનું સર્વસ્વ ભગવાન માટે યાદોમ કરી દીધું. ઝીણાભાઈ ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ રાખવા માટે જ પોતાની સગી બહેન સાથે આજીવન ન બોલ્યા. ઉમરાળીના રાજાભાઈએ પોતાની પત્ની, ઘર, પરિવાર બધું ત્યજી શ્રીજીમહારાજની આજ્ઞાથી ૧૨ વર્ષ સુધી પર્વતભાઈનું ખેતીકામ કર્યું. ગુંદાળીના બે ક્ષત્રિય યુવાનોએ પોતાના પ્રાણ કરતા પણ સંતોનો પક્ષ મક્કમ રાખ્યો હતો તો વગર સાધને ભગવાન શ્રીહરિએ પોતાનું દિવ્ય ધામ આપી દીધું. એ ઈતિહાસો પણ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં સુવર્ણ અક્ષરે લખાઈ ગયા. સ.ગુ. શ્રી મુક્તાનંદ સ્વામી તો ત્યાં સુધી કહે છે :- ‘**શૂળી ઉપર શયન કરાવે તોય, સાધુને સંગે રહીએ રે...**’

પૂર્વના ઈતિહાસો તપાસીએ તો એક વાત ચોક્કસ દેખાય કે, જેમણે ભગવાન કે ભગવાનના સંતો-ભક્તોનો પક્ષ રાખ્યો તેમના માટે મોક્ષના માર્ગમાં આવતા માયાવી વિઘ્નો દૂર હટી ગયા છે. અને મોક્ષની કાંટાળી કેડી એમના માટે ફૂલના બિછાના સમાન બની ગઈ છે. માટે ભગવાન શ્રીહરિ કહે છે કે, “ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ દેઢ કરીને રાખ્યો જોઈએ.”

કોઈ મહાપુરુષનો યોગ થઈ ગયો... એમનો સમ્યક્ સમાગમ કર્યો... એમની સાથે હેતુ કર્યું... આત્મબુદ્ધિ પણ કરી... પણ સમ્યક્ આત્મબુદ્ધિ ન હોય તો તેમના દેહની સામાન્ય ક્રિયા કે જે પોતાને રૂચતી ન હોય તો તેનાથી મહાપુરુષોનો અભાવ આવી જાય છે. મનના સંકલ્પો જગતના નાશવંત પદાર્થની પ્રાપ્તિના જ હોય છે, તુચ્છ એવા માયિક પંચવિષય મેળવવા માટે જ મન તલ-પાપડ થતું હોય છે. કારણ કે એનો સહેજે જ એવો ઢાળો છે. પણ વિષય માટે વલખતા જીવને ભગવાન કે ભગવાનના મહાપુરુષો જ્યારે વારે (ટોકે) ત્યારે જો તેમનો અભાવ ન આવે તો જીવાત્મા સુખીયો થઈ જાય.

મહાન પરમ ભક્તરાજ દાદાબાચરનું નામ સંપ્રદાયના તમામ અનુયાયીઓની હૃદય દિવાલો પર સુવર્ણાક્ષરે કોતરાઈ ગયું છે. એનું એક કારણ એ જ હતું કે દાદાના દરબારમાં કાયમ હજારો સંતો-ભક્તોનો ઘસારો રહેતો. છતાં કોઈનો ક્યારેય અભાવ એમને આવ્યો નથી.

અરે ! દાદાએ પોતાનું સર્વસ્વ સત્સંગને અર્પે કરી રાખેલું. શ્રીજીમહારાજે દાદાની કસોટી કરવા માટે; ઘણીવખત વઢે..., અરે ! એકવાર તો પહેર્યું લુગડે પરિવાર સહિત પોતાના ઘરમાંથી કાઢી મૂક્યા હતા, છતાં તેમની નિષ્ઠામાં રંચમાત્ર ઉણપ ન આવી. અરે ! હજારો સંતો-ભક્તો નિત્ય ભગવાન શ્રીહરિના દર્શન કરવા માટે દરબારગઢમાં આવતાં-જતાં હોય, એમને કાયમ ભાવથી જમાડતાં - ઉતારા કરાવતાં - કોઈ બિમાર પડે તો પોતાના દીકરા કરતા પણ વધુ ભાવથી એમની ચાકરી કરતાં. પણ સંતો-ભક્તોનો કાયમ પ્રસંગ હોવા છતાં ક્યારેય એમના દૈહિક દોષો એમની વિશાળ દૈષ્ટિમાં આવ્યા જ નહિ. એમના પત્ની જસુબાની સેવા ભાવનાથી ભગવાન શ્રીહરિ રાજી થઈ ગયા અને કંઈક વર માંગવા કહ્યું. ત્યારે જસુબાએ એજ માંગ્યું કે, “હે કૃપાનિધાન ! આપ જો રાજી થયા હો તો મારા પરિવારને એ વર આપો કે અમારા ઘરમાં કાયમ વધુને વધુ સંતો નિવાસ કરીને રહે અને એ સંતોની સેવાનો અવસર અમોને મળે. જેથી આપનો રાજીપો અમારા પર વરસતો રહે.” દાદાબાચર અને એમના પરિવારની દૈષ્ટિમાં સંતો-ભક્તોના દૈહિક દોષો એટલા માટે જ નહોતા દેખાતા કે તેમને સંતો સાથે આત્મબુદ્ધિ હતી. શરીરના કોઈ અંગમાં રોગ થયો હોય તો તે અંગને આપણે તુચ્છકારી નથી દેતા, પરંતુ તેનાથી ઉલટું તે અંગ પર વધુ સહાનુભૂતિ ઉપજે છે અને શરીરની

તમામ શક્તિ તેના પર કેન્દ્રિત કરી અને કેમ તે અંગ તંદુરસ્ત થાય એના જ ઉપાય આપણે કરીએ છીએ. માથાનો દુઃખાવો સામાન્ય રોગ કહેવાય, તેમ છતાં બે દિવસ-ત્રણ દિવસ વીતે પણ જો દુઃખાવો બંધ ન થાય તો પોતાના તમામ બિઝનેસ-ધંધા છોડી તેની ટ્રીટમેન્ટમાં લાગી જઈએ છીએ. એનું કારણ ફક્ત એટલું જ છે કે આપણે આ નાશવંત શરીરને ‘સ્વયં’થી અલગ સમજતા જ નથી.

આ વાત ઉપર પોત્રીટીવ વિચાર કરીએ તો જેની સાથે અતિ અલ્પકાળ વિતાવવાનો છે, એને વિષે ‘હું પણ’ કે ‘મમત્વ’ બાંધીએ છીએ તે પણ જો માણસને તેમાંથી સુખનો અહેસાસ થતો હોય તો જ બાંધે છે. તો પછી જે આપણા કાયમના સગા છે તેમની સાથે ‘આત્મબુદ્ધિ’ કરીએ તો તો સુખના ઢગલા થાય જ. આ વાત એકને એક બે જેવી જ સ્પષ્ટ છે. માટે સર્વજીવ હિતકારી ભગવાન શ્રીહરિ કહે છે : “ભગવાન અને ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ દેઢ કરીને રાખ્યો જોઈએ અને તે પક્ષ રાખતા થકા આબરું વધો અથવા ઘટો, અથવા માન થાઓ કે અપમાન થાઓ, અથવા દેહ જીવો કે મરો પણ કોઈ રીતે ભગવાન કે ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ મૂકવો નહિ. ને એમનો અભાવ આવવા દેવો નહિ. અને ભગવાનના ભક્ત જેવા દેહ ને દેહના સંબંધીને વહાલા રાખવા નહિ. અને પોતાના મન સાથે વૈર બાંધવું, પોતાનું મન ધાર્યું બધું છોડી દેવું અને પોતાના પરિવાર, સ્વજનો અને પોતાના દેહ કરતા પણ ભગવાનના ભક્ત સાથે વધુ પ્રીતિ રાખવી.” આ બધું શા માટે ? આમ કરવાથી ફાયદો શો ? તો એનો ઉત્તર આપતા મહાપ્રભુ શ્રીહરિ કહે છે :- “એવી રીતે વર્તે તેને અતિ બળવાન એવા જે કામ-કોષાદિક શત્રુ તે પણ પરાભવ કરી શકતા નથી...” અહિં બળવાન શબ્દ પર ભાર મુકવા જેવો છે. કારણ કે, અંતઃશત્રુ એક પણ સામાન્ય નથી. જીવાત્માની પ્રગતિ અટકાવવા માટે જો કોઈ મુખ્ય કારણ જવાબદાર હોય તો તે અંતઃશત્રુઓ જ છે.

શ્રીજીમહારાજ શિક્ષાપત્રીના ૪૭મા શ્લોકમાં જેમના માટે કહે છે : ‘एकात्म्यमेव विज्ञेयं नारायणमहेशयोः । उभयोर्ब्रह्मरूपेण वेदेषु प्रतिपादनात् ॥’ - અને નારાયણ અને શિવજી એ બેનું એકાત્મપણું જ જાણવું, કેમ જે વેદને વિષે એ બેયનું બ્રહ્મરૂપે કરીને પ્રતિપાદન કર્યું છે.

આવી બ્રાહ્મી સ્થિતિવાન શિવજી પણ મોહિની સ્વરૂપમાં મોહ પામી ગયા અને પોતાની સ્થિતિમાંથી ડગી ગયા. બ્રહ્મા, સૌભરી, પરાશર જેવા માંધાતાઓને પણ અંતઃશત્રુઓએ પરાજીત કરી દીધા છે. માટે ભગવાન શ્રીહરિ અહિં એમને ‘બળવાન’ એવું વિશેષણ આપે છે. પરંતુ એવા બળવાન હોવા છતાં ઉપરોક્ત થોડી શરતો અનુસાર વર્તનારનો તેઓ વાંકો વાળ પણ કરી શકતા નથી.

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ આ વચનામૃતમાં આગળ કહે છે : “જે ભગવાનનું બ્રહ્મપુર ધામ છે તેને વિષે

ભગવાન સદાય સાકાર વિરાજમાન છે. અને ભગવાનના ભક્ત પણ એ ભગવાનના ધામમાં મૂર્તિમાન થકા ભગવાનની સેવામાં રહે છે. તે ભગવાનનો જેને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ દેઢ આશરો હોય તેને મનમાં એવી બીક ન રાખવી જે, હું રખે મરીને ભૂતપ્રેત થઉં કે, રખે ઈન્દ્રલોકને જ પામું કે રખે બ્રહ્મલોકને જ પામું એવી આશંકા મનમાં રાખવી નહિ. કેમ જે, એવો ભગવાનનો ભક્ત હોય તે તો ભગવાનના ધામને જ પામે પણ વચમાં ક્યાંય તેને ભગવાન રહેવા દે નહિ.”

જેને ભગવાનના સાચા સંતો-ભક્તો સાથે આત્મબુદ્ધિ થઈ છે એના માટે જ ભગવાન શ્રીહરિએ આ વાક્યો ઉચ્ચાર્યા છે, એ વાત નિર્વિવાદ છે. ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૧૮મા વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે : “જીવ જેવી સોબત કરે છે તેવો પોતે થાય છે.” તો પછી જેની સાથે આત્મબુદ્ધિ થઈ છે તેના ગુણ પોતામાં આવે જ. મહાપુરુષોનું જીવન ભગવાનમય હોય છે. તેથી તેમનો સંગ કરનાર જીવાત્માને પણ તે ભગવાનમય બનાવી દે છે. અને તેઓ પોતે પોતાના હૃદયમાં ભગવાનને સદા નિવાસ કરાવીને રાખે છે. ભગવાન એમના માટે ક્યારેય પરોક્ષ થતાં જ નથી. અને તેઓ પણ ભગવાનથી ક્યારેય પણ દૂર હોતા જ નથી. સદા ભગવાનની સાથે જ એમનું રમણ હોય છે. તેથી તેમની સાથેની આત્મબુદ્ધિથી સાધારણ જીવાત્માને પણ તેઓ પ્રત્યક્ષ ભગવાનની સાથે હથેવાળો કરાવી આપે છે.

પરંતુ એના માટે શ્રીજીમહારાજ એક શરત રાખે છે. આ શરત એમના માટે છે કે જેમણે કોઈ મહાપુરુષોનો આશ્રય કરી એમની સાથે આત્મબુદ્ધિ કરી તેમનો મન-કર્મ-વચને કરીને સંગ કરી, સત્ય અને અસત્યને પોતાના હૃદયના તરાજુ પર તોળી શાસ્ત્રો અને સંતોએ આપેલા માર્ગદર્શન પ્રમાણે માયાવી અને દૂરથી રળિયામણા સુખના ભાસને અને ભગવાનના શાશ્વત સુખને પોતાની તીક્ષ્ણબુદ્ધિથી બરાબર વિચારી જેણે ભગવાન મેળવવાનો નિર્ણય કરી લીધો છે. ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૧લા વચનામૃત પ્રમાણે જોઈએ તો તે બ્રહ્માંડનું સૌથી કઠણ કામ છે. અને સૌથી મોટી સિદ્ધિ છે. પરંતુ લોચા પ્રકરણના ૩જા વચનામૃત પ્રમાણે જોઈએ તો જેને ભગવાનનો ખરો નિશ્ચય છે તેના માટે જરાપણ મુશ્કેલ નથી.

એ શરત છે :- ‘ભગવાનના સ્વરૂપમાં અખંડવૃત્તિ રાખવી...’ આ વાત અભણ પણ સમજી જાય એવા સુંદર દૃષ્ટાંતથી ભગવાન શ્રીહરિ સમજાવતા કહે : “જેમ વજની પૃથ્વી હોય તેમાં વજની ખીલી ચોડી હોય તો કોઈ રીતે ઉખડે નહિ. તેમ ભગવાનના ચરણારવિંદને વિષે મનને દેઢ કરીને રાખવું.”

જેમ કોઈ માતા પોતાના બાળકને પોતાના ઘરમાં પારણામાં

એકલું સૂતું મૂકીને ગામના પાદરમાં નીકળતી નદીના કિનારે કપડા ધોતી હોય, પણ એનું બાળક પારણામાં સૂતું હોય તે જાગીને રડવાની શરૂઆત કરે કે નદી કિનારે એની માતાને તરત જ ભણક વાગે છે. કારણ કે એની વૃત્તિ હંમેશા એના બાળકમાં હોય છે.

જેમ કોઈ મોટો શેઠિયો બેંકમાંથી રૂપિયાની સુટકેશ ભરીને નીકળે તો એ ગમે તે ક્રિયા કરે તોપણ એની એક વૃત્તિ તે સુટકેશ પર જ હોય છે.

ચકોર પક્ષીની દૃષ્ટિ જેમ ચંદ્ર ઉપર જ હોય છે, કુંજર પક્ષીની વૃત્તિ હજારો ગાઉ દૂર રહેલ બચ્ચા પાસે હોય છે. સફળ વિદ્યાર્થીની વૃત્તિ જેમ હંમેશા પોતાને નં. ૧ અપાવે એવી IMP ઉપર હોય છે. એક પ્રેમીની વૃત્તિ સતત પોતાના પ્રિયતમ પર હોય છે. એવી વૃત્તિ ભગવાનના ચરણારવિંદમાં રાખવી.

ભગવાન સિવાય જ્યાં પણ વૃત્તિ ઠેરાવીએ, એ વૃત્તિ કાયમ ત્યાં રહી શકે નહિ. અંતે તો દુઃખના નિઃશ્વાસ સાથે ત્યાંથી વૃત્તિ હટાવી ભગવાનમાં જોડવી જ પડે છે. કારણ કે ભગવાન સિવાય જે કાંઈ પણ દેખાય છે તે અંતે તો નાશ જ પામવાનું છે. જ્યારે ભગવાન અવિનાશી છે. તેથી એમનામાં સ્થિર કરેલી વૃત્તિ ત્યાંથી હટાવવી નથી પડતી. અને એકવાર વૃત્તિ લાગ્યા પછી હટતી પણ નથી. કારણ કે ભગવાન તો સુખનો દરિયો છે. માયિક પદાર્થમાં એકસમયે એકજ વિષયનું સુખ અનુભવી શકાય અને એ પણ ભાસ માત્ર જ હોય છે. જ્યારે ભગવાનની મૂર્તિના દર્શન માત્રથી પંચવિષયોથી પર અલૌકિક અને શાશ્વત સુખની અનુભૂતિ થાય છે. જે સુખનું વર્ણન અશક્ય છે.

એ ભગવાન સર્વ વ્યાપક છે, સર્વના નિયંતા છે, સર્વના કારણ છે, એવા મોટા ભગવાન છે તે જ પોતે આ સૃષ્ટિમાં જે કાંઈ પણ ચર્મચક્ષુથી દેખાય છે તેમાં વ્યાપીને રહ્યા છે. અરે ! તેનાથી વિશેષ એક અણુના હજારો ટૂકડા કરીએ તો એની અંદર પણ ભગવાન વ્યાપક છે માટે સમગ્ર જગત ભગવાનમય છે. એવી અણુના કોટિમાં ભાગની પણ જગ્યા નથી કે જ્યાં ભગવાન ન હોય.

ભારત વર્ષના મહાપુરુષોએ અનુભવેલી અને વેદાદિ શાસ્ત્રોથી પ્રમાણિત થયેલી આ દિવ્ય દૃષ્ટિનો જો સાક્ષાત્કાર થઈ જાય તો માયિક અને સ્થૂળ એવી ઉપલક ચક્ષુથી ઉપર ઉઠી આ બ્રાહ્મી સ્થિતિની પ્રાપ્તિ થઈ જાય, તો એને મરીને ધામમાં જવું એમ નથી. ગઢડા મધ્ય પ્રકરણના ૪૨મા વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજે કહ્યું છે કે, જ્યાં ભગવાનની મૂર્તિ છે તે જ અક્ષરધામનું મધ્ય છે. અને બ્રાહ્મી દૃષ્ટિયુક્ત સ્થિતપ્રજ્ઞ ભક્તને સર્વત્ર ભગવાનની મૂર્તિ જ દેખાય છે અને માટે બની જાય છે.... ‘છતે દેહે જ અક્ષરધામ.’

અજ્ઞાનરૂપી ભયંકર કૂવામાંથી બહાર નીકળવું છે ? જો અંતર કહે - હા....,

તમે યાદ છો મુમુક્ષુ...!!!

- પા ર્ષ દ સં દિ પ ભ ગ ત, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

‘ઊંઘમાંથી ચ ઝબકી જાગું છું, એક ઓછાચો જોઈ ભાગું છું; અન્યને લાગું તો નવાઈ શી, હું અજાણ્યો મને ચ લાગું છું.’

૨૧મી સદીના માણસે પૃથ્વીના સૂક્ષ્મથી સૂક્ષ્મ એકમોને ઓળખી મહાકાય કોમ્પ્યુટરથી પામટોપ અને ફિસ્ટલલોડ કોમ્પ્યુટર સુધીના લેટેસ્ટ સંશોધનો કર્યા. વૈશાખના ધોમ ધખતા તાપમાં પણ હિમાલયની ઠંડકની અનુભૂતિ કરાવે એવા અદ્યતન એર-કંડીશનનોના આવિષ્કારો કર્યા. પરંતુ વિશ્વભરની માહિતી પોતાના ‘પોકેટ’માં સમાઈ જાય એવા યંત્ર બનાવ્યા પછી પણ માણસ હજુ કંઈક શોધતો હોય એવું લાગે છે !! માણસ પાસે કંઈક ઘટતું હોય એવું લાગે છે. ‘વાતાનુકુલિત’ ઓરડામાં ભલે માણસ ૨૪ કલાક રહેતો હોય પણ તેના અંતરમાં તો ‘હિટર’ સળગતું હોય એવું જ લાગે છે. કારણ... ફક્ત એટલું છે કે, કસ્તુરીની સુંગધથી મોહિત થયેલું મૃગલુ તેને મેળવવા માટે જંગલમાં આમ-તેમ દોડી દોડી પોતાનો જીવ ગુમાવી બેસે છે. પણ એ બિચારા અજ્ઞાતને ક્યાં ખબર હતી કે કસ્તુરી મારી નાભિમાં જ છે. બસ, એજ રીતે માણસ પણ પોતાના આત્માની અંદર અંતર્યામી શક્તિ દ્વારા વસેલા ભગવાનના સુખના કોટાન કોટિમાં ભાગના સુખમાં મોહ પામીને, ભૌતિક સુખોને વાસ્તવિક સુખ માની તેની પાછળ દોટ મૂકે છે. અને એમને એમ જ દોડધામમાં માણસની જિંદગી પુરી થઈ જાય છે, પરંતુ તેને ક્યાંય સુખ મળતું નથી. હા..., પોતાના માનને પોષવા થપાટ મારી ગાલ લાલ રાખે એ વાત અલગ છે.

પરંતુ કોઈપણ સંસારી વ્યક્તિને પાસે બેસાડી

હમદર્દી આપી તેની વાસ્તવિક સ્થિતિ વિષે પૂછવામાં આવે તો પ્રત્યેકના હૃદયમાંથી દુઃખની આહજ નીકળશે.

દુનિયાના ગમે તે ખુણાના, ગમે તે જ્ઞાતિના, ગમે તે ઉંમરના આધ્યાત્મિકતાથી વેગળા રહેલા કોઈપણ વ્યક્તિની હાલત આવી જ હશે. આ બાબતને બીજી રીતે વિચારીએ તો એ વાત ચોક્કસ સાબિત થાય છે કે, માણસને સુખ અને શાંતિ જ જોઈએ છે. દુઃખ કોઈને જોઈતું જ નથી, એવી સુખ અને શાંતિની અનુભૂતિ પરમતત્ત્વ પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સાંનિધ્યમાં જ હોઈ શકે. એટલા માટે જ ભગવાન શ્રીહરિ શિક્ષાપત્રીના ૧૨૧મા શ્લોકમાં લખે છે :- ‘તત્ર બ્રહ્માત્મના કૃષ્ણાસેવા મુક્તિશ્ચ ગમ્યતામ્ ॥’ - અને ધામને વિષે બ્રહ્મરૂપે કરીને જે શ્રીકૃષ્ણભગવાનની સેવા કરવી તે અમે મુક્તિ માની છે એમ જાણવું.

આવી મુક્તિ પ્રાપ્તિની જેને તીવ્ર ઈચ્છા હોય તેને કહેવાય મુમુક્ષુ...!!

પરંતુ એ મુમુક્ષુતા ટકાવી રાખવી એ અતિ દુર્લભ છે. કારણ કે, પરમેશ્વરના સુખનો અનુભવ સહેલાઈથી થતો નથી. એ કામ છે મુશ્કેલ, પણ અંતે માયિક મતિથી અતીત સફળતા પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રેષ્ઠ ઉપાધિ (ડીગ્રી)થી અલંકૃત થવા માટે વિદ્યાર્થી રાત્રિ-દિવસ એક કરી નાખે છે, ઘણીવખત વચ્ચે હિંમત પણ હારી જાય છે. મોજ શોખનો આનંદ માણતા પોતાના મિત્રોને જોઈને ઘણીવાર પોતાને ‘કમનસીબ’ સમજી અને વિચારે છે કે, આ

શ્રી સ્વામિનારાયણ
ચિંતન

સપ્ટેમ્બર
૨૦૧૨

૨૧

બધા કેવી મોજ કરે છે અને મારી જિંદગી પુસ્તકમાં જ પુરી થઈ જશે...? આવા **નેગેટીવ વિચારો** કરી ભણતર છોડવાનું નક્કી કરી નાખે છે. પરંતુ કોઈની પણ દરકાર કર્યા વગર પોતાની ‘Feature Life’નો વિચાર કરી ભૌતિક જગતથી વિરક્ત બનીને જો તે પોતાના કાર્યમાં મંડ્યો રહે તો ધ્યેય સુધી પહોંચી જાય છે. પરંતુ પોતાના ધ્યેય સુધી પહોંચનારા વિરલાઓ કોઈક જ હોય છે. મોટા ભાગના વિદ્યાર્થીઓ ડીગ્રી પ્રાપ્ત કર્યા પછીની સુખી જિંદગીના વિષયમાં જાણવા હોવા છતાં ત્યાં સુધી પહોંચી શકતા નથી. કારણ કે, તેઓમાં કાં તો ધીરજતા નથી, કાં તો આત્મવિશ્વાસ (Self Confidence) નથી કે ‘હું મારું ધ્યેય પ્રાપ્ત કરી શકીશ કે કેમ?’ અથવા તો આટલી બધી મહેનત કર્યા પછી પણ મારી જિંદગી સુખમાં વ્યતીત થશે કે કેમ? આવા વિચારોમાં પોતાની જિંદગી **બરબાદ** કરી નાખે છે.

ઘણા લોકો એવા અધીરા હોય છે કે, તેઓ કોઈપણ કાર્ય કર્યા પછી પરિણામની રાહ નથી જોઈ શકતા. પોતે કરેલા કાર્યનું પરિણામ જો તત્પરતાથી ન મળે તો પછી તે કાર્ય કરવાનું જ છોડી દે છે. પરિણામે હાથ આવે છે નિષ્ફળતા. અને તે નિષ્ફળતાનો પાશ પોતાના મનમાં ખૂબ ઊંડે સુધી બેસી જાય છે, પછી વ્યક્તિ નિષ્ફળતાના ભયથી જ સફળતા માટે મહેનત કરતો નથી. પરંતુ નિષ્ફળ થયેલા માણસને પણ જો કોઈ સફળતાનો **સચોટ ઉપાય** બતાવે તો તે ફરી બેઠો થવા માટે તૈયાર જ છે. તમે ભલે તમારા કાર્યમાં નિષ્ફળ નીવડ્યા હો, અને તમે એ ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરવાનું જ માંડી વાળ્યું હોય, તેમ છતાં હૃદયના કોઈ ખુણામાં નિષ્ફળતાના શિકંજામાંથી બહાર નીકળ્યાનો સૂક્ષ્મ સંકલ્પ પણ ઊઠે છે.

તો તમે છો **ચિકિત્સુ...**

એવી જ રીતે મોક્ષના માર્ગમાં ડગલું ભર્યું હતું. પરંતુ લોકનિંદાના ભયથી પાછા હટી ગયા. પછી ફેશની મિત્રોની સોબતથી ન્યુ જનરેશન સાથે ચાલવા જતા તમારી આધ્યાત્મિકતા ગુમાવી દીધી તો તમે અજ્ઞાન વશ પોતાની જાતને દગ્ગો દઈ પોતાને ધાર્મિક વ્યક્તિ કહેતા શરમાવો છો અથવા તો ક્યારેક અજાણે કોઈ સત્સંગ સભામાં પહોંચી ગયા ત્યાં સંતોના મુખ થકી સાંભળ્યું છે કે, ‘**હરિનો મારગ છે શૂરાનો...**’ કે ‘ધર્મના માર્ગે ચાલવું **ખાંડાની ધાર પર ચાલવા જેવું કઠણ છે...**’ વગેરે વગેરે... જેથી મોક્ષમાર્ગને ‘કાંટાળો જાણી’ કાંટા ચુભવાના ભયથી તેના પર ચાલતા જ નથી. અને પાછા પોતાના ભયને છુપાવવા માટે કહો છો ‘ભજન-ભક્તિ’ વૃદ્ધાસ્થામાં કરવાની હોય, અત્યારે તો યુવાન છીએ તો ‘Let’s enjoy

life’ આવી છટકબારીઓ શોધી પોતે જ પોતાના પગ ઉપર કુહાડો મારો છો.

તમે જ્યારે તમારા મિત્રો સાથે કોઈ પાર્ટી ‘એન્જોય’ કરતા હો, તેમાં તમને કોઈ મિત્ર તરફથી શરાબ કે સિગારેટની ઓફર થાય કે, અભક્ષ્ય ભોજન ઓફર થાય... અને તે સમયે શરાબનો પ્યાલો, સિગારેટ કે અભક્ષ્ય ભોજનને તમે તમારા નિર્દોષ હાથ જિંદગીમાં પહેલી જ વાર અડાડો છો. અને તમારા હૃદયમાં ઊંડેથી કંઈક થોડો પણ **થડકાટ** લાગે છે, તમારા હૃદયના ધબકારા વધી જાય છે, તમે કંઈક ખોટું કરી રહ્યા છો - એવી થોડી પણ ‘ફીલીંગ’ થાય છે... તો તમે છો મુમુક્ષુ...!!!

તમે પોતાને જાહેરમાં ધાર્મિક વ્યક્તિ કહેતા ભલે શ્લોભ અનુભવતા હો, પરંતુ જીવનના અટપટા રાહમાં ક્યારેક કોઈ **ઢોફર** લાગે ત્યારે અણધારી મુસીબત આવી પડે ત્યારે હૃદયના કોઈ અંગમાંથી ‘આહ’ નીકળી જાય કે, ‘ભગવાન જો તારું અસ્તિત્વ હોય તો આ મુશ્કેલીથી મને બચાવી લે...’ બહાર ભલે કોઈને દેખાવા ન દો, પણ અંતરથી આવી **પ્રાર્થના** થઈ જાય તો તમે પણ છો મુમુક્ષુ...!!!

આજનો માણસ દુનિયાના દુષ્કર રહસ્યો ઉકેલવામાં એટલો તો મશગુલ થઈ ગયો છે કે, તે પોતાને જ ભૂલી ગયો છે. અજ્ઞાત કવિની પંક્તિઓ યાદ આવે :-

‘હું કંઈ નથી તો કેમ નથી ? હું તો કોણ હું ?

આખર કંઈ વિસાતમાં મારી વિસાત છે ?’

એક માણસ પોતાની આધુનિક ઓફિસમાં દિવસભરના પરિશ્રમથી લોથપોથ થઈને રાત્રે મોડેથી ઘેર આવ્યો. પેટ ભરી જમીને પથારીમાં પડતા જ તેને **ઘાટી નિદ્રા** આવી ગઈ. નિદ્રામાં એક **સપનું** આવ્યું. સપનામાં તે એક સુંદર પતંગિયું બની ગયો...!!! હવે આ પતંગિયું મુક્ત આકાશમાં રમણિય બગીચાની શોધ માટે ઉડવા માંડ્યું. મહા મહેનતે દૂર એક બગીચો તેની નજરમાં આવ્યો. આખા શરીરની બધી શક્તિ એકત્રિત કરી પતંગિયાએ ઉડવાની ઝડપ બમણી કરીને આખરે બગીચામાં પહોંચી ગયું. પાનખરમાં જેના તમામ જીર્ણ પર્ણો ખરી ગયા હતા તેવા ફૂલછોડોમાં વસંતી વાયરાથી નવી કુપળો ફૂટી હતી. આખો બગીચો તાજા ખીલેલી પુષ્પકળીઓથી મહેકતો હતો. તેમાં એક નવપલ્લવીત ગુલાબ પર પતંગિયાની નજર પડી અને તેના પર જઈને બેસી ગયું. મહેકતા ગુલાબની ફોરમમાં પતંગિયું એવું તો મુગ્ધ થઈ ગયું કે, ફૂલ ઉપર જ પતંગિયાને ઊંઘ આવી ગઈ. ગહેરી ઊંઘમાં ગરકાવ પતંગિયું સપનામાં સરી ગયું. સપનામાં તે માણસ બની

ગયું...!!!

આમ, સપનાની શ્રુંખલાઓ ચાલુ છે, તેમાં અચાનક બાજુમાં મૂકી રાખેલો એલાર્મ રણકી ઉઠ્યો. સપનામાં તે માણસ ઝબકીને જાગી તો ગયો. પરંતુ તેને ચિત્તભ્રમ થઈ ગયો, તેને કંઈ સમજાતું નથી કે, માણસને સપનુ આવ્યું છે ‘હું પતંગિયું છું’ કે પતંગિયાને સપનુ આવ્યું છે કે હું માણસ છું...!!!

મારી વાસ્તવિકતા શું છે ? હું માણસ છું કે પતંગિયું છું...? વિચારમાં ને વિચારમાં તે ઘરની બહાર નીકળી ગયો. તેને એ વાત નથી સમજાતી કે, મારી આ વાત કોણ સમજી શકશે ? મારી આ મુંઝવણનો ઉકેલ કોણ લાવશે ?

માનસિક સંઘર્ષથી વ્યાકુળ બનેલા આ માણસની દૃષ્ટિ દૂર એક વૃક્ષ નીચે બેઠેલા સાધુપુરુષ પર પડી. સાધુ-સંતો પ્રત્યે પ્રતીતિ ધરાવનાર આ માણસ પોતાની સમસ્યા ઉકેલવા તેમની પાસે પહોંચી ગયો. દંડવત્ પ્રણામ કરીને સામે બેઠો. અને પછી ધીરેથી બોલ્યો : “મહાત્માજી ! મારા મનમાં અત્યારે એક જટીલ સમસ્યા છે. આશા છે કે તેનો ઉપાય આપની પાસે હશે.”

મહાત્માએ ગંભીર સ્વરે કહ્યું : “શું સમસ્યા છે બતાવો ? પ્રભુ જેવું સુજાડશે તેવી બુદ્ધિથી હું ચોક્કસ ઉત્તર આપીશ.”

મહાત્માજીના આવા આશ્વાસનભર્યા શબ્દો સાંભળી પોતાનું બધુ વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યું. અને અંતમાં કહ્યું : “હું અત્યારે દ્વિધામાં છું, ‘હું માણસ છું કે પતંગિયું છું. વાસ્તવમાં હું કોણ છું ? શું છું ?’ કૃપા કરી આપ જ મને મારી ઓળખાણ આપો.”

મહાત્મા તેની મનઃસ્થિતિ જાણી ગયા. પરંતુ હવે એ પોતાના શરણાગતને આ એક રાત્રિના સ્વપ્નમાંથી જ બહાર લાવવા નહોતા ઈચ્છતા પણ તેના અંતરની આંખ ઉઘાડી યુગોથી જીવ જેમાં ઓતપ્રોત થઈ ગયો છે તે ચીરકાલીન સ્વપ્નમાંથી બહાર કાઢવા માંગતા હતા. તેમણે એ માણસના ગાલ પર ધીમેથી ટાપલી મારીને કહ્યું : “તું પતંગિયું પણ નથી અને માણસ પણ નથી. તું અખંડ અવિનાશી નિજાનંદી આત્મા છો.” થોડીવાર તો ક્યારેય ન સાંભળેલી તેમ છતાં વાસ્તવિક લાગતી વાતથી તે આભો બની જોતો જ રહ્યો પણ એક કલાકના મહાત્માજી સાથેના વાર્તાલાપના અંતે મહાત્માજીની વાત હૃદયમાં ઉતરી ગઈ. ક્ષણભંગુર અને તુચ્છ ભૌતિક સુખ માટે પોતાની અમૂલ્ય શક્તિને વેડફવાને બદલે પરમની ખોજ માટે જ તેનો ઉપયોગ કરવાનો દૃઢ નિશ્ચય કરી સંસાર ખંભેરી નાખ્યો.

ભગવાનની માયાનો મોહ જ એવો છે કે એમાંથી ક્યારેક ભગવાનના આશ્રય વિના શિવ-બ્રહ્મા જેવા પણ

બહાર નથી નીકળી શકતા તો કાળા માથાનો માનવી એને ઓળખે જ કેમ ? પણ જેમણે માયાના નિયંત્રા ભગવાન સાથે નાતો જોડી દીધો તેઓ તેના મોહપાશમાં નથી આવતા. એવા પરિવ્રાજકથી માયા કોશો દૂર રહે છે. કોઈ રાત્રિએ પોતાના જ ઘરના કોઈ ખુણામાં બેસી બાહ્ય જગતને ભૂલી જઈ પોતાની જાતને પ્રશ્ન પૂછી લેજો કે, આખીર મારું શું અસ્તિત્વ છે ? પછી તમે તમારા જ સ્વરૂપને યથાર્થ જાણી માયાના મોહથી છૂટવા માંગો છો તો તમે પણ છો મુમુક્ષુ...!!!

હાર્વર્ડ ફલોરી કહે છે કે, “વ્યાપક સિદ્ધાંત તરીકે કહી શકાય કે માનવજીવનનું નિરુપણ કરવામાં વિજ્ઞાન નિષ્ફળ ગયું છે.”

વિજ્ઞાન માણસની જરૂરીયાતો જરૂર સંતોષી શકે છે, પણ ખરેખરા માણસને એ જરૂરીયાતોની જ કોઈ જરૂર નથી. તેમ છતાં મોક્ષના માર્ગે સાવ અજાણ્યો માણસ બિનજરૂરી જરૂરીયાતો સંતોષવા માટે વધારે સંપત્તિ મેળવવાની દોટમાં પોતાના વર્તમાનના સહજ સુખ અને સ્વાભાવિક આનંદને ગુમાવી દે છે. આ વિષે સંતો-મહાપુરુષો પાસેથી સાંભળેલું એક સુંદર દૃષ્ટાંત ધ્યાતવ્ય છે :-

એક દિવસ બપોરના સમયે એક હોડીવાળો પોતાની હોડીને નાંગરીને નદી કિનારે સુંદર બગીચામાં વૃક્ષની છાયામાં નિરાંતે સૂતો હતો. ત્યાં એક વેપારી આવ્યો, તેણે હોડીવાળાને જાગાડીને કહ્યું : “અરેરે ! તું આમ ધંધો કરવાનું મૂકીને નિરાંતે ઊંઘે છે ? ઊભો થઈને જો જરા કેટલા મુસાફરો નદી પાર કરવા માટે ઊભા છે, બીજા હોડીવાળાઓ કેવો ધમધોકાર ધંધો કરે છે...!!!!”

“પણ, શેઠજી ! આજના દિવસનું ગુજરાન ચાલે તેટલી રકમ મળી ગઈ છે. હવે મારે વધારે જરૂર નથી.”

“અરે ! તું તો કેવો મુરખ છે, તું વધારે હોડી ચલાવીશ તો વધુ રકમ મળશે. પછી તું આવજે મારી પાસે હું તને શેરમાં અને જુદી-જુદી સ્કીમોમાં પૈસાનું રોકાણ કેવી રીતે કરવું તે બતાવીશ. અને એનાથી તારા પૈસા અનેકગણા વધી જશે. જેથી તને નિયમિત વ્યાજ મળતું રહેશે. એ વ્યાજને પણ તું ધંધાઓમાં રોકાણ કરીને તું કરોડોપતિ બની જઈશ...!!!!”

“પણ, શેઠજી ! તેનો શું ફાયદો ?”

“અરે ! એ રૂપિયાથી તું આલિશાન મકાન ખરીદી શકીશ. તેમાં સુંદર બેડરૂમ હશે, તેના મુલાયમ બેડ પર સૂતા સૂતા જ બારીથી દેખતા સુંદર ફૂલોના બગીચાને જોતા જોતા તું નિરાંતે ઊંઘી શકીશ.”

“શેઠજી ! બગીચાને જોતા જોતા સુવામાં વધારે આનંદ આવે કે બગીચામાં જઈને સુવામાં....?”

“અરે ભાઈ ! તું પછી સ્વતંત્ર હોઈશ, તારી ઈચ્છા થાય તો બગીચામાં પણ સૂઈ શકાય.”

“શેઠજી ! હું અત્યારે ક્યાં સૂતો છું ?”

મોટા ભાગના મનુષ્યો આ શેઠ જેવા જ છે કે, ભવિષ્યમાં નિરાંતે ઊંઘવા માટે વર્તમાનની નિષ્ક્રિય આનંદ ભરી ઊંઘને છોડીને વિશેષ ધનની લાલસામાં દોડે છે અને પછી જ્યારે ધન મેળવી લે છે ત્યારે ઊંઘ જ જતી રહે છે.

આજના ઉપભોક્તાવાદના ભવિષ્યની મોહક ભ્રમજાળ એવી રચી છે કે ભલભલા મનુષ્યો તેમાં ફસાઈને વર્તમાનના સુખ-શાંતિને ગુમાવી દે છે. આથી સુખ-શાંતિની શોધમાં નીકળેલા આધુનિક માનવે ઉપભોક્તાવાદના રાક્ષસની પકડમાંથી મુક્ત થવું પડશે.

પાશ્ચાત્ય મનોવૈજ્ઞાનિક એરિક ફ્રોમના મંતવ્ય અનુસાર માનવ જ્યારે ઉપભોક્તાવાદનો શિકાર બનીને પોતે જ એક ભોગ્ય પદાર્થ બની ગયો છે. તો પછી તેને સાચું સુખ અને શાંતિ કેવી રીતે મળી શકે ?

તમને તમારી જ આધુનિક સુખ-શાંતિ જરૂરીયાતો ક્યારેય પણ જો બિનજરૂરી લાગતી હોય, એ બિનજરૂરી જરૂરીયાતો માટે તમે જ્યારે ઓવરટાઈમ કરતા હોય ત્યારે તમારી જિંદગી કિંમતી સુખની યાદો તમે ગુમાવો છો એવું લાગતું હોય તો તમે પણ છો મુમુક્ષુ...!!!

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે : ‘સંસારમાં જળકમળવત્ રહેવું.’ કમળ કાદવમાં ખીલે છે, પાણીમાં રહે છે પણ કાદવનો કે પાણીનો તેને સ્પર્શ પણ થતો નથી. તેનું આંતરિક સૌંદર્ય કાદવ કે જળથી ખરડાતું નથી. જે અલિપ્ત રહી શકે તે જ પરમાત્માના સુખનો આનંદ લઈ શકે. વડતાલ પ્રકરણના ૨૦મા વચનામૃતમાં ભગવાન શ્રીહરિ કહે છે : “ઈન્દ્રિયોની વૃત્તિ અનુલોમપણે વર્તતી હોય અને પ્રવૃત્તિમાર્ગમો રહ્યો હોય તો પણ જનકરાજાની પેઠે જેના હૃદયમાં સમજણની દૃઢતા થઈ હોય, તો તે કોઈ રીતે વિકારને પામે નહિ.”

પરંતુ સામાન્ય મનુષ્યને માટે આ રીતે રહેવું ઘણું જ મુશ્કેલ છે. કેમ કે, દરેક મનુષ્યમાં આસક્તિ રહેલી છે. આ આસક્તિ એટલે કોઈપણ વિચાર, જે વસ્તુ કે કાર્ય પ્રત્યે સંસારમાં આમથી તેમ દોડાવે છે અને સુખ છીનવી લે છે. આ વિષે મહાભારતમાં એક સુંદર દૃષ્ટાંત કથા છે.

ભયાનક જંગલમાં એક બ્રાહ્મણ ભૂલો પડ્યો. ત્યાં એક સ્ત્રી જાળ પાથરીને બેઠી છે. તેનાથી બચવા ભાગ્યો. તે એક અવાવરં

કૂવામાં પડ્યો. પડતા પડતા તેના હાથમાં કૂવામાં લટકતું એક વૃક્ષનું મૂળ આવી ગયું. એટલે તેને પકડીને તે લટકી રહ્યો. તેણે નીચે જોયું તો ફફાડા મારતો સાપ હતો. ઉપર જોયું તો તે જે મૂળને લટકી રહ્યો હતો તે મૂળ જે વૃક્ષનું હતું તે વૃક્ષને છ મસ્તક અને બાર પગવાળો હાથી હલાવી રહ્યો હતો. વળી તેણે જોયું તો કાળા અને ધોળા ઉંદરો એ વૃક્ષને કાપી રહ્યા હતા. એટલે હવે તે ગમે ત્યારે નીચે પડશે તેવો તેને ભય હતો. નીચે તો હતો યમદુત જેવો સાપ, ઉપર હતો જંગલી હાથી, જંગલમાં હતી જાળ બિછાવેલી સ્ત્રી. આમ, ચારેબાજુ ભય ને ભય જ હતો. એવામાં ઝાડ ઉપર રહેલા મધપૂડામાંથી તેણે મધના ટીપાં પડતા જોયા. તે મોઢું ખુલ્લું રાખીને આ મધના ટીપાં પીવા લાગ્યો.

આ કથા સાંભળીને દુતરાષ્ટ્ર વિદુરને પૂછે છે કે, વિદુર ! ક્યા છે બ્રાહ્મણ ? શું ખરેખર આવું હોઈ શકે ? ત્યારે વિદુર કહે છે કે, આપણે બધા જ એ બ્રાહ્મણ છીએ. કૂવો એ અજ્ઞાન છે. કાળરૂપી સાપ ગમે ત્યારે ડંસી લે છે. છ ઋતુઓ અને બાર માસવાળો સંવત્સરરૂપી હાથી આયુષ્યના વૃક્ષને સતત હલાવી જ રહ્યો છે. માણસની આશા એ જ વેલ છે. તે આશારૂપી વેલ પકડીને પ્રત્યેક મનુષ્ય લટકી રહ્યા છે. ધોળા અને કાળા ઉંદર એ દિવસ અને રાત છે. જે આશાની વેલને સતત કાપે જાય છે. ઉપરથી ટપકતું મધ એ જીવનની આસક્તિ છે. આટલા બધા ભયોની વચ્ચે પણ મનુષ્ય એ મધના ટીપાંને વળગી રહ્યો છે. પ્રતિક્ષણ દરેક મનુષ્ય કાળના મુખ પ્રત્યે જઈ રહ્યો હોવા છતાં વિષયભોગની લાલસારૂપી મધમાં આસક્ત થઈને બધું જ ભૂલી જાય છે. કેમ કે, એને આવી આસક્તિમાં જ આનંદ મનાય છે.

આ દૃષ્ટાંત કથા વાંચ્યા પછી તેના પર ખૂબ મનન કરો. અને અંતરને જ પૂછો. તમને લાગે છે કે, આ દૃષ્ટાંત કથાનો બ્રાહ્મણ તું જ છો ? અંતર કહે - હા...! તો પછી તેને બીજો સવાલ કરો - અજ્ઞાનરૂપી ભયંકર કૂવામાંથી બહાર નીકળવું છે ? જો અંતર કહે - હા..., તો તમે પણ છો મુમુક્ષુ...!!!

દક્ષિણમાં શ્રીરંગક્ષેત્રમાં મોટો ઉત્સવ હતો. અસંખ્ય લોકો આવ્યા હતા. શ્રી રામાનુજાયાર્ય પણ આ ઉત્સવમાં આવ્યા હતા. પ્રભુ શ્રીરંગમની શોભાયાત્રા નીકળી. કાવેરી નદીમાં સ્નાન કરીને રામાનુજાયાર્યજી પણ શોભાયાત્રામાં જોડાયા. શોભાયાત્રા અડધેક રસ્તે પહોંચી ત્યાં તેમણે એક વિચિત્ર દૃશ્ય જોયું : એક પડછંદ મનુષ્ય એક યુવતી ઉપર છત્ર ધરીને પાછા પગે ચાલી રહ્યો હતો. આથી તેમને આશ્ચર્ય થયું. તેમણે પોતાના એક સેવકને એ યુવકને બોલાવી લાવવા કહ્યું. સેવકે પાછા આવીને રામાનુજાયાર્યજીને કહ્યું કે, એ યુવક કહે છે કે ‘હું નહિ આવું. હું મારી પ્રેયસીને જોયા વગર એક ક્ષણ પણ રહી

શકતો નથી.’ આ સાંભળીને રામાનુજાયાર્યજી હસ્યા. બીજે દિવસે સેવકને કહ્યું : “તું એને ખૂબ સમજાવીને પ્રેમપૂર્વક અહીં લઈ આવ.” આખરે તે યુવક આવ્યો. ત્યારે રામાનુજાયાર્યે તેને પૂછ્યું : “તું શું કરી રહ્યો છે તેની તને ખબર છે?”

“હા, મારી પ્રિયતમાને પ્રેમ કરી રહ્યો છું, હું એને જોયા વગર એક ક્ષણ પણ રહી શકતો નથી.”

“એ તો બહુ સરસ પણ તું મને એ કહીશ કે, એ યુવતીમાં તને એવું તે શું ગમ્યું કે તું તેના વગર રહી શકતો નથી.”

“મહારાજ ! એના નેત્રો અતિ સુંદર છે. એની એ જાદુભરી મોહક આંખોમાં અપાર આકર્ષણ ભરેલું છે. એ નેત્રો જોયા વગર હું રહી શકતો નથી.”

“અરે ! હું તને એનાથી પણ સુંદર નેત્રો બતાવું તો?”

“એનાથી વધારે સુંદર નેત્રો કોઈના હોઈ શકે જ નહિ....!!”

ચાલ મારી સાથે એમ કહીને રામાનુજાયાર્યજી તે યુવકને ભગવાન શ્રીરંગમના મંદિરમાં લઈ ગયા. આરતીનો સમય હતો. સંધ્યા ઢળી ગઈ હતી. મંદિરના ગર્ભદ્વારમાં દિપક પ્રજ્વળતો હતો. એ દિપકના તેજમાં તેણે ભગવાન શ્રીરંગમના નેત્રો જોયા. “આ હા હા !! આવા અદ્ભુત નેત્રો !” બસ, તેણે એ નેત્રો જોયા કર્યા. આરતી પુરી થઈ ગઈ તોપણ તે નેત્રોના આકર્ષણથી ત્યાં જ ઊભો રહ્યો. માંડ માંડ તેને ઘેર લઈ ગયા. પણ એ નેત્રોનું એવું રહસ્ય આકર્ષણ તેના અંતરમાં જાગી ગયું હતું કે આખી રાત્રિ તેને નિંદ્રા જ ન આવી. બીજે દિવસે સવારે તે મંદિરમાં પહોંચી ગયો. ત્યાં મૂર્તિ સામે ઊભા ઊભા તેણે ભગવાનના અણિયાળા નેત્રોને જોયા જ કર્યા.....!! ભગવાનની મૂર્તિમાં એ એટલો તલ્લીન થઈ ગયો કે જગત વિસરાઈ ગયું. અરે ! પોતાની પ્રેયસીને પણ તે ભૂલી ગયો. પરંતુ તેની પ્રેયસી તેને શોધતી મંદિરમાં આવી પહોંચી. તેને પાછો લઈ જવા અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પણ બધા વ્યર્થ ગયા. ગઈકાલ સુધી જેને વિશ્વની સૌથી રૂપવાન સ્ત્રી માનતો હતો તે સ્ત્રી આજે ભગવાનના દર્શન કર્યા પછી તે યુવકને હિડિંબા જેવી દેખાવા લાગીય તે સ્ત્રીએ ખૂબ આજીજી કરી તેને લઈ જવા માટે ત્યારે આ યુવક કહે છે : “અરે ! આ સુંદર નેત્રોના દર્શન કર, તને પણ અલૌકિક પ્રેમ મળશે.” અંતે યુવતી હારી ગઈ તોપણ તે યુવક પાછો ન જ ગયો.

હિડિંબાનો દાસ ભગવાન શ્રીરંગમનો દાસ બની ગયો. પછી તો તેણે શ્રી રામાનુજાયાર્ય પાસેથી દીક્ષા લીધી અને એમનો કૃપાપાત્ર શિષ્ય ધનુર્દાસ નામથી પ્રસિદ્ધ પામ્યો.

ગઢડા મધ્ય પ્રકરણના ઉદ્દમા વચનામૃતમાં સ.ગુ. શ્રી મુક્તાનંદ સ્વામી મહાપ્રભુ શ્રીહરિને પ્રશ્ન કરે છે : “ભગવાનના સ્વરૂપમાં અખંડવૃત્તિ રહે તેનો શો

ઉપાય છે?” સર્વજ્ઞ મહાપ્રભુ આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ચાર ઉપાય બતાવે છે. તેમાં સર્વ પ્રથમ મહત્વનો ઉપાય ભગવાન શ્રીહરિએ બતાવ્યો : ‘ચિત્તને ચોટવાનો સ્વભાવ.’ જેના ચિત્તનો ચોટવાનો સ્વભાવ હોય તે જ્યાં ચોટાડે ત્યાં ચોટી જાય. તે જેમ પુત્ર-કલત્રાદિકમાં ચોટે છે તેમ પરમેશ્વરમાં પણ ચોટે. લોયા પ્રકરણના ૧૦મા વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે કે, “જેટલી તીવ્રતાથી સ્ત્રિયાદિક પદાર્થમાં હેત હોય તેને તેટલી જ તીવ્રતાથી ભગવાનમાં પણ હેત થાય છે...”

મોર્ડન જમાનો છે, ફેશની પણ છે. આજકાલ કોલેજોમાં એવા ટેનેટ ચાલે છે કે, જો તમારે કોઈ ગર્લફ્રેન્ડ ન હોય તો તે એમ માને છે કે મારા સાથે કલંક છે. તમે પણ એજ રંગે રંગાઈ ગયા છો. તમે પણ કોઈ રૂપસુંદરીની મોહક રૂપજાળમાં ફસાઈ ગયા છો, તેના વગર ક્યાંય ચેન નથી પડતું, એને મળવા માટે તમે વ્યાકુળ થઈ રહ્યા છો, એના ઘર સુધી પહોંચવાના બહાના શોધી રહ્યા છો, તેને જોવા માટે તમારું હૈયું થનગની રહ્યું છે તો Stop and Listen. લોયાના પ્રકરણના ૧૦મા વચનામૃત પ્રમાણે તમારે અતિ તીવ્રવેગથી હેત થઈ ગયું છે....!! ફક્ત એની દિશા બદલો અને માધિક નાશવંત અને વાસનામય પ્રેમમાંથી છૂટીને પરમાનંદમાં તરબોળ થઈ જાઓ.

આજની ચંગ-જનરેશનને આ વાત મનાવી મુશ્કેલ છે. માટે વાત માનો કે ન માનો તેના માટે તમે સ્વતંત્ર છો. પરંતુ હીરાને કોઈ કાચનો ટૂકડો માને તો તે કંઈ હીરો મટી નથી જતો. તેમ તમને વાત સાચી લાગે કે બકવાસ. જો તમારા મનનો એવો સ્વભાવ હોય કે તેને કોઈમાં આસક્ત થવું બહુ જ ગમતું હોય, જો તમારું હૃદય કોઈને પ્રેમ કર્યા વગર રહી ન શકતું હોય તો ‘Congratulation’ તમે પણ છો મુમુક્ષુ.....!!

ક્યારેક એક રોટલાના બટકાના માટે કરગરતા કોઈ ગરીબને જોઈ તમારું હૃદય દ્રવી ઊઠે છે....!! ક્યારેક કોઈ મોટી પોસ્ટ પર બેઠેલો અધિકારી કોઈ ગરીબ, લાચાર માણસ સાથે અન્યાય કરે છે, તે સાંભળી તમારી છાતી ભભુકી ઊઠે છે....!! ક્યારેક કોઈ અનાથને જોઈ તેનો આધાર બનવા તત્પર થઈ જાઓ છો, જોઈને લોચન લાલ થઈ જાય છે....!! મહાપુરુષોના દર્શનથી હૃદયકમળ ખીલી ઊઠે છે....!! તમારે ભલે આંખની પણ ઓળખાણ નથી તેમ છતાં ભગવાનના એકાંતિક સંતોને દેખી અંતરમાં શીતળતા પ્રસરે છે....!! આમાંથી કોઈપણ લક્ષણ દેખાય તો મારી વાત તમારે સ્વીકારવી જ રહી કે, તમે પણ છો મુમુક્ષુ.....!!

ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતો તેમજ વિચારોના એવા બીજા દૃષ્ટાંતો કે વિચારોના કોઈપણ અંશનો છોડો તમારા આંતરિક જીવનના

કોઈપણ છેડા સાથે અડે છે તો હવે તમારે કાન પકડીને એ વાત કબૂલવી જ પડે કે તમારી અંદર મુમુક્ષુતા તો છે જ. કારણ કે કોઈપણ માણસ આત્મહત્યા કરે છે તેનું કારણ પણ શાંતિ અને સુખ માટે કરે છે. અરે ! જીવનથી કંટાળેલો માણસ શાંતિ અને સુખને ઝંખી રહ્યો છે. એનો જ પર્યવસાનવાચી શબ્દ છે મોક્ષ. એવા મોક્ષની જે કોઈને ઈચ્છા છે તે બધા જ છે મુમુક્ષુ...!! એવા મુમુક્ષુઓ માટે **મોક્ષનો પરમ ઉપાય** એટલે ભગવાનના સ્વરૂપમાં **અખંડવૃત્તિ**. પરંતુ ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૧લા વચનામૃતમાં ભગવાન શ્રીહરિ કહે છે કે, આ કાર્ય સહેલું નથી. માઉન્ટ એવરેસ્ટને સર કરવા કરતા પણ મુશ્કેલ છે...!!! બસ, આ જ વાત સાંભળીને મુમુક્ષુઓ હરેરી જાય છે અને મોક્ષના માર્ગેથી હટી જાય છે. પણ, એ લાચાર અજ્ઞાની જીવોને ભગવાનની જીવમાત્ર ઉપર કેટલી દયા છે તેની ક્યાં ખબર છે ?

કઠીન તપશ્ચર્યા, યોગ અને આકરા નિયમોનું પાલન ન કરી શકનાર માટે પણ પરમાત્માની શાશ્વત શાંતિના દ્વાર ખુલ્લા જ છે. શાંતિ ઝંખતા મનુષ્યને ભગવાને **અભય વરદાન** આપ્યું છે કે, ‘ભલે તને કોઈ પ્રકારની યોગ્ય સાધના ન આવડતી હોય, ભલે તે કોઈ જાતના વ્રત-તપ-જપ-ઉપવાસ ન કર્યા હોય, ભલે તે ક્યારેય મારી પૂજા ન કરી હોય તોપણ શું થયું ? તું ચિંતા ન કર. હું છું ને. બસ, તું મારી પાસે ચાલ્યો આવ. તને જે શાંતિ જોઈએ છે, જે આનંદ જોઈએ છે તે હું તને આપીશ.’ ભગવાને અર્જુનના માધ્યમથી સર્વ મનુષ્યને આ **અભય વચન** આપ્યું છે. સર્વને માટે શરણાગતિનો **સરળમાં સરળ રસ્તો** બતાવી દીધો છે. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ગીતામાં કહે છે :-

‘ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।

भ्रामयन्सर्वभूतानि यंत्रारूढानि मायया ॥

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।

तत्प्रसादात्પરાં શાંતિં સ્થાનં પ્રાપ્સ્યસિ શાશ્વતમ્ ॥’

“હે અર્જુન ! ઈશ્વર સર્વના હૃદયમાં સ્થિત થઈને શરીરરૂપી યંત્ર ઉપર ચઢાવેલા પ્રાણીઓને પોતાની માયા વડે ઘુમાવી રહ્યા છે. હે ભારત ! તું સર્વ પ્રકારે તેને શરણે જા, તેની કૃપાથી તને **પરમ શાંતિ** નિત્યધામ પ્રાપ્ત થશે.”

અનન્યભાવે ભગવાનના શરણમાં જવાથી પછી કોઈ ચિંતા રહેતી નથી. તેઓ તો છે કૃપાના વાત્સલ્યના સાગર, અક્ષયશાંતિના પરમધામ. એમની સમીપ જવાથી સંસારના ત્રિવિધ તાપો શમી જાય છે. મનના ઉછાળા શાંત થઈ જાય છે. એમના માત્ર એક જ કૃપા કટાક્ષથી આસક્તિના સર્વબંધનો પણ છૂટી જાય છે. ભગવાન શ્રીહરિ ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૩૩મા વચનામૃતમાં કહે છે :- “ભગવાનનો જે દેહ આશરો એ એક

સર્વ સાધનમાં મોટું સાધન છે.”

અહિં એક સવાલ થાય કે, એ ભગવાનનો દેહ આશરો કોને કહેવાય ? દેહ આશરો હું કેવી રીતે કરી શકું ? ક્યારે હું પરમસુખની અનુભૂતિ કરી શકું ?

મોક્ષમાર્ગ પર ચાલવાના આવા અગણિત સવાલોનો એકજ જવાબ છે. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં સાધુના ૩૦ લક્ષણો બતાવ્યા છે. શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવનમાં સાધુના ૭૫ લક્ષણો બતાવ્યા છે. પરમ એકાંતિક, જેને ભગવાને પોતાનું હૃદય કહ્યું છે એવા સત્યુરુષનો દેહ પ્રસંગ, મન-કર્મ-વચને સમાગમ, વચનામૃતના પાને પાને ભગવાન શ્રીહરિએ આજ વાત બતાવી છે. વેદ, પુરાણો, ઇતિહાસ આદિક સર્વ શાસ્ત્રોનું આજ રહસ્ય છે કે, પોતાના હૃદયકમળમાં દિવ્ય સિંહાસન ઉપર બિરાજમાન મહાપ્રભુ શ્રીહરિ સાથે જ જેમનું નિત્ય રમણ છે એવા સંતો દ્વારા જ ભગવાનનો દેહ આશરો, દેહ નિશ્ચય થાય છે. અને એમના સમાગમથી **મોક્ષના દ્વાર** ખુલ્લા થઈ જાય છે.

ભગવાનના અપાર અને અમિત સુખને પામવા માટે તમારું હૃદય તલ-પાપડ થઈ રહ્યું છે. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં જે **સાધુના લક્ષણો** બતાવ્યા છે, શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવનમાં **સાધુના લક્ષણો** બતાવ્યાં છે એવા લક્ષણોથી સજ્જ અને જેમને ભગવાનનું હૃદય કહી શકાય એવા સાધુની શોધમાં તમે તત્પર થઈ ગયા છો. વચનામૃતના પાને પાને અને વેદાદિક શાસ્ત્રોમાં જેમનો **અપાર મહિમા** લખેલો છે એવા **સાધુના સમાગમ** માટે તમે આતુર છો, તો આવી જઈએ સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે પોતાની અલૌકિક રીતથી અનેક જીવોના આત્મિક કલ્યાણ માટે આ બ્રહ્માંડને આપેલ **અણમોલ ભેટ સમાન** દેવ, મંદિર, શાસ્ત્ર, આચાર્ય, સંત અને હરિભક્ત - આ છ અંગોથી મધમધતા શ્રીજમહારાજ સ્થાપિત ષડઅંગી સંપ્રદાયને વફાદાર રહી માયા સામે લડવાના હથિયાર સમા ભગવાન શ્રીહરિએ આપેલા પંચવર્તમાનની અંદર ખબરદાર થઈને રહેતા, મહાપ્રભુ શ્રીહરિને અતિ પ્રિય એવા બ્રહ્મચર્યના તેજથી દેદીપ્યમાન સંતોના સાંનિધ્યમાં... એવા સંતો હજુ આજે પણ આ ધરા પર છે. કારણ કે, આ ધરા ક્યારેય વાંઝણી હોય નહિ. શ્રીજમહારાજ વડતાલના ૧૮મા **વચનામૃત**માં કહે છે કે, “આ જીવને જ્યારે ભરતખંડને વિષે મનુષ્ય દેહ આવે છે ત્યારે ભગવાનના અવતાર કાં ભગવાનના સાધુ જરૂર વિચરતા હોય, એની જો એ જીવને ઓળખાણ થાય તો એ જીવ ભગવાનનો ભક્ત થાય છે.” એવા સંતો હજુ આ **શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય**માં છે. જો તમે એમને ઓળખી લો તો તમે પણ છો **મુમુક્ષુ...!!!**

શ્રી સ્વામિનારાયણીય આદર્શ મંત્રગાથા

આજથી બસસો વર્ષ પૂર્વે આ ભૂમંડળ ઉપર સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે ભારતના નાનકડા એવા છપૈયા ગામમાં જન્મ ધારણ કરી અગિયાર-અગિયાર વર્ષ સુધી ઘેરે રહીને અનેક બાળચરિત્રો કરીને તથા અનેક અસુરોને પરાસ્ત કરીને પોતાના માતા-પિતાને દિવ્ય ગતિ અપાવીને અગિયાર વર્ષની નાની વયે ઘરનો ત્યાગ કરી વનની ઘોર વાટ પકડી. શરીર પર ફક્ત લંગોટ ધારણ કરી અનેક તીર્થોને તીર્થાટન આપ્યું, અનેક મઠધારી મહા-મંડલેશ્વરોને મળ્યા, અનેક યોગીઓ-જતીઓને મળ્યા. સાત-સાત વર્ષ સુધી વનવિચરણ કરી, જેતપુરમાં સદ્ગુરુ શ્રી રામાનંદ સ્વામી પાસે ધર્મધુરાને સ્વીકારીને એક દિવ્ય સંપ્રદાયની સ્થાપના કરી. ફરેણી ગામમાં પોતાના શ્રીમુખે પોતે પોતાનું સર્વોપરી નામ દરેક જીવાત્માઓને ભજન કરવા માટે આપ્યું. એ નામ હતું - ‘સ્વામિનારાયણ.’ આ નામ મુમુક્ષુઓને આપી મહાપ્રભુ શ્રીહરિએ અનેક મોટા મોટા સમૈયા-ઉત્સવો કરાવ્યા, અનેક બ્રાહ્મણોને જમાડ્યા, અનેક સત્શાસ્ત્રો રચાવ્યા અને પોતાના સ્થાન ઉપર અનોખી આચાર્ય પરંપરાની સ્થાપના કરી.

સમાજમાં ચાલી રહેલા દુરાચાર, ભ્રષ્ટાચાર,

- પાર્ષદ ઉત્તમ ભગત, ગુરુ : પૂ. સ. ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી ચોરી, વહેમ અને અંધશ્રદ્ધાદિક કુટેવો, કુરિવાજોમાંથી સમાજને મુક્ત કરાવવા માટે અને દરેક જીવાત્માઓને પોતાનું નિજસ્વરૂપ ઓળખાવવા માટે તેમજ પાંદડે-પાંદડે ‘સ્વામિનારાયણ’ મહામંત્ર રટાવવા માટે શ્રીજીમહારાજે સંતોને ગામડે-ગામડે વિચરણ કરવાની આજ્ઞા આપી.

જેમ મોરની આંખમાંથી અશ્રુ ધરતી પર પડવાનું હોય છે ત્યારે ઢેલ તે અશ્રુને પોતાના મુખમાં ઝીલી લે છે. પરંતુ તે અશ્રુને ધરતી પર પડવા નથી દેતી. તેવી જ રીતે એ સંતોએ શ્રીજીમહારાજની આજ્ઞા શિરોમાન્ય કરીને દસે દિશાઓમાં સંતો વિચરણ કરવા લાગ્યા.

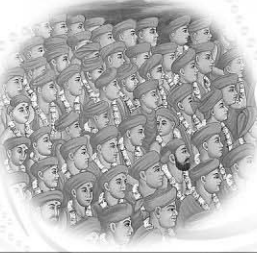
સંતો જે ગામ પગ મૂકે તે ગામને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણનું આશ્રિત કરાવીને જ શાંતિ અનુભવતા. સંતોએ એક-એક ગામડે એક-એક વ્યક્તિના જીવમાં પોતે પીધેલા પરબ્રહ્મના પીયુષોને ઉતારી દીધા. અરે ! સંતોના સમાગમથી તો ગમે તેવો પાપી જીવ હોય, ગમે તેવા પથ્થર હૃદયવાળો જીવ હોય, તેમ છતાં પણ સંતોના વર્તન, આચાર, વ્યવહાર, ખાવું-પીવું,

શ્રી સ્વામિનારાયણ
સિંતન

સાટેમ્બર
૨૦૧૨

૨૭

“દેષીબાવાઓએ તો માનવતાની હદ છોડીને ગાય જેવા કોમળ સંતોને માર મારી મારીને મૃતપ્રાય અવસ્થા સુધી પહોંચાડ્યા હતા. પરંતુ પોતાના ઈષ્ટદેવની આજ્ઞા અને સંપ્રદાયરૂપી ઈમારતના પાયા છેક પાતાળ સુધી લઈ જવા માટે, પોતે સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના સાધુ છે તેમણે ક્યારેય પણ કોઈનું ખરાબ ન ઈચ્છવું જોઈએ એ લક્ષ રાખીને દેષીબાવાઓના કેવા મારો સહન કર્યા છે તે પ્રસંગોની શબ્દો દ્વારા અનુભૂતિ કરીએ.”

બેસવું-સૂવું, ચાલવું-બોલવું ઈત્યાદિક ક્રિયાઓ જોઈને ભગવાન શ્રીહરિના આશ્રિત થઈ જતા. તેથી જ પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજશ્રીએ લખ્યું છે ને:-

‘ખાવું પીવું બેસવું સૂવું જોવું, ચાલ્યા જવું કે વળી નાવું ધોવું; સંતોની એવી સઘળી ક્રિયાય, કુસંગી દેખી સતસંગી થાય.’

(શ્રીહરિલીલામૃત : ૪/૩૦/૬)

ધીરે ધીરે કરતા તો સમાજમાં ચાલી રહેલા દુરાચાર, ભ્રષ્ટાચાર, ચોરી, વહેમ અને અંધશ્રદ્ધાદિક કુટેવોમાંથી દરેક વ્યક્તિ બહાર નીકળવા લાગ્યા. અને પોતે સાચો માનવ બનીને એક સાચા માણસ તરીકે જીવન કેવું સુખમય હોય છે તેનો અનુભવ કરવા લાગ્યા. પરંતુ જે દેષી લોકો હતા તેનો સમુદાય ધીમે ધીમે તુટવા લાગ્યો. તેના પાકા સિધ્ધા-સામગ્રી બંધ થવા લાગ્યા. તેથી તેમના પેટમાં ઉકળતું તેલ રેડાયું. તેઓ સહન ન કરી શક્યા. અને પોતાના પાકા સિધ્ધા ફરીથી શરૂ થાય તેની જ યુક્તિઓ કરીને સંતોને હેરાન-પરેશાન કરવાનું શરૂ કર્યું.

સંતો પ્રભાતકાળે ઠાકોરજીની પૂજા-અર્ચના કરવામાં તલ્લીન હોય ત્યારે ત્યાં દેષી બાવાઓ પહોંચી જાય અને સંતોની પૂજામાં જે ઠાકોરજીના સ્વરૂપો હોય તેને લઈ ફાડીને પાણીમાં ફેંકી દે. સંતોએ પોતાના ભાલમાં જે કેસર ચંદનાદિથી તિલક કર્યું હોય તેને તેઓ ઠીકરા વડે ભૂંસી નાખતા, સંતો ઠાકોરજી માટે થાળ તૈયાર કરતા હોય તો દેષીઓ તે થાળને ઢોળી નાખે કાં તો તેમાં ધૂળ નાખી દે. અરે ! સંતો જ્યારે ભિક્ષાવૃત્તિ કરવા માટે જતા હોય ત્યારે ભિક્ષામાં જે કાંઈ અન્ન પ્રાપ્ત થયું હોય તો તે અન્નને તેઓ ગૂંટવીને ફેંકી દેતા, જેથી સંતોને ઉપવાસ કરવા પડતા.

દેષીબાવાઓએ તો માનવતાની હદ છોડીને ગાય જેવા કોમળ સંતોને માર મારી મારીને મૃતપ્રાય અવસ્થા સુધી પહોંચાડ્યા હતા. પરંતુ પોતાના ઈષ્ટદેવની આજ્ઞા અને સંપ્રદાયરૂપી ઈમારતના પાયા છેક પાતાળ સુધી લઈ જવા માટે, પોતે સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના સાધુ છે તેમણે ક્યારેય પણ કોઈનું ખરાબ ન ઈચ્છવું જોઈએ એ લક્ષ રાખીને દેષીબાવાઓના કેવા મારો સહન કર્યાં છે તે પ્રસંગોની શબ્દો દ્વારા અનુભૂતિ કરીએ.

ધાંગત્રા ગામમાં દેષી બાવાઓએ મુક્તાનંદ સ્વામી, અદ્વૈતાનંદ સ્વામી તથા સાથેના સંતોને લીલા બાવળની કાંટાવાળી સોટીથી માર મારી મારીને સંતોના શરીર લોહીલુહાણ કરી મૂક્યા,

તેમ છતાં સંતોએ સહન કર્યું...!!

જોળ ગામમાં રસ્તામાં દેવાનંદ સ્વામી, તદ્વપાનંદ સ્વામીને દેષી બાવાઓએ પકડી ખૂબ માર મારીને, જમીનમાં ઊંડો ખાડો ખોદી તેની અંદર આ બંને સંતોને બેસાડી સંતો ઉપર કાંટાના થરો ગોઠવીને સળગાવવાની તૈયારી કરી, તેમ છતાં સંતોએ સહન કર્યું.

તળાજાની બાજુમાં આવેલ કોટીયા ગામની સીમમાં ગામનો દરબાર જસો કામળીયો શિકાર કરવા માટે આવ્યો હતો. તેણે એક હરણનું નિશાન તાક્યું. પરંતુ સંતોનું મંડળ અચાનક ત્યાંથી નીકળ્યું ને તે જોઈ હરણ ભાગી ગયું. તેથી દરબારનું નિશાન ચૂકાઈ ગયું તેથી ક્રોધના આવેગમાં આવીને સંતોને ચાબુકે ચાબુકે માર માર્યો, તેમ છતાં સંતોએ સહન કર્યું...!!

બાવળી ગામના ચોરાના પૂજારી ભાણદાસે સદાનંદ સ્વામીને સિસમની લાકડીથી માર મારી મારીને લાકડી જ્યાં સુધી ન ભાંગી ત્યાં સુધી માર માર્યો, તેમ છતાં સ્વામીએ સહન કર્યું....!!

કાંકરીયા તળાવે મુક્તાનંદ સ્વામીને દેષી બાવાઓએ ખૂબ માર માર્યો, તેમ છતાં સ્વામીએ સહન કર્યું.

અરે ! હજુ તો શાસ્ત્રોમાં લખ્યું નથી કે, દેષી બાવાઓએ કેટલાય નંદસંતોના નાક-કાન કાપી નાખ્યા હતા, કેટલાય સંતોના હાથ-પગ ભાંગી નાખ્યા હતા, કેટલાય સંતોને તો પકડીને જીવતે જીવતા ઓધામાં પૂરી સળગાવી દીધા હશે.....!! તેમ છતાં સંતો ફક્ત સહન જ કરતા રહ્યા.....!!

એ નંદસંતોને શ્રીજીમહારાજ કેટલા વ્હાલા હશે કે, તેઓના માટે સંતોએ અપમાનો સહન કર્યા, ગાળો સહન કરી, દેષીલાઓનો માર સહન કર્યો, છતાં પણ સંતોએ પોતાના ઈષ્ટદેવને માટે પોતાના મુખમાંથી ઉંકારો પણ ન કર્યો. જો એ સંતોને ભગવાન શ્રીહરિ એટલા બધા વ્હાલા તો શું શ્રીજીમહારાજને સંતો વ્હાલા નહિ હોય ? અરે ! મહાપ્રભુ શ્રીહરિ સંતોને કહેતા :- “હે સંતો ! તમો મને ખૂબજ વ્હાલા છો, કેમ કે તમે કેટલાય દુઃખોને સહન કરી કરી દરેક જીવોને મારા સ્વરૂપની ઓળખાણ કરાવો છો. માટે તમારા હૃદયમાં હું અખંડ નિવાસ કરીને રહ્યો છું. અને જેમ રાજા હોય અને જેટલું એનું રાજ્ય હોય તેમાં તેનું ચાલે તેની સાથે સાથે તેની રાણીનું પણ તેટલું રાજ ચાલે છે. તેમ હે સંતો ! તમે તો મારી રાણી છો.”

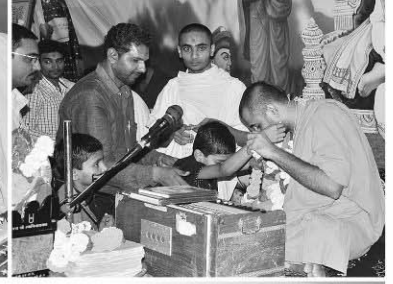
અનુસંધાન પેજ - ૧૭ પર...

સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

સ્વામી ઘનશ્યામદાસજી તથા શા. સ્વામી સર્વમંગલદાસજી તથા સાધુ ધર્મવલ્લભદાસજી

સુરત શહેરને આંગણે વરાછા-પુણા ખાતે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂઝા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી તા. ૨૭-૮-૨૦૧૨ થી ૧૧-૮-૨૦૧૨ સુધી વૈરાગ્યમૂર્તિ સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી રચિત, સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે પૂર્વ દિશામાં સૂર્યની માફક આ ધરતીમાં પ્રગટ થઈને પૃથ્વીમાં સનાતન ધર્મમાં પેસી ગયેલ અધર્મરૂપી અંધારાને ટાળી આત્મિક કલ્યાણના સન્માર્ગે જે દિવ્ય પ્રકાશ પાથર્યો તેનું ખૂબજ સુંદર રીતે વર્ણન કરતો ગ્રંથરાજ 'શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ કથાપારાયણ'નું સરદારનિવાસી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના અનુજયુક્ત ધૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજી વક્તાપદે ભવ્ય આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. સુરતના દરેક પરાવિસ્તારના હજારો ભક્તોએ આ કથાનો લાભ લઈને પોતાના જીવનમાં અમૂલ્ય સત્સંગનું ભાથું ભર્યું હતું.

શ્રી સ્વામિનારાયણ
ચિંતન

સપ્ટેમ્બર
૨૦૧૨

૨૬

વડતાલવિહારી શ્રીહરિકૃષ્ણ મહારાજની છત્રછાયામાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના
રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં શ્રી રઘુવીરવાડી-વડતાલને આંગણે

સાતમો અખંડ અધિકમાસ શ્રીહરિયાગ યજ્ઞાનુષ્ઠાન

આ પુરુષોત્તમ માસમાં યથાશક્તિ વ્રત-દાન-તપ પરાયણ રહીને ભગવાનની ભક્તિનું બળ સવિશેષ વધારવાનું હોય છે, તેને અનુલક્ષીને નિષ્કામ-ભાવથી પ્રભુ પ્રસન્નતાર્થે કરેલા પૂજા-યજ્ઞાદિથી પણ ભગવાન શ્રીહરિના પ્રીતિપાત્ર થવાય તો તેવા ભગવદ્ આરાધનામય યજ્ઞાદિ પણ એહિક-પારલૌકિક શ્રેયસ્કારી જરૂર બની જાય છે. તે માટે કોઈ પણ વ્રત-દાન-યજ્ઞાદિથી ભગવત્પરાયણ થવું એ જ આ પુરુષોત્તમ માસનો અધિક લાભ માનેલો છે.

ઉપરોક્ત હેતુ અનુસાર તેમજ અહિંસામય યજ્ઞ તથા વિપ્ર પ્રિય ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની ડભાણ, જેતલપુર વગેરેમાં પ્રવર્તવેલી સર્વહિતાવહ પરંપરાને જીવંત રાખવા માટે વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની કુળપરંપરા મુજબ છેલ્લા ૨૧ વર્ષથી દર અધિક માસમાં સમસ્ત સત્સંગ સમાજના હિતને માટે તેમજ સત્સંગ શુદ્ધિ - વૃદ્ધિ - વિશ્વશાંતિ અને ધર્મ પ્રસ્થાપન નિમિત્તે સંપૂર્ણ એક મહિના સુધી યજ્ઞાનુષ્ઠાન કરવામાં આવે છે. જેમાં દક્ષિણ વિભાગસ્થ તમામ નાના-મોટા હરિમંદિરોના દેવોના નામથી બંને પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી અને વિદ્વાન વિપ્રો દ્વારા યજ્ઞદ્રવ્ય-બીરંજ આદિની આહુતિઓ અર્પવામાં આવે છે અને તેનાથી સંતુષ્ટ થયેલા દેવો દ્વારા સમગ્ર સત્સંગના શ્રેયસની શુભકામના સાકારિત કરવામાં આવે છે.

તેવી જ રીતે આ ચાલુ વર્ષે પણ અધિક ભાદરવા માસમાં તા. ૧૮-૮-૨૦૧૨, અધિક ભાદરવા સુદ - ૧ થી તા. ૧૬-૯-૨૦૧૨ અધિક ભાદરવા વદ - ૩૦ સુધી પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી, પ.પૂ. નાના લાલજી મહારાજશ્રી, બંને પ.પૂ. બાળલાલજી મહારાજશ્રી તથા બંને પૂ. જીજ્ઞાની દિવ્ય સાંનિધ્યમાં સંપ્રદાય અને ધર્મકુળ પરિવાર કુલ પુરોહિત વિદ્વાન યજ્ઞ આચાર્ય પ.ભ. શ્રી ભગવતભાઈ શુક્લની દેખરેખમાં પચ્ચીસથી વધારે વિપ્રો દ્વારા પ.પૂ. ધ.ધુ. મહારાજશ્રીના નિવાસસ્થાને શ્રી રઘુવીરવાડીમાં એક મહિનો સુધી અખંડ નિવાસ કરીને સાક્ષાત્ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણનું આરાધનામય યજ્ઞથી પૂજન

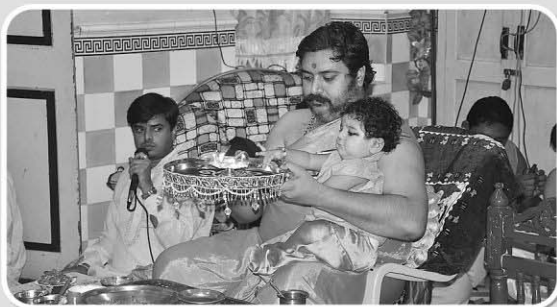
કરાવ્યું હતું. જેમાં માસના અંતે સવા કરોડ જેવી આહુતિઓ આપવામાં આવે છે.

આ સાતમા યજ્ઞાનુષ્ઠાનમાં દરરોજ સવારે ૮ થી ૧ વાગ્યા સુધી અતિ ભક્તિભાવપૂર્વક પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી દ્વારા શ્રીજીમહારાજે જે પંચભૂત શરીર ધારણ કરીને આ પૃથ્વીને વિષે વિચર્યા અને અનેક સંતો-ભક્તોને પોતાના દર્શન, સ્પર્શનું સુખ આપ્યું હતું તેવા અજોડ પ્રસાદિભૂત ભગવાન શ્રીહરિના શરીરના શાસ્ત્રોક્તવિધિથી સંપુષ્ટ કરેલા અસ્થિકળશનો પંચામૃત તથા કેસરજળથી અને વિપ્રો દ્વારા વેદોક્ત મંત્રોથી તેમજ નંદસંતો દ્વારા રચિત સ્તોત્રોથી રાજોપચાર મહાઅભિષેક કરવામાં આવતો હતો.

ત્યારબાદ બપોરે અ.સૌ. પ.પૂ. માતૃશ્રી (ગાદીવાળા)ની નિશ્રામાં ધર્મકુળ પરિવાર તથા સાંખ્યયોગી બહેનો દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ વિવિધ વાનગીઓનો ઠાકોરજીને અન્નકૂટના રૂપમાં થાળ ધરાવવામાં આવતો અને ખુદ પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી દ્વારા નંદસંતો રચિત થાળ પદો અને કીર્તનો પદોનું ગાન કરવામાં આવતું હતું. ત્યારપછી સ્વયં પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી સહિત ધર્મકુળ પરિવાર દ્વારા વિપ્રોને મહાપ્રસાદ પીરસીને દક્ષિણાદિ ભેટ આપીને ખૂબજ સંતુષ્ટ કરવામાં આવતા હતા.

બપોરે ૩ થી ૮ વાગ્યા સુધી પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી અને વિપ્રો દ્વારા સત્સંગના શ્રેયસની શુભકામના અર્થે યજ્ઞકુંડમાં આહુતિઓ અપાતી હતી. ત્યારબાદ ઠાકોરજીને થાળ, આરતી, સ્તુતિ, નિત્યનિયમ અને અંતમાં કીર્તન-ભક્તિ વગેરે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી અને અન્ય ધર્મકુળ પરિવાર સદસ્યો સાથે કરવામાં આવતા હતા. આમ, સંપૂર્ણ એક મહિનો ખૂબજ ભક્તિભાવથી શ્રીહરિયાગ યજ્ઞાનુષ્ઠાન કરવામાં આવ્યું હતું.

આ યજ્ઞ દરમ્યાન સંપ્રદાયના હજારો હરિભક્તો શ્રી યજ્ઞનારાયણના દર્શનનો લાભ લઈ ધન્યતા અનુભવે છે. આ સિદ્ધ સ્થાન પર હરિભક્તોની મનોકામના સિદ્ધ થાય છે.

આજે જ જુઓ અને તપાસો... આપનું લવાજમ ક્યારે પૂરું થાય છે ?

હાલા ભક્તજનો ! 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન'ના દરેક અંકમાં સરનામાના લેબલ (મેઈલ બોક્સ) ઉપર આપનો ગ્રાહક નંબર અને આપનું લવાજમ પૂરું થવાના મહિના-વર્ષની માહિતી આપવામાં આવે છે. માટે આપના 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન'ના કવર પર સરનામાનું લેબલ હંમેશા તપાસતા રહો, અને લવાજમ પૂરું થાય તે પહેલાં જ આશરે ૪૦ દિવસ પહેલાં આપના નજીકના વિસ્તારમાં 'ચિંતન' અંકના ગ્રાહક નોંધણી કરતા કાર્યકર પાસે આપનો ગ્રાહક નંબર આપીને લવાજમ ભરવું, જેથી 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન'નો એક પણ અંક ચૂકી ન જવાય. અને હા, દર વર્ષે લવાજમ ભરવાનું યાદ રાખવું પડે તે કરતાં પાંચ વર્ષનું અથવા આજીવન લવાજમ એકસાથે પણ ભરી શકાય છે.

સરનામાના લેબલના નીચે આપેલા નમૂના પરથી આપ આપના અંકનું લેબલ તપાસતા રહો અને નવું લવાજમ ભરવાની પ્રક્રિયા સમયસર કરતા રહો...

મું. ડોંબીવલી (ઈ) ગ્રા. નં. ૧
શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર
રાજાજી રોડ, બેંક ઓફ ઈન્ડિયાની સામે,
રેલ્વે બ્રીજની બાજુમાં,
ડોંબીવલી (ઈસ્ટ) - ૪૨૧૨૦૨
જી. થાણા - મુંબઈ.
પોસ્ટીંગ તા. ૨૦-૯-૨૦૧૨
તમારું લવાજમ તા. 20/10/2030ના રોજ પૂરું થાય છે.

આ છે
આપના
અંકના
લવાજમ
સમાપ્તિની
તારીખ

...શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન અંકના ગ્રાહક ભક્તજનોને નમ્ર વિનંતી સહ સૂચના...

હાલા ગ્રાહક ભક્તજનો ! આપને જો 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન' અંક સમયસર ન મળતો હોય અથવા તો છેલ્લા ૩-૪ અંક ન મળેલ હોય તો તમારી નજીકની મુખ્ય પોસ્ટ ઓફિસમાં જઈને ફરિયાદ ફોર્મને ભરવાનું રહેશે અને તેની ઝેરોક્ષ કોપી 'ચિંતન કાર્યાલય' સરદારના સરનામે કુરીયરથી મોકલવાની રહેશે. જેથી આપને અંક સમયસર ન મળતો હોય તેની તપાસ થઈ શકે.

સરનામું :- 'ચિંતન કાર્યાલય' શ્રી સ્વા. મંદિર - સરદાર, તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫. મો. ૭૬૦૦૦૨૩૭૧૫

વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી, સમસ્ત બૃહદ મુંબઈ પરાવિસ્તાર ધર્મકુળ આશ્રિત શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સમાજ આયોજીત

શ્રીહરિના દિવ્ય
શ્રાદ્ધોત્સવ નિમિત્તે

પ્રયોજક :- પૂ. સદ્ગુરુ સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

સેલણ મહોત્સવ

તથા દિવ્ય સત્સંગ સભા

ક્રમ	તારીખ	સમય	સ્થળ
૦૧	૬-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	વાસી : સંપર્ક : પૂ. પ્રેમ સ્વામી - મો. ૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨
૦૨	૭-૧૦-૨૦૧૨	સવારે ૮ થી ૧૨	ભૂલેશ્વર : સંપર્ક : પૂ. પ્રેમ સ્વામી - મો. ૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨
૦૩	૭-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	ફૂલા : સેન્ટ જ્યુડ હાઈસ્કુલ, કાજુપાડા પાઈપલાઈન (વેસ્ટ)
૦૪	૮-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	થાણા : કાંતિ વીસરીયા હોલ
૦૫	૯-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	ઘાટકોપર - સંપર્ક : પૂ. પ્રેમ સ્વામી - મો. ૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨
૦૬	૧૦-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	ડોંબીવલી : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર (ઈસ્ટ)
૦૭	૧૧-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	મીરારોડ : સંપર્ક : પૂ. પ્રેમ સ્વામી - મો. ૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨
૦૮	૧૨-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	કાંદિવલી : સંપર્ક : પૂ. પ્રેમ સ્વામી - મો. ૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨
૦૯	૧૩-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	દહિસર : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, ભાટલાદેવી રોડ
૧૦	૧૪-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	મલાડ : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર
૧૧	૧૫-૧૦-૨૦૧૨	રાત્રે ૮ થી ૧૧	બોરિવલી : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધારમાં ઠાકોરજીનો થાળ તથા સંતો-ભક્તોને રસોઈ દેનારની શુભ નામાવલી

● રૂ. ૨૫૦૦/- ● પ.ભ. શ્રી અક્ષિતાબેન દિપકભાઈ તથા સહપરિવાર - યુ.એસ.એ. ● પ.ભ. શ્રી મંજુલાબેન ચંદુભાઈ પટેલ - યુ.એસ.એ. ● પ.ભ. શ્રી ગણેશભાઈ દેવશીભાઈ ડાભી ● પ.ભ. શ્રી રામુભાઈ તથા ચંદ્રેશભાઈ ખાંધલી - યુ.એસ.એ. ● પ.ભ. શ્રી રાજુભાઈ - શ્રીહરિ કટલેરી સ્ટોર, સરધાર ● પ.ભ. શ્રી ગંગારામભાઈ મહાદેવભાઈ પટેલ - અમદાવાદ ● રૂ. ૧૧૦૦/- ● પ.ભ. શ્રી દક્ષાબેન કનુભાઈ બાવીસી - સણોસરા ● પ.ભ. શ્રી વિણાબેન સંદિપભાઈ મારુ ● અ.નિ. દેવભાઈબેન ધીરુભાઈ શેલડીયા - થોરડી હીરાપર સત્સંગ સમાજ - કચ્છ ● પ.ભ. શ્રી ચંદુભાઈ ડાયાભાઈ ગોટેયા ● પ.ભ. શ્રી અમિતભાઈ હુંમર - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી પ્રવિણભાઈ શામજીભાઈ ઢાંકેયા - સરધાર ● પ.ભ. શ્રી મારડીયા કેશવભાઈ રવજીભાઈ - અગતરાય ● પ.ભ. શ્રી રંજનબેન રાજુભાઈ - રાજકોટ વિદ્યાર્થી મંડળ - સરધાર ● પ.ભ. શ્રી નરનારાયણ ગૃપ - મુંબઈ ● પ.ભ. શ્રી પાર્થનાથ ગૃપ - નાસિક ● પ.ભ. શ્રી કોશિકભાઈ પરબતભાઈ - કાંગશીયાળા ● પ.ભ. શ્રી વેલજીભાઈ વાલજીભાઈ - દેવગણા ● પ.ભ. શ્રી મંગળુભાઈ ચાંપરાજભાઈ શેખવા - સાવરકુંડલા ● પ.ભ. શ્રી દિલીપભાઈ ભીમજીભાઈ કળથીયા - બોટાદ ● પ.ભ. શ્રી નીતિનભાઈ પ્રવિણભાઈ વઢવાણા - સુંદરીયાણા ● પ.ભ. શ્રી યજ્ઞેન્દ્ર બાળ-યુવા મંડળ - સરધાર ● પ.ભ. શ્રી પ્રવિણભાઈ મધુભાઈ બેડ - ભંડારીયા ● પ.ભ. શ્રી પંકજભાઈ ધીરુભાઈ દેવાણી - નવસારી ● પ.ભ. શ્રી હંસરાજભાઈ ગાંડુભાઈ રૈયાણી - ખાંભા ● પ.ભ. શ્રી ભીખાભાઈ બાવનજીભાઈ રામાણી - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી ત્રિભોવનભાઈ લખમજીભાઈ દેશરીયા - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી મહેશભાઈ મનસુખભાઈ બોરડ - અમદાવાદ ● પ.ભ. શ્રી રાકેશભાઈ પ્રવિણભાઈ ગઢીયા ● પ.ભ. શ્રી સુરેશભાઈ વાઘાભાઈ ડોડીયા ● પ.ભ. શ્રી રવિભાઈ પાંચાભાઈ - રાજકોટ ● રૂ. ૫૦૧/- ● પ.ભ. શ્રી પ્રેમજીભાઈ કાપડીયા - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી કેશુભાઈ રામજીભાઈ - જીકીયાળી ● પ.ભ. શ્રી રાજુભાઈ સિંધવ - ભુપગઢ ● પ.ભ. શ્રી નરેશભાઈ ઘેવરીયા - સુરત ● પ.ભ. શ્રી લલ્લુભાઈ રવજીભાઈ - સુરત ● શ્રી હરિકૃષ્ણ જીનિંગ મીલ - ગારીયાધાર ● પ.ભ. શ્રી દામજીભાઈ દેવજીભાઈ - વિરપુર ● પ.ભ. શ્રી ગીરધરભાઈ માવજીભાઈ ઢાંકેયા - સરધાર ● પ.ભ. શ્રી બાબુભાઈ જણાભાઈ ટાંક - મીરાસોડ ● પ.ભ. શ્રી ભીખાભાઈ સખીયા - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી હસમુખભાઈ મિસ્ત્રી - ગોંડલ ● પ.ભ. શ્રી હર્ષદભાઈ બી. ભાવાણી - મુંબઈ ● પ.ભ. શ્રી હિતેશભાઈ મહાવીર કુરીઅર - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી વિનુભાઈ હરિભાઈ ઘવા - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી લાલુભાઈ લાલાભાઈ લાખણોરા - કોવાયા ● પ.ભ. શ્રી ભગવાનજીભાઈ લાલજીભાઈ - તાલાળા ગોર શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ યુવક મંડળ - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી રાકેશભાઈ શંભુભાઈ પટેલ - અમદાવાદ ● પ.ભ. શ્રી જયંતિભાઈ ભીખાભાઈ ઢોલરીયા - અમદાવાદ ● પ.ભ. શ્રી દિપકભાઈ નરશીભાઈ - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી બાબુભાઈ બાલાભાઈ ઢાંકેયા - સરધાર ● પ.ભ. શ્રી મનસુખભાઈ ગોબરભાઈ ઢોલરીયા - વાંશીયાળી ● પ.ભ. શ્રી હરિકૃષ્ણભાઈ ઈશ્વરભાઈ પટેલ - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી પરબતભાઈ કમાણી સાહેબ - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી પંકજભાઈ રાઘવભાઈ માલાણી - સુરત ● પ.ભ. શ્રી કલ્પેશભાઈ ધીરુભાઈ ઢાંકેયા - સરધાર ● અ.નિ. શ્રી કસ્તુરબેન ચંદુલાલ આસોડીયા - રાજકોટ ● પ.ભ. શ્રી ત્રિભુવનભાઈ ઓઘડભાઈ સોની - યુડા ● પ.ભ. શ્રી મહેશભાઈ ગોરધનભાઈ - સરધાર ● પ.ભ. શ્રી કિશોરચંદ્રભાઈ પોપટભાઈ નાનાણી - મુંબઈ ● અ.નિ. શ્રી મણિબેન વાલજીભાઈ ખુંટ - સરધાર ● શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - ઉંઝા ● શ્રી દિવાળીબેન જેઠાભાઈ પટેલ - ઉંઝા ● પ.ભ. શ્રી સુરજબેન પરસોતમભાઈ પટેલ - ઉંઝા

પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી ધર્મમાર્તડ, ધર્મભાસ્કર આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના દેશ-વિદેશમાં સુપ્રસિદ્ધ વક્તા

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીની આગામી કથા-પારાયણો તથા મહોત્સવો

ક્રમ	તારીખ	સ્થળ
૦૧	૨૦ થી ૨૮ નવેમ્બર - ૨૦૧૨	શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ - રાજસમઢીયાળા, તા.જી. રાજકોટ કથા ક. - ૨૮૭ સંપર્ક : ગણેશભાઈ ડાભી - મો. ૯૮૨૪૦૩૬૭૨૧
૦૨.	૭ થી ૧૩ ડીસેમ્બર - ૨૦૧૨	શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન સમાહ પારાયણ - ઉના, જી. જૂનાગઢ કથા ક. - ૨૮૮ સંપર્ક : હર્ષદભાઈ - મો. ૯૮૨૫૨૪૨૬૬૨. ધીરુભાઈ જામકા - મો. ૯૮૨૪૨૪૩૧૬૬
૦૩.	૨૧ થી ૨૭ ડીસેમ્બર - ૨૦૧૨	શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ - ગોધરા, જી. પંચમહાલ કથા ક. - ૨૮૯ સંપર્ક : નીતિન પટેલ - મો. ૯૮૨૫૧૧૫૧૦૮. ગોપાલ પટેલ - મો. ૯૮૮૮૦૪૭૬૫
૦૪.	૩ થી ૧૧ જાન્યુઆરી - ૨૦૧૩	૩૦૦મી શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથાપારાયણ - જગજ્ઞાથપુરી કથા ક. - ૩૦૦ સંપર્ક : સરધાર મંદિર - ફો. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧ મો. ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૩

દર મહિનાના પહેલા રવિવારે સરધાર અને મહિનાના છેલ્લા શનિવારે રાજકોટમાં યોજાતી

અભયદાન સત્સંગ સભા

:: સરધાર :: તા. ૭-૧૦-૧૨ :: રાજકોટ :: તા. ૨૯-૯-૧૨

:: સમય :: સવારે ૯ થી ૧ સંપર્ક :- શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધાર, ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧. મો. ૯૮૭૯૭૫૮૫૦૩ :: સમય :: રાત્રે ૯ થી ૧૧ શ્રી મહેન્દ્રભાઈ રાજકોટ - મો. ૯૪૨૬૨૨૯૫૫૮, શ્રી કરશનભાઈ રાજકોટ - મો. ૯૪૨૬૭૮૧૧૭૯

ચિંતન

સાપ્તેમ્બર ૨૦૧૨

૩૩

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના શુભ આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી
વેરાગ્યમૂર્તિ સ.ગુ. શ્રી નિધુભાનંદ સ્વામી રચિત ગ્રંથ

શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ કથા પારાયણ

વક્તા : પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજી

પ્રયોજક : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

પ્રારંભ

તા. ૨૪-૯-૨૦૧૨
દિ.ભાદરવા સુદ - ૯

પૂર્ણાહુતિ

તા. ૩૦-૯-૨૦૧૨
દિ.ભાદરવા સુદ - ૧૫

મહોત્સવ અધ્યક્ષશ્રી

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય
શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી - વડતાલ

મહોત્સવ ઉપાધ્યક્ષશ્રી

પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી - વડતાલ

કથાસમય : બપોરે ૩.૩૦ થી ૬.૩૦ રાત્રે ૮.૩૦ થી ૧૧.૩૦

કથા સ્થળ : 'પટેલ વાડી', ગજેરાપરા, અમરેલી.

નિમંત્રક તથા આયોજક : ધર્મકુળ આશ્રિત શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ યુવક મંડળ - અમરેલી

સંપર્ક : કેતનભાઈ સોની - મો. ૯૮૨૫૦૯૧૭૨૧ ડી.કે. દેસાઈ - મો. ૯૪૨૭૭૫૬૬૧ અશ્વિનભાઈ પોકિયા - મો. ૯૩૨૮૬૧૧૮૦૦

પધારો
સરધાર...

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

ચાલો
સરધાર...

દિપાવલીના શુભ અવસર ઉપર ઘનતેરશ થી આઠમ સુધી...

પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી દ્વિતીય ચરણ
આંતરરાષ્ટ્રીય 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ૭૩૦ કરોડ મહામંત્ર મહોત્સવ - જૂનાગઢ' વર્ષમાં સરધારધામને આંગણે સત્તરમી

તારીખ :- ૧૧ થી ૨૧-૧૧-૨૦૧૨

શ્રી સ્વામિનારાયણ
સંત્સંગ ધાવણી
સરધાર ૨૦૧૨

અધ્યક્ષ :- પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી
પ્રયોજક :- પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

સ્થળ :- 'શ્રી સ્વામિનારાયણ બાગ' શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર, ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧, મો. ૯૮૭૯૭૫૮૫૦૩

દરેક ઘરની દિવાલોને શોભાવે તેવું નૂતન વર્ષનું તિથિ-તારીખ કેલેન્ડરનું પ્રકાશન...

પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ લાલજી શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી શ્રી અખિલ
ભારતીય શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ યુવક મંડળ દ્વારા બહુરંગી પૃષ્ઠો સાથે પવિત્ર તહેવારો, જાહેર રજાઓ, તિથિઓ, વિવિધ મુહૂર્તો તેમજ પંચાંગની માહિતી આપતું આકર્ષક શ્રીજીમહારાજે સ્વયં પોતાના
સ્વરૂપની સ્થાપના કરી એવા વડતાલવિહારી ઉપાસ્ય સ્વરૂપ ઈષ્ટદેવ શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજની નયનરમ્ય મૂર્તિ સહિત વડતાલ, ધોલેરા, જૂનાગઢ, ગઢડાના આરાધ્ય દેવો સાથે તિથિ-તારીખનું કેલેન્ડર દરેક
ભાવિક ભક્તજનોને સહેજે આનો લાભ મળે તેવા શુભ હેતુથી ખાસ ડીસ્કાઉન્ટ સાથે પ્રિન્ટ કરવામાં આવ્યું છે. જેની દરેક ભક્તોએ નોંધ લેવી.

નોંધ :- જેમને ધંધા કે ઓફિસ, કંપની, ફેક્ટરી યા તો દુકાનની જાહેરાત માટે છપાવવા હોય તેમણે નીચે આપેલ સંપર્કો પર સંપર્ક કરવા વિનંતિ.

સંપર્ક :- કમલેશ વાઘેલા - વડતાલ. મો. ૯૪૨૮૨૨૭૯૦૮. ભરતભાઈ ફિકાદ - સુરત. મો. ૯૮૨૫૪૯૬૩૧૭. વિશાલ પટેલ - રાજકોટ. મો. ૯૮૭૯૭૧૨૭૬૮ પ્રણવભાઈ રાય -
વડોદરા. મો. ૯૮૭૯૮૮૧૦૦૮. જયેન્દ્રભાઈ કાપડીયા - જૂનાગઢ. મો. ૯૮૯૨૧૯૫૮૯૭.

પવિત્ર ધનુર્માસમાં 'શ્રી સત્સંગિજીવન' ગ્રંથરાજના સંવાદસ્થાન ચક્રતીર્થ-જગન્નાથપુરીને આંગણે સરદાર મંદિર દ્વારા આયોજીત પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે 300મી 'શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથા પારાયણ' પ્રસંગે

પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરદાર દ્વારા આયોજીત દક્ષિણ ભારતની દસમી

શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશ્યલ

જગન્નાથપુરી મહોત્સવ

ટ્રેનયાત્રા

પ્રયોજક : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

તારીખ : ૧-૧-૨૦૧૩ માગશર વદ-૪ થી ૨૧-૧-૨૦૧૩ પોષ સુદ-૧૦

કુલ દિવસ : ૨૧

જગન્નાથપુરી મહોત્સવ

તા. ૩-૧-૨૦૧૩ માગશર વદ - ૬ થી
તા. ૧૧-૧-૨૦૧૩ માગશર વદ - ૩૦ સુધી

દર્શનીય પવિત્ર તીર્થસ્થળો

જગન્નાથપુરી * તિરૂપતિ બાલાજી * ભૂતપુરી * શિવકાંચી * વિષ્ણુકાંચી, સુવર્ણ મંદિર, વેલુર * શ્રીરંગક્ષેત્ર * રામેશ્વર * પંટરપુર * નાસિક-ત્ર્યંબકેશ્વર

નોંધ : આ ટ્રેનયાત્રાનો ટીકીટ દર રૂ. ૧૧,૮૦૦ થાય છે, પરંતુ 'જગન્નાથપુરી મહોત્સવ'ના ચજમાનશ્રી દ્વારા એક ટીકીટ ઉપર રૂ. ૧૦૦૦નું સૌજન્ય હોવાથી ટીકીટ દર : ૧૦,૮૦૦ રાખેલ છે.

જગન્નાથપુરી મહોત્સવ દરમ્યાન ઉતારા વિષે માહિતી

જગન્નાથપુરીને આંગણે ઉજવાતા કથા મહોત્સવ દરમ્યાન મહોત્સવ તથા ટ્રેનયાત્રામાં સામેલ થનાર દરેક યાત્રિકોનો ઉતારો મહોત્સવ સ્થળ ઉપર ટેન્ટહાઉસમાં કરવાનો રહેશે. પરંતુ યાત્રિક પોતાની રીતે ધર્મશાળા યા હોટલમાં પોતાના ખર્ચે રહી શકે છે. જેની દરેક યાત્રિકે નોંધ લેવી.

આ ટ્રેનયાત્રા તથા મહોત્સવમાં લાભ લેનાર ભક્તોને માટે સૂચના

આ ટ્રેનયાત્રા તથા મહોત્સવમાં ફક્ત ૫૫ વર્ષથી નીચેના જ પુરુષભક્તો તથા સ્ત્રીભક્તો એમ બંને લાભ લઈ શકશે. જેની દરેકે ખાસ નોંધ લેવી. આ ટ્રેનયાત્રા તથા મહોત્સવમાં આવનાર ભક્તોએ ફરજીઆત પૂજા કરવાની રહેશે. અને પૂજા ન કરતા હોય તેમણે પૂજા લેવાની રહેશે. તેમજ લાભ લેનાર ભક્તો નિર્વ્યસની હોવા ફરજીઆત છે. ટ્રેનયાત્રા તથા મહોત્સવમાં આવનાર ભક્તોએ સરકારશ્રી દ્વારા માન્ય કોઈપણ ઓળખપત્ર સાથે લાવવાનું રહેશે.

ખાસનોંધ

તા. ૧-૧-૨૦૧૩ના રોજ રાજકોટથી જગન્નાથપુરી સુધીની યાત્રા દરમ્યાન યાત્રિકે પોતાની રીતે જમવાનું સાથે લાવવાનું રહેશે. તેમજ તીર્થસ્થાનોના દર્શન કરીને ટ્રેનયાત્રાનું અંતિમ વિરામસ્થાન રેલ્વે સ્ટેશન-સુરત રાખવામાં આવ્યું છે, તેથી યાત્રિકોએ ત્યાંથી પોતાની રીતે પોતપોતાના મુકામસુધી પહોંચવાનું રહેશે.

જગન્નાથપુરી મહોત્સવનું આરંભ યેનલ પર પ્રસારણ કરવામાં આવશે.

આયોજક : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરદાર, તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫.
મો. ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૩, ૯૮૭૯૭૫૮૫૦૩, ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૫ (પૂ. પતિતપાવન સ્વામી)

શ્રી રઘુવીરવાડી-વડતાલને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં યોજાયેલ 'અખંડ અધિક માસ શ્રીહરિયાગ યજ્ઞાનુષ્ઠાન'

છબીકલા : શ્રીદત્તકુળ વિદ્યો વિગ્ન - સુરત. મો. ૯૪૨૮૯૯૫૫૧૩

Printed and Published by Swami Viraktswrupdasji on behalf of Sardhar and Printed at Shreeji Art, GF-12, Ashirvad Shopping Center, Ashram RD, Paldi - A'MD. and Published from Shree Swaminarayan Temple - Sardhar, Dist-Rajkot - 360025. Editor - Sadhu Patitpavandasji